

HUMANITAARINEN INTERVENTIO JA SUOMEN SOTILAALLINEN KRIISINHALLINTA

Elias Oikarinen
Teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2008

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion	Laitos – Institution	
Teologinen tiedekunta	Systemaattisen teologian laitos	
Tekijä – Författare		
Elias Oikarinen		
Työn nimi – Arbetets titel		
Humanitaarinen interventio ja Suomen sotilaallinen kriisinhallinta		
Oppiaine – Läroämne		
Teologinen etiikka ynnä uskonnonfilosofia		
Työn laji – Arbetets art	Aika – Datum	Sivumäärä – Sidoantal
Pro gradu -tutkielma	Huhtikuu 2008	110
Tiivistelmä – Referat		
<p>Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää, voidaanko humanitaarisen intervention käsitteellä kuvata Suomen sotilaallista kriisinhallintaa. Lähtökohta on, että kriisinhallintatehtävien vaarallisuus ja tavoite auttaa kriisien uhreja edellyttävät tämän suhteen avaamista. Tutkimusmetodi on systemaattinen analyysi, jonka lähdekirjallisuutta ovat etiikan, kansainvälisen politiikan ja sotataidon teokset, lainsäädäntö, hallinnolliset asiakirjat sekä mielipidetutkimukset. Kansainvälisesti humanitaarista interventiota on tutkittu paljon; sen luonnetta Suomen sotilaallisessa kriisinhallinnassa vähän.</p> <p>Tutkimuskysymys ratkaistaan välitavoittein: 1) Mikä on humanitaarisen intervention merkitys kriisinhallinnan käsitteistössä?, 2) miten se on oikeutettavissa ja mikä on sen oikeutettu määritelmä?, 3) onko humanitaarisen intervention käsitteellä vastaavuus Suomen sotilaallisessa kriisinhallinnassa ja 4) ovatko kansallinen etu ja kansainvälinen vastuu ristiriidassa päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta? Neljä välitavoitetta vastaa tämän tutkielman neljää päälukua.</p> <p>Ensimmäiseksi osoitetaan, että humanitaarinen interventio on sotilaallisen kriisinhallinnan laji, jolla sotataidon menetelmin voidaan vaikuttaa tehokkaasti vakavaan valtiosisäiseen kriisiin. Kansainvälisesti se on yleistynyt perinteisen rauhanturvaamisen vähetessä. Asevoiman käyttö voi olla passiivista tai aktiivista ja siihen pätee samat vaaran ja virheen lainalaisuudet kuin sodankäyntiin yleensä.</p> <p>Toiseksi tarkastellaan 1) kansainvälisoikeudellista, 2) oikeutetun sodan koulukunnan, 3) uusliberalistista, 4) kansalaisjärjestöjen näkökulmaan pohjautuvaa sekä 5) synteettistä oikeuttamismallia. Parhaiten ilmiötä kuvaa synteettinen toiminnallinen oikeuttamismalli, joka perustuu sekä etiikan teoriaan että sotataidon empiriaan. Oikeuttamistarkastelusta johdetaan tämän tutkielman määritelmä: ”Humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen sotilaallisella voimankäytöllä lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset. Humanitaarisella interventiolla tulee olla kansainvälisen yhteisön enemmistön tuki. Humanitaarisen intervention operaatiotyypit ovat: 1) avun perillemenon varmistaminen, 2) avustusoperaatioiden suojaaminen, 3) uhrien pelastaminen ja 4) pahantekijäin lyöminen.”</p> <p>Kolmanneksi verrataan määritelmän vastaavuutta Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan teoriaan ja käytäntöön. Ilmenee, että lainsäädännössä ja hallintokielessä korrektit ilmaisut kuten ’erittäin vaativat kriisinhallintatehtävät’ perinteisen rauhanturvaamisen vastakohtana peittävät yhden tarkoitteistaan, joka sotataidon kielessä on humanitaarinen interventio. Luokitellaan myös puolustusvoimien verkkosivuillaan ilmoittamat kriisinhallintaoperaatiot suhteessa humanitaarisen intervention neljään tyyppiin. Ilmenee, että valtaosa henkilöstöresursseista sitoutuu humanitaarisiin interventioihin tai intervention tyyppiä sisältäviin sekoittuneisiin operaatioihin. Esimerkkinä sekoittuneesta operaatiolanteesta käsitellään Afganistania. Vähemmistö henkilöstöstä on puhtaissa perinteisen rauhanturvaamisen tai puhtaissa humanitaarisen intervention operaatioissa kuten EU:n Tshadin operaatioissa.</p> <p>Neljänneksi tutkitaan kansallista etua kriisinhallinnassa hyötyinä yksilölle ja valtiolle. Analysoidaan kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun suhdetta, jossa valinnan ääripäät painottavat pelkkää valtion etua tai vain globaalia vastuuta. Ääripäiden keskiväli on eettisen politiikan valinta. Todetaan, että sotilaallisen kriisinhallinnan tulos on mitattava kriisin uhrien näkökulmasta. Tulee ilmi sotataidon perimmäinen kysymys ihmishengen samanaikaisesta itseis- ja välinearvosta, mikä on eettisen harkinnan perusta lähetettäessä kansalaisia kuolemanvaaraan. Globaalia vastuuta ja kansallista etua ei voida ristiriidattomasti sovittaa yhteen päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta.</p> <p>Tämän tutkielman johtopäätös on, että näin määritellyllä humanitaarisen intervention käsitteellä voidaan kuvata Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan vaativia tehtäviä perinteisen rauhanturvaamisen vastakohtana. Ilmiön monimuotoisuus edellyttää teoreettista ja empiiristä jatkotutkimusta, jonka tavoite on myös kriisinhallinnan tavoite, – hyveen ja hyvän elämän edistäminen.</p>		
Avainsanat – Nyckelord		
filosofia, etiikka, sotataito, maanpuolustus, sotilaallinen kriisinhallinta, humanitaarinen interventio, rauhanturvaaminen, rauhaanpakottaminen, maailmankansalaisuus, hyöty, oikeudenmukaisuus		
Säilytyspaikka – Förvaringställe		
Teologisen tiedekunnan kirjasto		
Muita tietoja		

Johdanto	1
1 Väkivalloin hyvään: humanitaarisen intervention olemuksesta	7
1.1 Konflikti, kriisinhallinta ja kriisin jälkeiset toimet	9
1.2 Sotilaallisen kriisinhallinnan alakäsitteet	10
1.3 Humanitaarisen intervention sotataidollisia keinoja	13
2 Humanitaarisen intervention oikeuttaminen	18
2.1 Kansainvälisen oikeuden näkökulma: suvereniteettiperiaatteen eri tulkinnat	18
2.2 Oikeutetun sodan koulukunta: väkivalta viimeinen keino	23
2.3 Uusliberalistinen koulukunta: demokratian ylivertauisuus	27
2.4 Humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulma: pyrkimys riippumattomuuteen	36
2.5 Synteettinen lähestymistapa: pragmaattinen on oikeutettua	40
Taulukko 1 Humanitaarisen intervention tyypit	43
2.6 Humanitaarisen intervention oikeutettu määritelmä	45
3 Suomi ja humanitaarinen interventio	49
3.1 ”Erityisen vaativat kriisinhallintatehtävät”: humanitaarinen interventio sotilaallisen kriisinhallinnan asiakirjoissa	49
3.2 ”Nopean toiminnan joukot”: humanitaarinen interventio sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa	58
Taulukko 2 Humanitaarinen interventio Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa	60
3.3 ”Monella tavalla erilainen operaatio”: Afganistanin sekoittunut tilanne	66
3.4 Hallinnon ja sotataidon kielestä, – eri kielipelit, sama tarkoite	70
4 Säälin politiikkaa vai oman hyvän ajamista?	73
4.1 Sotilaallinen kriisinhallinta kansallisen edun ajajana	74
4.2 Kansainvälisen vastuun ja kansallisen edun dilemma	80
4.3 Humanitaarisen intervention tuloksellisuudesta ja kuolemanvaaran synnyttämästä säälistä	85
4.4 Humanitaarinen interventio, – politiikan jatkamista toisin keinoin	89
Loppukatsaus	91
Lyhenteet ja kirjallisuus	100

Johdanto

Koska nyt käsillä oleva tutkimus ei tapahdu teoreettista tietoa silmällä pitäen kuten jotkut muut tutkimukset (sillä emme nyt tutki hyvettä pelkästään tullaksemme hyväksi – muutenhan tästä ei olisi mitään hyötyä), on välttämättä kiinnitettävä huomiota tekoihin liittyviin asioihin, tarkemmin sanottuna siihen, miten on toimittava.¹

Aristoteles (384–322 eKr.) pitää etiikan toimialana hyvän elämän ja hyveen tutkimista. Rauha edistää hyvää elämää, jota sota puolestaan rajoittaa. Sodankäynti onkin käytännöllisen filosofian toimialaa. Sodankäynnin perusmenetelmät ovat puolustus, viivytytys ja hyökkäys, jotka ovat konkreettisia tekoihin liittyviä asioita. Sotataito tutkii sitä, miten sotajoukkoja, pataljoonia, prikaateja, divisioonaa tai armeijakuntia on johdettava, jotta päästäisiin tavoitteeseen, joka on vihollisen tuhoaminen. Sotataito ei lähtökohtaisesti ole filosofiaa vaan työnjohtotaitoa. Sodankäynnin etiikan tehtävä on tutkia, miksi ja millä oikeutuksella asevoimaa käytetään. Se on partikulaarietiikkaa, jolle käänteisesti analoginen on lääketieteen etiikka. Kirurgin ammattihyve on leikata potilaansa niin, että mahdollisimman moni ihminen jää eloon. Sadanpäämiehen ammattihyve on johtaa centuriaansa niin, että joukon ´vihollinen´ ihmisistä mahdollisimman moni kuolee.

Rauhanturvaaminen koostuu sotajoukoista, jotka käyttävät väkivaltaa passiivisesti tai aktiivisesti. Postmoderni puhe sotilaallisesta kriisinhallinnasta, rauhanturvaamisesta tai humanitaarisesta interventioista osoittavat, että nämä termit kuuluvat sotataidon alaan ja siten sodankäynnin etiikan tutkimuskohteiksi. Sotataito rauhanturvaamisessakin yhtyy klassiseen *Sodankäynnin taitoon*², mutta sadanpäämiehen tavoite muuttuu. Tehtävä on pelastaa ja suojella maksimaalinen määrä ihmishenkiä minimaalisen pienin vahingoin. Turvata, tarvittaessa tappaa, – upseerin ammattietiikka lähestyy lääkäriä, siitä tulee eräänlaista perversoitunutta hoivaetiikkaa (Ethics of Care³). Sodankäynnin etiikan tutkimusala ei sillänsä ka-

¹ Aristoteles: Nikomakhoksen etiikka, 1989 (=EN). EN 1103b25–1103b29.

² Sun Tzu (544–496 eKr.): Sodankäynnin taito, 2002. ”Aseet ovat onnettomuuksien enne. Sota on vakava kysymys, pahat aavistukset heräävät jos siihen ryhdytään ilman riittävää harkintaa.” Sun Tzu 2002, 75.

³ ´Ethics of Care´ on naistutkimuksen yhteiskuntapoliittinen termi, joka kuvaa naisten suhdetta hyvään elämään. Maskuliinista etiikkaa kuvataan termillä ´Ethics of Justice´. Ks. esim. van den Toorn 2003, 219–222; myös Tobias 1998, 233–238. Hoivaetiikan käsitteen ruohonjuuritason toimijoita ovat olleet ne kansalaisjärjestöt, jotka osallistuivat Balkanin sodan raikauksien uhrien hoivatyöhön 1990-luvulta alkaen. Ethics of Care -ajattelun ominta kenttää on kriisin jälkeinen yhteiskunta (post bellum). Tämä tutkielma kuuluu siten Ethics of Justice -koulukuntaan, joka mallittaa tekemisen ehtoja ennen kriisiä (ante bellum) ja sen aikana (in bello).

pene. Tämänkin tutkimus kysyy, millä oikeutuksella ja mitä inhimillistä hätää helppottamaan asevoimaa käytetään.

Sodankäynti, myös sen erikoinen alalaji rauhanturvaaminen, muuttuu yhteiskunnallisen ja teknisen muutoksen mukana, joskus ollen siviiliyhteiskunnan edellä, *avant garde*.⁴ Kylmän sodan päättyminen 1990-luvun alkuun mennessä ja globalisaatio kiihdyttivät sotilaspoliittista muutosta. Perinteisten valtiotoimijoiden sotilasliittoihin monopolisoima voimankäyttö sai rinnalleen vakavasti otettavat ei-valtiolliset toimijat. Taleban-liike, Al-Qaida eri johdannaisineen ja Irakin terroristi- ja vastarintaryhmät ottivat aseeseen epäsymmetrisen sodankäynnin⁵ keinot. Tämä muutos kansainvälisessä politiikassa ja sodankäynnin vallankumous⁶ näkyvät myös rauhanturvaamisessa. On tapahtunut siirtymä selkeälinjaisesta YK-johtoisista rauhanturvaoperaatioista puheeseen sotilaallisesta kriisinhallinnasta eri muotoineen.

Suomen panos asukaslukuun suhteutettuna Yhdistyneiden kansakuntien valtuuttamaan rauhanturvaamiseen on ollut merkittävä ensimmäisestä vuoden 1956 Suezin operaatiosta lähtien. Yllä mainittu kansainvälispoliittinen muutos on kuitenkin johtanut rauhanturvaamiseen liittyneiden käsitteiden ja toimintatapojen uudelleenkirjoittamiseen. Sotilaallinen kriisinhallinta on nyt yläkäsite, jonka yksi alakäsite on perinteinen rauhanturvaaminen.⁷ Lainsäädännöllisestikin tämä muutos on tehty, sillä vuonna 2006 säädettiin laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta, joka korvasi aiemman rauhanturvalain. Rauhanturvaoperaatioissa YK ei enää ole ainoa toimija; suomalaiset ovat osa Euroopan unionin kriisinhallintakoneistoa, jonka tärkeä yhteistyökumppani on Pohjois-Atlantin liitto.

Suomen osaaminen ja tahto toimia edelleenkin tärkeissä perinteisissä rauhanturvaoperaatioissa on korostunut. Samalla kuitenkin sotilaallisen kriisinhallinnan muiden käsitteiden julkinen keskustelu ja poliittinen ymmärrys ovat jääneet taka-alalle. Sotilaalliseen kriisinhallintaan sisältyvät käsitteellisesti myös rauhaanpakottaminen ja humanitaarinen interventio. Sotilaallinen kriisinhallinta on

⁴ Avantgardistinen internet (ml. TCP/IP-tiedonsiirtoprotokolla) oli kylmän sodan Yhdysvaltain asevoimien suunnittelema sisäinen tietoverkko. Ks. esim. Internet Society 2008.

⁵ Epäsymmetrisessä sodassa osapuolten välinen voimasuhde on sekä laadullisesti (informaatiooperaatitaito) että määrällisesti (miesylivoima) epätasapainossa. Alivoimainen vastustaja pyrkii voimasuhteen tasapainottamiseen käyttämällä kaikkia mahdollisia keinoja, myös terrorismiin liitetyjä kuten itsemurhaiskut, matalaradioaktiiviset pommit, siviilitoimijoiden sieppaukset. Epäsymmetrisestä sodankäynnistä. esim. Rekkedal 2006, 375–386.

⁶ Yleisesti käytetty englanninkielinen termi sodankäynnin vallankumouksesta on 'Revolution in Military Affairs' (RMA), jonka ajallisena alkupisteenä on Persianlahden sota v. 1991. Ks. esim. Freedman 2006, 12–14; Rekkedal 2006, 239–245.

⁷ Siren 2005, 310. Käsitteiden sotilaallisen kriisinhallinnan käsitteistöä tarkemmin tämän kirjoituksen pääluvussa 1.

väline konfliktien uhrien auttamiseksi. Tämän auttamisen välineen lähempi tarkastelu ei siis liene hyödytöntä.

Suomalaisten periaatteellinen halu pitäytyä perinteiseen rauhanturvaamiseen ei poista sitä tosiseikkaa, että poliittiset päätöksentekijämme saattavat joutua humanitaarista interventiota ja rauhaanpakottamista koskeviin valintoihin nopeasti muuttuvissa tilanteissa. Nämä valinnat voivat aktualisoitua esimerkiksi Euroopan unionin yhteisestä päätöksestä käyttäen nopean toiminnan taisteluosastoa, jonka päivystysvuoroihin Suomikin osallistuu. Kysymys humanitaarisesta interventiosta voi nousta esiin myös jossakin nykyoperaatiossa, esimerkiksi Afganistanissa. Mikäli operaation olosuhteet muuttuvat merkittävästi poliittisesta tai sotilaallisesti, suomalaiset joukot voivat menettää konfliktin osapuolten luottamuksen.

Erittäin tärkeää on mielestäni tutkia humanitaarista interventiota käsitteenä ja eritoten sen eettistä oikeutusta. Humanitaarisen intervention tutkiminen luo jatkoedellytykset myös muiden sotilaallisen kriisinhallinnan käsitteiden analyysiin ja mahdollistaa osaltaan päätöksentekijöiden, myös ammattisotilaiden, eettistä toimintakykyä⁸. Ulkoasiainneuvos Alpo Rusi on myös lausunut: ”Humanitaarinen interventio on ristiriitainen käsite, mutta tulevaisuudessa yhä keskeisempi rauhan vahvistamisen väline.”⁹ Humanitaarisen intervention ja Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan välisen suhteen kartoittaminen ei siis ole hyödytöntä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää seuraava kysymys:

Voidaanko humanitaarisen intervention käsitteellä kuvata Suomen sotilaallista kriisinhallintaa?

Tutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi on selvittävät seuraavat välitavoitteet omine alakysymyksineen:

1. Mikä on humanitaarisen intervention merkitys kriisinhallinnan käsitteessä?
2. Miten humanitaarinen interventio on eettisesti oikeutettavissa? Mikä on humanitaarisen intervention oikeutettu määritelmä?
3. Onko humanitaarisen intervention käsitteellä vastaavuus Suomen sotilaallisessa kriisinhallinnassa?
4. Ovatko kansallinen etu ja kansainvälinen vastuu ristiriidassa päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta?

⁸ Toiskallio pitää ammattisotilaan toimintakyvyn (action competence) tärkeänä osana kykyä arvioida päätösten eettistä ulottuvuutta. Toiskallio 2004, 107–129. Myös Airaksinen on korostaa sotilaan ammatin eettisten päätösten merkittävyyttä suhteessa kansalaisten perusoikeuksiin ja kritisoi militarismia ammattietiikan ymmärtämisestä pelkkänä asetekniikan insinööritaitona. Airaksinen 2004, 40–44.

⁹ Rusi 2003, 25.

Ensimmäisen välitavoitteen painopiste on selvittää sotilaallinen kriisinhallinta alakäsitteet ja niiden väliset erot. Tämä auttaa selvittämään humanitaarisen intervention sotataidollista merkitystä.

Toisen välitavoitteen painopiste on humanitaarisen intervention oikeutusta käsittelevässä kansainvälisessä tieteellisessä keskustelussa. Keskustelu oikeutuksesta määrittää nimenomaan ne eettiset rajat, joiden ylittäminen tekee humanitaarisesta interventiosta pelkän intervention, – moraalisesti väärän ja oikeudellisesti laittoman valtapoliittisen väliintulon. *Oikeutuksen raja-arvot antavat mahdollisuuden tämän tutkielman humanitaarisen intervention määritelmään.*

Kolmas välitavoite pyrkii selvittämään, onko humanitaarisen intervention käsitteellä vastaavuus Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan virallisissa asiakirjoissa ja operaatioissa.

Neljäs välitavoite pyrkii osoittamaan, millä ehdoilla kansalaisten vaatimus kansallisesta edusta ja kysymys globaalista vastuusta kohtaavat sotilaallisessa kriisinhallinnassa.

Välitavoitteet mahdollistavat tutkimuskysymyksen ratkaisemisen tietyllä tarkkuudella, joka ilmenee vasta kaikkien neljän välitavoitteen mahdollisesti ratkettua.

Tämä on moraalifilosofinen tutkimus, jonka tutkimusmetodina käytän systemaattista analyysiä. Jari Jolkkonen on määritellyt metodin seuraavasti:

Se on kokoelma erilaisia tekstianalyttisiä menetelmiä, joilla pyritään 1) selvittämään tekstin sisäinen maailma (kuten käsitteet, väitteet, argumentaatio, edellytykset) ja 2) esittämään tulokset loogisesti järjestettynä kokonaisuutena.¹⁰

Käytän systemaattista analyysiä hermeneuttisessa viitekehyksessä, mikä tarkoittaa Hans-Georg Gadamerin klassista muotoilua tulkinnan kehästä tutkimuskohteen ja tutkijan välillä.¹¹ Tämä tutkimus yhtyy teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian klassiseen pohdintaan oikeutetun sodan teorioista. Tutkimuksen kenttä laajenee myös perinteisen valtio-opin ja sotataidon tutkimuksen suuntaan niiltä osin kuin laajentaminen palvelee tutkimusongelman ratkaisemista. Myös

¹⁰ Jolkkonen 2007, 5.

¹¹ Tulkinnan kehästä, kohteesta ja tulkitsijasta: Gadamer 1998, 66–78 sekä Jolkkonen 2007, 6–7. Tulkitsijan väistämättömän esiyymmärryksen varjolla ei maailmasta voida sanoa kuitenkaan mitä tahansa. Vanha väittäjä synteesistä analysoitujen osiensa summaa suurempana on turvallinen alku. Purkamisen, dekonstruktio, ilman yleistajuiselle ymmärrykselle rakentamista on varmasti mainiota runoutta. Dekonstruktioista hermeneutiikassa ja runoudessa, ks. Agamben 2001, 46–65.

tutkijan esiyttämisellä on tähän vaikutuksensa; ammattini on tuottaa ja johtaa sotakelpoisia joukkoja alueellisen maanpuolustuksen tarpeisiin.

Tutkimuksen lähdeaineisto koostuu kirjallisuudesta, jonka viitteellinen painoarvo on seuraava:

1. Humanitaarisen intervention eettistä oikeuttamista käsittelevät monografiat ja artikkelit kuten Michael Walzerin, Fernando R. Tesónin ja Taylor B. Seyboltin teokset sekä eettistä harkintaa koskeva aineisto kuten Juha Sihvon teokset.
2. Sotilaallisen kriisinhallinnan yleistä kenttää käsittelevät monografiat ja artikkelit kuten Torsti Sirenin julkaisu.
3. Lainsäädäntö, valtioneuvoston selonteot ja muut suomalaista sotilaallista kriisinhallintaa käsittelevät asiakirjat sekä puolustusvoimien julkinen aineisto.
4. Mielipide- ja asennetutkimukset kuten Elinkeinoelämän valtuuskunnan aineisto.
5. Muu humanitaarista interventiota ilmiönä valaiseva aineisto kuten tapauskertomukset.

Koska tutkielmassani painotan humanitaarisen intervention käsitelmäärittelyä avaimena nykyaikaisten kriisinhallintaoperaatioiden ymmärtämiseen, voi lukija tulkita eri asiakirjojen painoarvon oikeutetusti toisinkin. Pyrin siihen, että tutkimuksen johtopäätösten validiuteen ei vaikuta mahdollisuus erilaiseen lukutapaan. Oman tärkeän sivustatuliassensa, sotilaallista termiä käyttäksemme, muodostavat filosofian ja sotataidon klassikoilta tullut ohjaus.¹² Viiteteknisesti ja sisällöllisesti katsoin parhaimmaksi sijoittaa koko aineiston yhden otsakkeen 'kirjallisuus' alle. Kaikki luokassa 'kirjallisuus' oleva painettu tai elektroninen aineisto on julkista. Poikkeuksen muodostavat haastattelemieni kriisinhallintaoperaatioihin osallistuneiden tapauskertomukset. Tämä kriisinhallinnan arkikokemuksista kertova aineisto on luottamuksellista ja ainoastaan minun hallussani. Syy salassapitoon on kriisinhallintatehtävissä olevien ihmisten palvelusturvallisuus.

Aikaisemmassa tutkimuksessa humanitaarista interventiota on käsitelty kansainvälisesti laajalti 1990-luvulla ja 2003 alkaen keskustelussa Irakin sotatoimien oikeutuksesta. Suomalaiset näkökulmat humanitaariseen interventioon keskittyvät joko kansainväliseen lainsäädäntöön valtio-oikeudellisesta näkökulmasta tai käsittelevät sitä osana sotilaallisen kriisinhallinnan kokonaiskenttää, kuten Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisuissa¹³. Näissä myös pohditaan kriisinhallinnan käy-

¹² Päälukujen alussa ja alaviitteissä lainatut klassikot toivottavasti auttavat lukijaa ymmärtämään aihealueen aatehistoriallisia sidoksia. Sodankäynnin etiikka ja sotataito eivät ole muuttuneet aikojen saatossa sisällöltään niin voimakkaasti kuin ulkoiselta muodoltaan, jota sotatekniikan kehitys edustaa.

¹³ Esim. Koivula & Kauppinen 2006, 119–125.

tännön sovelluksia esimerkiksi operaatioiden toteuttamisessa. Yleistä sodan oikeutusta on käsitelty useamminkin, esimerkiksi Matti Pikkarainen väitöskirjassaan *Voiko sota olla oikeutettu? Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokousten kannanotot sotaan kriisien ratkaisuna*.¹⁴ Kansainvälinen metaeettinen keskustelu humanitaarisesta interventiosta on siis taajaa kun taas Suomessa sitä ei juuri ole. Poikkeuksena on Juha Sihvola, joka on sivunnut humanitaarista interventiota kirjoituksissaan maailmankansalaisen etiikasta.¹⁵ Aikaisemmin humanitaarisen intervention ja Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan suhdetta ei ole tarkkarajaisesti tutkittu etiikan ja sotataidon näkökulmasta.

Johdannossa olen esittänyt tutkimusongelman ja tutkimuksen kentän. Ensimmäisessä pääluvussa pyrin määrittelemään humanitaarisen intervention osana sotilaallisen kriisinhallinnan käsitteistöä ja antamaan sille työmääritelmän. Toisessa pääluvussa käsitteelen humanitaarisen intervention oikeuttamista neljän eri valtiofilosofisen koulukunnan ja humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulmasta. Toisen pääluvun johtopäätöksenä teen tämän tutkielman humanitaarisen intervention määritelmän. Kolmannessa pääluvussa tarkastelen, vastaako määrittelemäni humanitaarinen interventio suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan teoriaa ja käytäntöä. Neljännessä pääluvussa tarkastelen kansalaisten mielipiteitä suhteessa sotilaallisen kriisinhallinnan globaaliin oikeudenmukaisuuden vaatimukseen. Loppukatsauksessa esitän tämän pro gradu -tutkielman vastauksen tutkimuskysymykseen.

¹⁴ Pikkarainen 2006. Humanitaarista interventiota väitöskirjassa ei suoraan käsitellä tutkimuskohteen ajallisesta rajauksesta johtuen.

¹⁵ Esimerkiksi Maailmankansalaisen etiikka -teoksessa, ks. Sihvola 2004, 274–277.

1 Väkivalloin hyvään: humanitaarisen intervention olemuksesta

Valtiota ei tule pitää onnellisena eikä lainsäätäjää ylistää siksi, että valtio on valmentautunut tekemään valloituksia hallitakseen naapureitaan, sillä se on hyvin vahingollinen näkemys.¹

Aristoteles kritisoi Poliitikassaan erityisesti spartalaisia, joiden kaupunkivaltio, πόλις, oli valjastettu vain ja ainoastaan sotilaalliseen interventioon.² Hän myös pitää Ateenan kansanarmeijaa luotettavampana taistelussa kuin asiaansa sitoutumattomia sodankäynnin ammattilaisia. Ammattisotilaat kyllä osaavat sotataidon, mutta ilman sitoutumista yhteiseen etuun ja tavoitteeseen he ovat hyödyttömiä.³ Aristoteleen näkökulmat heijastavat järkevää valtiollisen kohtuullisuuden ja keskitien valitsemista, joka elää antiikin hyveenä edelleen.

Vuosittaisten Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) tutkimusten mukaan suomalaisten hyvään elämään kuuluvat toistuvasti Puolustusvoimat, korkea maanpuolustustahto ja palkka-armeijan karsastaminen.⁴ Ministeri, tekniikan sekä kauppatieteiden tohtori Tarja Cronberg on kritikoinut kansallisen identiteetin, maanpuolustustahdon ja yleisen asevelvollisuuden kolmiyhteyttä, ”jonka yhtäkään osaa ei ole voitu tähän asti asettaa kyseenalaiseksi.”⁵ Hän perää aiheellisesti keskustelua Suomen roolista globaalissa yhteisössä ja keskustelua uusista turvallisuusuhkista. Cronbergin kritikoima kolmiyhteys, joka siis on tutkimuksissa mitattu ja todellinen, edellyttää yleisessä turvallisuuspoliittisessa keskustelussa sivuutettujen käsitteiden tarkkaa analyysiä. Keskustelu humanitaarises-

¹ Aristoteles: Poliitiikka, 1991 (=Pol.). Pol. 1333b29–1333b32. Aristoteles ei kuitenkaan tässä väitä, ettei hyveelliseen valtioon kuuluisi asevoimia.

² Pol. 1271b1–1271b18. Aristoteles valittaa, että spartalaiden jatkuva sotataitoon keskittyminen rappeuttaa hyveen valtiosta ja sotiminen tyhjentää valtion kassan.

³ Pol. 1116b16–1116b19: ”Ammattisotilaista tulee pelkureita, kun vaara kasvaa liian isoksi ja he joutuvat alakynteen määränsä tai varustuksensa puolesta. He pakenevat ensimmäisinä, mutta kansalaiset kuolevat paikoilleen, kuten tapahtui Hermeen temppelin luona. Jälkimmäisille pakeneminen on häpeällistä ja kuoleminen sellaista pelastumista parempi vaihtoehto.” Kautta aikain vapaila markkinoilla olevat palkka-armeijat, etenkin renessanssiajan Italiassa, ovat pelastaneet nahkansa. Modernien kansallisvaltioiden ammattijoukot kantavat kyllä vastuunsa, kuten Ranskan Muukalaislegioona Ruandassa 1994 ja Sarajevossa 1992–1995. Esim. Seybolt 2007, 67, 209–215.

⁴ MTS 2007, 7–8. Puolustusmäärärahojen ennallaan säilyttämistä tai korottamista kannatti 86 %, vähentämistä 12 % (Kuva 29); Aseellista puolustautumista Suomeen hyökättäessä kannatti 77 %, vastusti 19 % (Kuva 25); Nykyistä asevelvollisuusarmeijaa kannatti 73 %, palkka-armeijaan siirtymistä kannatti 9 % vastaajista (Kuva 31).

⁵ Cronberg 2006, 74–75. Kylmän sodan loppuminen aiheutti Suomessakin uuden kansallistunteen nousun, jota ilmiönä Cronberg mielestäni kritikoii. Onko tässä kolmiyhteydessä sitten jotakin, joka estää kansalaisten hyvän elämän? Kansallisvaltion nationalismia kritikoivan Giorgio Agambenin mielestä on: ”Kansallisvaltion omimpia perustuksia uhkaava aikamme uutuus on, että kasvava määrä ihmiskuntaa ei ole enää esitettävissä sen sisällä.---vanha kolmiyhteys valtio—kansakunta—alue joutuu sijoiltaan.” Agamben 2001, 24.

ta interventioista ei kuulu turvallisuuspoliittisen keskustelun konsensukseen, koska on liian helppoa puhua kaikenkattavasti sotilaallisesta kriisinhallinnasta. Huolellinen paneutuminen on siis tarpeen, koska Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tutkimuksen mukaan suomalaisista 50 % kannattaa ja 47 % vastustaa puolustusvoimien osallistumista ”kriisien ja turvallisuusuhkien torjuntaan eri puolilla maailmaa”.⁶

Kiistatonta on yleismaailmallisten ihmisoikeuksien tärkeys. Eurooppaoliiton professori Tuomas Ojaseen mukaan ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle kansalaiselle, olipa kansalaisuusvaltio ratifioinut ihmisoikeussopimuksia tai ei.⁷

Humanitaarisen intervention alustavaksi määritelmäksi esitän seuraavan muotoilun:

Humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen sotilaallisella voimankäytöllä lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset.

Tämä työmääritelmän pohjalta voimme lähestyä tutkimuksen kohdetta ja tarkentaa tarvittaessa määritelmää jatkossa. Jotta ymmärrämme humanitaarisen intervention paikan sodan, rauhan ja sodankäynnin kysymyksissä, on hyvä lähestyä asiaa analysoimalla kansainvälisten suhteiden ristiriitatilanteiden, konfliktien, koko käsitteistöä.

Analyysissä käytän Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen tutkijan Torsti Sirénin käsittehierarkiaa konfliktin- ja kriisinhallinnan käsitteistöä. Sirénin käyttämä hierarkia on hyvin perusteltu nimenomaan tarkasteltaessa jatkossa suomalaista lainsäädäntöä ja keskustelua suomalaisesta toimintaympäristöstä.⁸ Sirénin käsittehierarkia on myös jatkossa tämän tutkielman taustaolettama sotilaallisen kriisinhallinnan jakamisessa alakäsitteisiinsä.

Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen sotilaallisen kriisinhallinnan yläkäsitteitä. Toisessa alaluvussa keskityn sotilaallisen kriisinhallinnan alakäsitteisiin. Kolmannessa alaluvussa esitän käytännön sotataidollisia toimia, joilla humanitaarinen interventio kohdealueella toteutetaan.

⁶ MTS 2007, 9, Kuva 34.

⁷ *Ihmisoikeuksien määritelmä*: ”Ihmisille tavalla tai toisella erityisen tärkeitä ja perustavanlaatuisia oikeuksia, jotka kuuluvat jakamattomasti, luovuttamattomasti ja yhtäläisesti kaikille ihmisille alkuperästä, ihonväristä, iästä, uskonnosta, sukupuolesta tms. henkilöön liittyvästä syystä riippumatta.” Ojanen 2003, 6; Ihmisoikeuksien universaalista velvoittavuudesta: Ojanen 2003, 4–5.

⁸ Siren 2005, 308–316.

1.1 Konflikti, kriisinhallinta ja kriisin jälkeiset toimet

Torsti Sirén määrittelee konfliktin ”kahden osapuolen väliseksi aktuaaliseksi ristiriitatilanteeksi”⁹, joka voi olla valtion sisäinen tai kahden valtion välinen poliittisotilaallinen vastakkainasettelu. Kriisin Sirén katsoo olevan sotilaallisesti kärjistynyt konflikti. Esimerkkinä hän mainitsee Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin, joka ajoittain kärjistyy sotilaalliseksi kriisiksi. Kriisin lauettua voi edelleen konfliktitilanne jatkua tai raueta osapuolten väliseen sopimukseen. Sirénin mukaan aktualisoituminen konfliktista kriisiksi on ominaisluonteeltaan yllätyksellistä, mikä asettaa päätöksentekijät uuteen tilanteeseen. Kriisin äärimmäinen muoto on sota, jonka kriteerinä on 1000 vuosittain taisteluissa kuollutta ihmistä.¹⁰

Sirénin muotoilu on käyttökelpoinen. Esimerkiksi Venäjän Federaation ja Viron Tasavallan nykysuhteita leimaa matalan intensiteetin konflikti viilenneine diplomaatti- ja kauppasuhteineen. Valtioiden välinen konflikti kärjistyi keväällä 2007 poliittiseksi patsaskriisiksi, jonka sotilaallinen ulottuvuus ilmeni verkosodankäyntinä virolaisilla valtion ja kaupan palvelimilla. Kriisi laukesi, mutta valtioiden välinen konflikti jatkuu. Sirénin logiikka pätee muutoinkin. Yhdysvaltojen ja Kuuban väliset huonot suhteet ovat alkaneet konfliktina (diplomaattisuhteiden katkeaminen vuonna 1959), ilmenneet kriisinä (Sikojenlahden maihinnousu vuonna 1961 ja ohjuskiisi vuonna 1962) ja lientyneet jälleen konfliktiksi (kauppasaarron jatkuminen).¹¹

Ristiriitatilanteita rajoitettaessa Sirén nimeää yläkäsitteeksi konfliktinhallinnan, joka jakautuu 1) konfliktin estämiseen, 2) kriisinhallintaan ja 3) kriisin jälkeisiin toimiin. Konfliktin estämisen keinoja ovat ehkäisevä diplomatia (*preventive diplomacy*) ja sovittelu (*peacemaking*) osapuolten välillä. Kriisinhallinta jakautuu sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan. Konfliktin jälkeisiä toimia ovat muiden muassa rauhanrakentaminen sotilaallisten interventioiden jälkeen.¹²

1990-luvun laman jälkeisessä Suomessa asioiden hyödyllisyyttä on totuttu punnitsemaan taloudellisen kannattavuuden kriteerein. Tällä perusteella konfliktien estäminen on kannattavinta. Martti Ahtisaari sanoi puheenvuorossaan 16.9.2001¹³:

⁹ Sirén 2005, 308.

¹⁰ Sirén 2005, 308–309. Sirénin käsitystä kriisin yllätyksellisestä luonteesta johtaa klassiseen aristoteeliseen probleemaan potentiaalisen ja aktuaalisen suhteesta. Ts. voidaanko kriisin puhkeamista koskaan ennustaa ja onko jokaisen mahdollisuuden välttämättä aktuaalistuttava. Ks. Aristoteles: *Metafysiikka*, 1990 (=Met.). Met. 1047a12–1047b38.

¹¹ Esimerkit ovat kirjoittajan.

¹² Sirén 2005, 310, 314.

¹³ Ahtisaari 2001, 87–88.

Jos ajattelemme konfliktien ennaltaehkäisyä, kehitysyhteistyötä ja kriisinhallintaa, on ilmeistä, että kriisinhallinta on kaikkein kallein ja vaikein vaihtoehto.

Tähän on helppo yhtyä. Konfliktien hallinnassa taloudellisuus ja ihmisoikeuksien edistäminen kohtaavat. Rikottuja oikeuksia on kalliimpi korjata kuin ehkäistä rikkomukset ennalta. Sotilaallinen kriisinhallinta maksaa rahallisesti ja ihmishenkinä huomattavasti enemmän kuin konfliktin kahlitseminen ennalta toisin keinoin. Jos Afganistanin kriisi olisi ratkaistavissa vuohia ostamalla, Suomen vuotuisella panoksella *International Security Assistance Force* (ISAF) -operaatioon saataisiin 357 142 vuolta tai vaihtoehtoisesti 100 000 ammattikoulutettua nuorta.¹⁴ Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan kokonaisbudjetti on noin 100 miljoonaa euroa.¹⁵

1.2 Sotilaallisen kriisinhallinnan alakäsitteet

Sotilaallisen kriisinhallinnan tavoitteita Sirénin mukaan ovat kansainvälinen turvallisuus, ihmisoikeuksien turvaaminen, kolmansien osapuolien taloudellisten ja poliittisten intressien suojaaminen sekä mahdollisuuksien mukaan ympäristöongelmien ehkäisy. Sotilaallinen kriisinhallinta jakautuu 1) perinteiseen rauhanturvaamiseen (*peacekeeping*), 2) rauhaanpakottamiseen (*peace enforcement*) ja 3) humanitaariseen interventioon (*humanitarian intervention*).¹⁶ Sirénin kolmijaolle identtinen jako on myös puolustusvoimien julkaisemassa *Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006* -teoksessa¹⁷, joka edustaa virallista oppikirjanäkemystä maanpuolustuksen käsitteistöstä.

Perinteinen rauhanturvaaminen tarkoittaa Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston mandaatilla tapahtuvaa operaatiota, jossa kriisin osapuolet hyväksyvät rauhanturvajoukon läsnäolon alueellaan. Rauhanturvajoukon saapumiseen liittyy yleensä sopiminen välittömästä tulitauosta, jonka ylläpitäminen kiistan osapuolien tuella on rauhanturvaoperaation vähimmäistavoite. Usein tulitauko venyy ja konflikti pitkittyy, mutta operaatiolla saadaan välitön kriisi lau-

¹⁴ Suomi sijoittaa Afganistaniin 15 M€/vuosi: Valtioneuvosto, VNS 2/2007, 6. World Vision -kansalaisjärjestön ilmoittama vuohen hinta 42 €, yhden nuoren ammattikoulutuksen väitetty hinta on 150 €: World Vision 2007. Se mihin ammattiin tämä hinnalla valmistuu, ei tule esille. Järjestön internetaikaan päivitetty hyväntekeväisyys on onnistunut esimerkki kuluttajuuden valjastamisesta hyvälle päämäärälle. Kuluttajuus ei ole enää itseisarvo, auttaminen on. Kuluttaminen on tässä välinearvo.

¹⁵ VNS 2/2007, 5–6.

¹⁶ Sirén 2005, 310.

¹⁷ Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 34. Kattavaksi tietolähteeksi maanpuolustuksesta tarkoitettua teosta käytetään mm. upseerikoulutuksen ja puolustusvoimien sidosryhmäkoulutuksen apuvälineenä.

kaistua. Päätaavoite on rauhausopimuksen kautta saatava konfliktin ratkaisu kiistakumppaneiden välillä.

Klassisia esimerkkejä suomalaisista komentajista peacekeeping-operaatioiden johdossa ovat jalkaväenkenraali Armas-Eino Martola Kyproksella (UNICYP 1966–69), kenraali Ensio Siilasvuo Siinaila (UNEF II, 1973–75), eversti Heikki Happonen Afganistanissa ja Pakistanissa (UNGOMAP, 1989–90) ja kenraali Gustav Hägglund Libanonissa (UNIFIL, 1986–88). Onnistuneita operaatioita ovat myös olleet viime vuosikymmenellä operaatiot Namibiassa (UNTAG), Makedoniassa (UNPREDEP) ja Eritreassa (UNMEE).¹⁸

Perinteisen rauhanturvaamisen merkitys tehokkaana kriisien ratkaisijana perustuu juuri kiistan osapuolten myötävaikutukseen. Tosin perinteisen rauhanturvaamisen käyttöala on jatkuvasti kaventunut; valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaan viimeisen reilun kymmenen vuoden 57 konfliktista vain kolme on ollut valtioiden välisiä.¹⁹ Sotilaallista voimaa rauhanturvajoukko käyttää vain itsepuolustukseen.

Rauhaanpakottaminen tarkoittaa sananmukaisesti kriisin osapuolten pakottamista, ilman osapuolten tai toisen osapuolen suostumusta tai myötävaikutusta, tulitaukoon tai rauhausopimukseen sotilaallisilla keinoin. Rauhaanpakottaminen on enemmänkin kansainvälisen politiikan teoriaa kuin käytäntöä. YK:n turvallisuusneuvoston mandaatilla tapahtuneita operaatioita voidaan tulkita olevan esimerkiksi vuoden 1991 Persianlahden sota, joka palautti pakolla rauhantilan Irakin ja Kuwaitin välille. Kanadalainen Glenn Steven McDonald toteaa väitöskirjassaan rauhaanpakottamisen olevan kansainväliseltä oikeusstatukseltaan kyseenalainen.²⁰ McDonaldin mukaan rauhaanpakottamisoperaatiossa pyritään vakauttamaan tilanne nopeasti perinteiseksi rauhanturvaamiseksi operaation riskien vuoksi.²¹

Rauhaanpakottamisoperaatio vaatii toteuttajiltaan huomattavia taloudellisia resursseja ja tappionsietokykyä, koska sotilaallista voimaa käytetään aktiivisesti itsepuolustuksen lisäksi suoraan osapuolia vastaan. Keskustelun fokus onkin siirtynyt aktiivisen voimankäytön osalta pohdintaan humanitaarisesta interventtiosta, joka riskeistä huolimatta on realistisemmin toteutettavissa kuin useamman vastahakoisen kansallisvaltion tai voimaryhmän rauhaanpakottaminen.

¹⁸ Salenius-Pasternak & Visuri 2006, 64–65; Puolustusvoimat 2007a.

¹⁹ VNS 6/2004, 24.

²⁰ McDonald 2001, Chapter 8: The Legal Basis of Peace Enforcement.

²¹ McDonald 2001, Conclusion: The Role of Peace Enforcement.

Humanitaarinen interventio poikkeaa perinteisestä rauhanturvaamisesta ja rauhaanpakottamisesta siten, että operaatiolla pyritään sotilaallisin pakkokeinoin vaikuttamaan valtion sisäiseen kriisiin. Erityisesti kansainvälisen yhteisön epäonnistuminen vuoden 1994 Ruandan kansanmurhan estämisessä nosti keskustelun humanitaarisesta interventiosta käyttökelpoisena välineenä.²² Humanitaarinen interventio käsitteenä sisältää sekä eettisen latauksen että jännitteen. Kertaan edellä esittämäni työmääritelmän hieman muotoillen:

Humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen *väkivalloin* lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset.

Eettinen latauma on juuri ajatus inhimillisyyden vaatimuksesta pelastaa uhrin esimerkiksi kansanmurhalla tunkeutumalla asevoimin itsenäisen valtion alueelle. Michael Walzer puhuu humanitaarisesta interventiosta ”pelastamisen politiikkana” (*politics of rescue*), vaikka on muuten hyvinkin skeptinen sen konkreettisen toteuttamisen suhteen²³.

Eettinen jännite syntyy ajatuksesta edistää pelastamisen politiikkaa väkivalloin eli asevoimin. Konsekventialismi, seurausetiikka, on yksi lähtökohta perusteltaessa interventiota eli tunkeutumista itsenäisen valtion alueelle. Toinen lähtökohhta on deonttinen etiikka, joka korostaa yleisinhimillistä velvollisuutta auttaa häädässä olevia. Sotilaallisen intervention synkkä historia siirtomaapolitiikan muodossa myös lisää jännitettä. Olihan valkoisen miehen taakka juuri aikanaan hyvin humaani, – viedä väkivalloin oppimattomille villoille oikea uskonto ja yhteiskuntajärjestys.

Kolonialismin perintö vaikutti myös Ruandan kriisissä, jossa paikallinen tutsiväestö, osin kansainvälinen lehdistö oletti ranskalaisten joukkojen olevan kansanmurhaan syyllistyneiden hutujen puolella. Näin, vaikka *Opération Turquoise* oli YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttama. Belgia on joutunut puolestaan kokemaan vastaavan kaltaisia epäluuloja Kongon (entinen Zaire 1971–1997) siirtomaahistorian vuoksi.²⁴ Kansallissosialistisen Saksan johtajakin oikeutti sotilaallisen intervention itsenäisen Tšekkoslovakian sudeettialueelle vuonna 1938 etnis-

²² Esim. Sihvola 2004, 274–277; Welsh 2004, 52–68; Freedman 2006, 39–44.

²³ Walzer 1995, 53–57.

²⁴ Mayall 2004, 122.

ten saksalaisten inhimillisellä kärsimyksellä.²⁵ Humanitaarisen intervention oikeuttamisen teorioita käsitellään laajemmin tämän esityksen toisessa pääluvussa.

Humanitaarinen interventio on toteuttajalleen riskialtis sotilaallinen voimainponnistus, jossa jo suunnittelun lähtökohtaolettamana ovat omat henkilötapit ja asevaikutuksesta johtuva siviiliväestön kärsimys. Lisäksi intervention toteuttaja tai toteuttavat valtiot joutuvat punnitsemaan kotimaansa sisäpoliittisen ilmaston, joka saattaa rajoittaa sotilaallisten keinojen käyttöä itse operaatioalueella. Humanitaarinen interventio vaatii suurvallan tai valtioiden liittouman resurssit.

1.3 Humanitaarisen intervention sotataidollisia keinoja

Poliittisen päätöksen jälkeen humanitaarisen intervention toteuttaminen ei eroa sodankäynnin muotona mistään muusta sotilaallisesta invaasiosta, hyökkäyksestä, toisen valtion alueelle. Toki kansainvälisen median kiinnostus ja kritiikki humanitaariseksi julistettua väliintuloa kohtaan pakottaa intervention toteuttajat suureen tarkkuuteen kansainvälisen sodankäynnin lakeja kohtaan.²⁶

Humanitaarisen intervention keinoilla pyritään taivuttamaan vastustaja, tässä ihmisoikeuksia rikkova valtio tai ryhmittymä, pienin mahdollisin omin tappiain haluttuun päämäärään. Humanitaarisessa interventiossa tämä päämäärä on vähintään vakavien ja välittömien ihmisoikeusrikkomusten lopettaminen.

Asevoimalla uhkaamisen eli sotilaallisen voimannäytön tarkoituksena on ilmaista²⁷ vastustajalle tahto ja kyky täysimittaiseen sodankäyntiin ja tätä kautta painostaa vastustaja haluttuun poliittiseen lopputulokseen tai luopumaan omista tavoitteistaan. Voimaa vastustajalle voidaan näyttää esimerkiksi järjestämällä suuret sotaharjoitukset lähellä suunniteltua humanitaarisen intervention operaatioaluetta. Jotta voimannäyttö olisi uskottavaa, tulee juuri varsinaiseen operaatioon suunniteltujen joukkojen osallistua siihen.

Asevoimalla uhkaaminen ilman mahdollisuutta uhan konkretisoitumisesta saattaa sitouttaa vastustajan entistä lujemmin omiin tavoitteisiinsa, esimerkiksi

²⁵ Wheeler 2001, 30: alaviite nro 39. Todennäköisesti itävaltalaiskorpraali tarkoitti mitä sanoi. Korpraali ei täyttänyt kenraalin saappaita: ”Ja siksi kenraali, joka edetessään ei etsi henkilökohtaista mainetta eikä vetäytyessään huolehdi rangaistuksen välttämisestä, vaan ainoastaan kansan suojelemisesta ja hallitsijansa etujen puolustamisesta, on arvokas kruununkalleus.” Sun Tzu 2002, 133.

²⁶ Esimerkiksi Kosovon v. 1999 Nato-operaatioissa ja YK:n valtuuttamassa Afganistanin vakauttamisoperaatioissa v. 2001 lähtien asevoimien suhdetoiminnalla on ollut suuri merkitys. PR-toiminnasta, ks. esim. NATO 2008.

²⁷ Sotilasparaatit ovat perinteisesti osa kansankunnan sotilaallista voimannäyttöä. Itsenäisyyspäivän paraateissa 6.12. ei juhlita pelkästään saavutettua itsenäisyyttä, vaan myös osoitetaan ulkovaltojen sotilasasiamiehille puolustusvoimien kaluston ajanmukaisuus ja puheissa maanpuolustustah-to: kyky käyttää voimaa Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen. Paraateista, ks. Agamben 2001, 43.

etnisen puhdistusten läpivientiin. Serbit tekivät vuonna 1995 Srebrenican kaupungissa verilöylyn YK:n suojavyöhykkeellä, koska kaupunkiin sijoitetulle hollantilaispataljoonalle (UNPROFOR) ei annettu riittäviä voimankäyttövaltuuksia²⁸ ja riittävää ilmatukea estää ihmisoikeusloukkaukset.²⁹

Sotaa alemmat operaatiot tarkoittavat jo vastustajan alueellisen koskemattomuuden loukkaamista, mitä asevoimalla uhkaaminen ei edellytä. Rajanveto täysimittaisen humanitaarisen intervention ja mini-intervention välillä on hankalaa ja lähinnä poliittista. Kansainvälisen lain mukaan itsenäisen valtion alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen on kielletty³⁰. Sotataidossa sotaa alempia painostusoperaatioita ovat ilmavoimien ylilennot, lentokieltoalueet, informaatiotosodankäynti³¹ propagandan ja disinformaation levittämisenä tai palvelinhyökkäyksinä sekä erikoisjoukkojen iskut strategisesti tärkeitä sotilaallisia tai poliittisen päätöksenteon kohteita vastaan.

Sotaa alempi operaatio oli esimerkiksi lentokieltoalueen julistaminen Pohjois-Irakin kurdialueelle vuonna 1991. Lentokieltoalue ja Yhdysvaltojen johtaman liittouman valvontalennot lopettivat Saddam Husseinin armeijan hallinnon sortotoimenpiteet kurdeja vastaan ensimmäisen Persianlahden sodan jälkimainingeissa. Tutkijoiden kesken kiistanalaista on kuitenkin, oliko tämä YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttama operaatio *Provide Comfort*³² humanitaarinen. C.A.J. Coady kiistää³³ humanitaarisen intervention, koska alun perin Yhdysvaltain johtaman koalition tarkoitus ei ollut puuttua Irakin sisäiseen tilanteeseen vaan auttaa valloii-

²⁸ Sotilassanastossa voimankäyttövaltuudet (= Rules of Engagement [ROE]) ovat joukon ja yksittäisen sotilaan oikeudet ja velvollisuudet käyttää asevoimaa kulloisessakin tehtävässä. Sotilaalle jaetaan ns. sotilaan kortti, johon on yksityiskohtaisesti listattu voimankäyttö esim. mellakkatilanteessa, tiesululla tai vankia otettaessa.

Voimankäyttövaltuuksien puutteesta serbien piirittämässä Sarajevossa: ”Raskainta tehtävän aikana oli oma tarpeettomuuden ja kykenemättömyyden tunne. Ensimmäistä kertaa toimimme YK:n alaisuudessa, joka edellytti vastatoimia rajoittavien määräysten noudattamista. Turhautti olla kranaatti-iskujen taikka tarkka-ampujien tulen kohteena eikä ollut ’lupaa’ vastata niihin täydellä mitalla. Vartiopaikaltaan joutui päivittäin seuraamaa tykistökeskityksen aiheuttamia tuhoja kaupunkialueella.” Tapauskertomus 2008f, 6. Kertoja palveli piiritetyn Sarajevon ranskalaisissa YK-joukoissa v. 1993–1994.

²⁹ Hollantilaiskontingentin vaikeuksista Srebrenicassa, ks. Alankomaiden hallituksen raportti: Netherlands Institute for War Documentation 2003.

³⁰ Hakapää 2003, 210–216.

³¹ Sotilassanastossa informaatiotosodankäynti = Information Warfare (IW, INFO OPS, IO); keinoina voivat olla mm. lentolehtiset, tiedusteluoperaatiot, elektroninen häirintä, psykologiset operaatiot (PSYOPS) esim. mediassa ja tietomurrot. Rekkedal 2006, 227, 235; Informaatiotosodasta uhrattavien agenttien muodossa: ”Vuodamme tietoja, jotka itse asiassa ovat vääriä ja annamme niiden joutua omien vakoilijoidemme käsiin. Kun he toimivat vihollisalueella ja heidät otetaan kiinni, he välittävät ne varmasti edelleen. Vihollinen uskoo saamansa tiedon ja valmistautuu sen pohjalta. Meidän toimemme eivät tietystikään vastaa vakoilijoiden antamia tietoja ja vihollinen tapattaa heidät.” Sun Tzu 2002, 149.

³² Ryter 2003, 37–38.

³³ Coady 2002, 10.

tettua Kuwaitia. Esimerkiksi Fernando R. Tesón katsoo³⁴ tulkinnan humanitaarisen interventiosta olevan oikeutetun, koska operaatiolla tosiasiallisesti pyrittiin estämään Irakin valtion alueellaan suorittamat vakavat kurdiväestön ihmisoikeusloukkaukset. Operaatio sisälsi myös 2000 hengen maavoimakomponentin Yhdysvalloista, Ranskasta ja Alankomaista, jotka osallistuivat siviiliväestön avustamiseen³⁵.

Täysimittainen sodankäynti käsittää kaikkien puolustushaarojen eli maameri- ja ilmavoimien käytön kohdevaltiota vastaan poliittisen päämäärän saavuttamiseksi. Täysimittaiseen sodankäyntiin ryhdytään, mikäli asevoimalla uhkaaminen tai sota alemmat operaatiot eivät ole tuottaneet haluttua tulosta. Kynnysavoimeen sotaan, vaikka suvereniteetin loukkaaminen olisikin kansainvälisen yhteisön valtuuttama, on suuri pelkästään todennäköisten siviiliuhrien vuoksi.

Parantunut tekniikka on mahdollistanut kohdealueen tarkan etukäteistiedustelun, josta mainiona esimerkkinä on satelliittikuvaukseen perustuva Google Earth-sovellus. Palvelun avulla kuka tahansa internetin käyttäjä voi seurata Darfurin kriisialueen tapahtumia. Karttaan on merkitty tuhoutuneet kylät, Darfurin alueen sisäiset pakolaiset ja pakolaiset, jotka ovat siirtyneet Tshadin alueelle. Myös silminnäkijöiden kertomuksia ja toimittajien valokuvia on yhdistetty ajallisesti ja paikallisesti. Palvelu on toteutettu United States Holocaust Memorial -museon johdolla.³⁶

Enää ei kansanmurhaa voida piilottaa julkisuudelta, mutta kuka meistä erottaa tietotulvan keskeltä nämä konkreettiset hätähuudot? Internetin tarjoamat mahdollisuudet ovat samalla sen rajoituksia ja kuvaavat aikamme epistemologista paradoksia, – oleellisen sisällön havaitsemisen ongelmaa. Informaation, jäsentyneen tiedon, laatu on riittävä, mutta datan, jäsentymättömän tietoaineuksen määrä on valtava.³⁷

Sivulliset uhrit (*collateral damages*) eivät ole sotatekniikan kehitymisestä³⁸ huolimatta vältettävissä. Postmodernissa sodankäynnissä sotavoima on oleellisesti ankkuroitunut ja sekoittunut siviiliyhteiskuntaan; miten siis maalittaa tarkoille

³⁴ Tesón 2005, 292–293.

³⁵ Ryter 2003, 38.

³⁶ United States Holocaust Memorial Museum 2008. Informaatiota palveluun tuottavat yhdessä USA:n hallitus, YK:n pakolaisasiain päävaltuutettu (UNCHR) ja Amnesty International USA.

³⁷ Google-haku ´hyvä elämä´ antaa 1 740 000, täsmennetty haku ´hyvä elämä´ vain 29 300 osu-
maa. Osumat ovat dataa. Informaatiota puolestaan on se, mitä hyvä elämä tarkoittaa,

³⁸ Toisen maailmansodan aikaan lentopommin todennäköinen osumatarkkuus (Circular Error Point[=CEP]) kohteesta oli keskimäärin satoja metrejä, 1976 kehitetyn GBU-12 Paveway II (227kg) -laserohjatun lentopommin CEP=9,1 m (valmistajan ilmoittama, operaatiotestattu). Ks. Raytheon 2007. ´Operaatiotestaus´ asevalmistajien on eufemismi tuotekehittelylle kriisialueilla.

täsmäaseille oikea kohde? Vastustaja pyrkii etsimään suoja- ja tukialueensa siviilirakennuksista ja tulee esiin vain omalle sotilaalliselle toiminnalle edullisilla hetkillä:

Epävarmuus tilanteesta oli toinen tekijä joka aiheutti ”stressiä”. Taistelevat joukot eivät olleet perinteisesti erotettavissa univormuistaan, sillä joillekin sitä edustivat farkut, lenkkarit, poolopaita ja AK-47. Yksittäinen taistelija saattoi päivällä olla torikauppias ja illalla/yöllä tarkka-ampuja, ota nyt siinä selvää kuka on kuka.³⁹

Omien maajoukkojen säästäminen rintamataistelujen tappioilta lisää huomattavasti ilmavoimien käyttämistä, mikä vaikeuttaa siviili- ja sotilaskohteiden erottelukykyä toimittaessa korkealta ja kaukaa ilmatorjunnan ulottumattomissa.

Vuoden 1999 Kosovon kriisin Nato-johtoiset ilmapommitukset aiheuttivat Human Rights Watch -järjestön mukaan noin 500⁴⁰ serbisiviilin kuoleman, vaikka kohteiden maalittamiseen kiinnitettiin suurta huomiota. Merivoimia operaatio *Allied Force* käytti ilmapommitusten tukialustoimintaan ja maavoimia tiedusteluun ja alasammuttujen lentäjien pelastamiseen erikoisjoukoin. Lawrence Freedmanin mukaan Kosovon operaatio ei olisi onnistunut painostamaan serbejä lupamaan etnisistä puhdistuksista ilman Kosovon Vapautusarmeijan (KLA) maataisteluita. Freedmanin mukaan länsimailla on houkutus painottaa strategiassaan ilmavoimia poliittisesti riskittömänä vaihtoehtona.⁴¹ Sodankäynnin perustotuus kuitenkin on, että maa-alueen hallitsijalla on taistelussa voiton avaimet.⁴²

Konfliktinesto on edelleen taloudellisesti ja inhimillisesti kestävin keino rajoittaa jo ennalta kriisejä. Historia kuitenkin osoittaa, että kriisejä väistämättä puhkeaa. Tällöin kriisinhallinnan keinot ovat ainoa tapa auttaa hätää kärsiviä. Ensisijaisesti tulee pyrkiä vähiten haittaa aiheuttavan siviilikriisinhallinnan menettelyihin. Viimeisenä keinona on sotilaallinen kriisinhallinta, jossa perinteisellä rauhanturvaamisella, poikkeuksellisesti rauhaanpakottamisella ja yhä yleistyvämmiin humanitaarisella interventiolla, pyritään vakauttamaan tilanne inhimillisesti siedettäväksi.

Humanitaarinen interventio on asevoiman käyttöä poikkeuksellisen inhimillisen hädän helpottamiseksi. Sotataidollisesti, sotilasoperaatioina, humanitaarinen

³⁹ Tapauskertomus 2008f, 6.

⁴⁰ Human Rights Watch 2000, *Civilian Deaths in the NATO Air Campaign*.

⁴¹ Freedman 2006, 61–65 (Ch. ”The Temptation of Air Power”).

⁴² ”Kun asemien ottaminen on tärkeää tasamaalla, niin kuinka paljon tärkeämpää se onkaan vaikeissa ja vaarallisissa paikoissa. Kuinka sellainen maasto voitaisiin antaa viholliselle?” Sun Tzu 2002, 131; ”Jos saavuttaa maastoedun, niin heikot ja pehmeätkin joukot pystyvät lyömään vihollisen.” Sun Tzu 2002, 141.

interventio ei poikkea niistä voimannäytön, puolustuksen ja hyökkäyksen muodoista, jota kansallisvaltioiden asevoimat harjoittavat. Asevoiman teknisessä käytössä toki pyritään siviiliuhrien välttämiseksi mahdollisimman suureen tarkkuuteen. Tekniikka luo asevoiman käytölle rajoituksia; veretöntä ja kirurgisen tarkkaa sotaa ei ole. Toisaalta tiedonsiirtotekniikka tuo kriisien inhimillisen hädän tietäväksi jokaiselle kansalaiselle, jolla on varaa internetyhteyteen. Jokainen varakas kansalaisyhteiskunta joutuu näin ottamaan myös kantaa humanitaarisen interventio mahdollisuuteen. Hädestä vaikeneminen on myös kannanotto.

Tämän pääluvun johtopäätös on, että humanitaarinen interventio on sotilaallisen kriisinhallinnan laji, jolla sotataidon menetelmin voidaan vaikuttaa tehokkaasti vakavaan humanitaariseen kriisiin. Tässä pääluvussa olemme esittäneet myös humanitaarisen intervention työmääritelmän. Työmääritelmä mielessämme siirrymme tarkastelemaan kysymystä humanitaarisen intervention oikeuttamisesta ja määritelmän mahdollisesta tarkentamisesta paremmin kuvaamaan *havaittavaa* todellisuutta.

2 Humanitaarisen intervention oikeuttaminen

Käytännölliset hyveet toteutuvat politiikassa ja sodassa, mutta niihin liittyvät toimet eivät tapahdu vailla huolta, varsinkaan sota, sillä kukaan ei valitse sota sotimisen vuoksi, eikä kukaan valmistele sota sen itsensä takia.¹

Tässä pääluvussa keskityn humanitaarisen intervention oikeuttamiseen, mikä luo jatkoedellytykset 1) humanitaarisen intervention täsmälliselle määritelmälle ja 2) humanitaarisen intervention paikantamiselle sotilaallisen kriisinhallinnan suomalaisessa kentässä. Alaluvuittain tehdyn erottelun eri oikeutusperusteisiin olen luonut itse lähdekirjallisuudesta nousseiden keskeisten teemojen perusteella.² Ensimmäisessä alaluvussa esittelen humanitaarisen intervention suhteen kansainvälisoikeudellisiin oikeutusnäkökulmiin. Toisessa alaluvussa esittelen klassisen oikeutetun sodan teorian pohjalta lähtevän oikeutusnäkökulman. Kolmannessa alaluvussa esitän demokratian kautta ihmisoikeuksia painottavan uusliberalistisen oikeutusmallin. Neljännessä alaluvussa esittelen humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulmia oikeutuskeskusteluun ja sotilaalliseen kriisinhallintaan. Viidennessä alaluvussa tarkastelen synteettistä käytännön tavoitteita hakevaa oikeutusmallia. Kuudennessa alaluvussa arvioin oikeutusmallien toimivuutta, jonka perustalta luon humanitaarisen intervention lopullisen määritelmän.

2.1 Kansainvälisen oikeuden näkökulma: suvereniteettiperiaatteen eri tulkinnat

Antaessaan myöntävän tai kieltävän vastauksen humanitaarisen interventioon, kaikki joutuvat vastaamaan kiistanalaiseen kysymykseen sen kansainvälisoikeudellisesta luonteesta. Keskustelu kansainvälisestä oikeudesta on ohitettavissa vain ja ainoastaan silloin, kun hyväksytään ehdoitta yksipuolinen, unilateraali, interventio ja hylätään täysin kansainvälisten järjestöjen kautta toimiminen. Tämä joutaisi eettisen pohdinnan varsin abstraktiin ja reaali maailmasta erkaantuneeseen ajatuskuplaan. Mahtavimmatkin suurvallat pyrkivät puolustelemaan sotilasoperaatioitaan edes jonkinlaisin kansainvälisoikeudellisin perustein, – edes säilyttääkseen vallitsevan arvostuksensa, status quonsa.

¹ EN 1177b6–1177b10.

² Oikeutusperusteista olen ottanut kuhunkin vain ne keskeiset teemat, jotka *välttämättä* tarvitaan humanitaarisen intervention teoreettisen kentän ymmärtämiseksi. Siksi olen jättänyt teeman variaatiot kuten naistutkimuksen ja itäisten uskontojen oikeutuskäsitykset tietoisesti vain reuna-maininnoiksi, – marginaaliin. Tosin otin jaotteluuni mukaan humanitaariset kansalaisjärjestöt, koska ne edustavat kokemuksesta tietoa muutoin varsin teoreettisessa tarkastelussa.

Kansainvälisen oikeuden näkökulmasta jako voidaan tehdä humanitaarisen intervention rajoittajiin ja kannattajiin. Alex J. Bellamy ja Paul D. Williams nimitävät kansainvälistä oikeutta painottavaa koulukuntaa laillisuuspositivismiksi (*Legal-positivism*). *Laillisuuspositivismi* jakautuu puolestaan luokkaan *rajoittajat* (*Restrictionists*) ja *sallijat* (*Counter-restrictionists*).³ Kyse on pitkälti siitä, kumpi oikeuslähteistä on sitovampi: kansainvälinen kirjoitettu lainsäädäntö vai tapaoikeus?⁴ Kirjoitetussa lainsäädännössä YK:n peruskirjalla on suurin painoarvo.⁵ Tärkeä on myös mandaattikysymys eli tarvitaanko välttämättä Yhdistyneiden kansakuntien valtuutus vai riittääkö jokin muu kansainvälinen mandaatti.

Rajoittajat (*Restrictionists*)⁶ perustavat humanitaarisen intervention kiellon kansainvälisen oikeuden kirjaimelliseen tulkintaan suvereniteetista, YK:n peruskirjan 2. artiklaan:

Kaikkien jäsenten on pidättäydyttävä kansainvälisissä suhteissaan väkivallalla uhkaamisesta tai sen käyttämisestä minkään valtion *alueellista koskemattomuutta* tai poliittista riippumattomuutta vastaan tai menettelemästä muulla tavalla, joka on ristiriidassa Yhdistyneiden kansakuntien päämäärän kanssa.⁷

Rajoittajat perustavat näkemyksensä lain kirjaimen ohella oikeudelliseen traditioon jo lähtien vuoden 1648 Westfalenin rauhasta, joka määrittäi hallitsijan suvereniteetin johtavaksi tekijäksi. *Cuius regio, eius religio* -periaate koskee myös tapaa, jolla kukin valtio katsoo hallintonsa järjestettävän. James Johnsonin mukaan tätä laillisuusparadigman kannattajien näkökulmaa poliittisen riippumattomuuden loukkaamattomuudesta on esimerkiksi hyödyntänyt oikeudenkäynnissään edesmennyt Slobodan Milošević.⁸

Humanitaarisen intervention kieltäminen liittyy usein poliittisen realismiin. Realismin kantaisina voidaan pitää filosofi Thomas Hobbesia (1588–1679) sekä Niccolò Machiavellia (1469–1527).⁹ Realismi ja sen moderni versio, neorealismi, ovat kansainvälisen politiikan ajattelumalleja, jotka korostavat valtion alueellista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Realismin lähtökohdat ovat kolmessa perusväitteessä, jotka ovat:

³ Bellamy & Williams 2006, 146–147.

⁴ Oikeuslähteistä ja tapaoikeuden asemasta oikeuslähteenä, ks. esim. Tolonen 2003, 104, 144–147.

⁵ United Nations 1945, Charter. <http://www.un.org/aboutun/charter/>. Viitattu 17.3.2008.

⁶ Bellamy & Williams 2006, 146.

⁷ United Nations 1945, I: Art. 2 (4.); Hakapää 2003, 411. Kursivointi minun.

⁸ Johnson 2006, 121.

⁹ Machiavellista ja Hobbesista, ks. Lagerspetz et al. 1996, 16–25.

1. Valtiot ajattelevat vain omaa kansallista etuaan.
2. Valtioiden väliset suhteet perustuvat vahvemman oikeuteen.
3. Humanismi valtioiden välisissä suhteissa on mahdotonta, toisin sanoen toiminnalle ei ole humaaneja syitä; etiikka on vain tekosyy kansallisen edun ajamiselle.

Realismin käytännön toteuttajina voidaan pitää esimerkiksi Yhdysvaltain pitkäaikaista ulkoministeriä Henry Kissingeriä ja presidentti Mauno Koivistoa.¹⁰ Neorealismien filosofista agenda tuotti yhdysvaltalainen protestanttiteologi Reinhold Niebuhr (1892–1971). Hän piti kansainvälistä politiikkaa hobbesilaisena anarkian tilana, kaikkien taisteluna kaikkia vastaan, jonka perussyy löytyy syntiinlankeemuksesta.¹¹ Toisaalta Niebuhr kannatti demokratiaa, muttei hinnalla millä hyvänsä. Juhana Sihvo on analysoinut Niebuhrin poliittisen teologian korostavan demokraattista hallitusvaltaa ja kansainvälistä järjestystä Jumalan antamana raamatullisena sääntömyksenä, jota ei ole syytä järkyttää ylioptimistisella liberalismilla.¹²

Hans J. Morgenthau (1904–1980) puolestaan asetti konkreettisen kansallisen edun abstraktien aatteiden edelle. Hän kritisoi omasta mielestään hyvin perusteltua, mutta epäonnistunutta Yhdysvaltain maihinnousua Kuuban Sikojenlahdelle, koska Yhdysvallat menetti kansainvälisen uskottavuutensa lyhytnäköisen ja huonosti toteutetun idealismin vuoksi.¹³ Morgenthaun kansallisen edun ensisijaisuuden vaatimus on jatkunut kylmän sodan ajoista myös suomalaiseen arkimielipiteeseen. Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) tutkimuksen mukaan suomalaisten enemmistö asettaa ulkopolitiikassa kansallisten etujen turvaamisen esimerkiksi ilmastonmuutosta tai oikeudenmukaisen globalisaation edistämistä tärkeämmäksi asiaksi.¹⁴

Professori Juha Sihvola on arvostellut laajasti poliittisen realismin logiikkaa sen sisäisistä ristiriitaisuuksista. Ensiksi, poliittinen realismi ei määrittele kansallisen edun asiasisältöä vaan samastaa sen implisiittisesti kansalliseen egoismiin. Toiseksi realismin oletama valtioiden välisistä suhteista pelkkänä vahvemman oikeuteen perustuvana taistelukenttänä on kumoutunut viimeistään globalisaation myötä. Globalisaatio sitoo kansakunnat toisiinsa monin taloudellisin, kulttuurisin ja teknisin riippuvuussuhtein.¹⁵ Kolmanneksi realismin väittämän etiikan mahdot-

¹⁰ Koiviston linjauksista, esim. Koivisto 1992, 17–18.

¹¹ Ks. esim. Niebuhr 1943, 330. (Luvun nimi on ”The End of History”)

¹² Sihvo 2007, 68–73. Teoksessaan Sihvo tutkii Niebuhrin syntikäsitystä.

¹³ Morgenthau 1967, 431. Morgenthaun tarkoittamat interventiot olivat kylmän sodan suurvaltapolitiikkaa, mutta kansallisen edun prioriteetti on realismin logiikassa laajennettavissa myös humanitaarisiin interventioihin. Ks. myös Welsh 2004, 62

¹⁴ EVA 2008, 50–51.

¹⁵ Sihvola 2004, 97; Sihvola 2005, 12–15.

tomuudesta kansainvälisissä suhteissa Sihvola näkee pikemminkin moralismin kuin moraalin kritiikkinä.¹⁶ Realismi kieltää antamasta sotilaalliselle interventiolle yleviä perusteluja. Realismin mukaan ei ole humanitaarisia interventioita; on vain interventioita, – itsekkäistä syistä.

Sallijat (Counter-Restrictionists) hyväksyvät humanitaarisen intervention kansainvälisen tapaoikeuden perusteella. Koulukunta kritisoi rajoittajia siitä, ettei se ota huomioon kansainvälisen politiikan käytännöissä ilmenevää perusolettamaa valtiollisen suvereniteetin tuomista velvollisuuksista kohdella kansalaisia oikeudenmukaisesti. Toiseksi, rajoittajat, erityisesti poliittiset realistit, liioittelevat riskiä käyttäen väärin humanitaarista interventiota. Kolmanneksi rajoittajat eivät anna lainkaan painoarvoa kansainvälisille ihmisoikeussopimuksille.¹⁷

Sallijoiden mukaan kansainvälinen tapaoikeus antaa oikeuden, mutta ei velvollisuutta, tehdä humanitaarinen interventio. Valtioiden oikeus suvereniteettiin lakkaa kansanmurhan, joukkotuhon, etnisen puhdistuksen tai näihin verrattavien ihmisoikeusloukkausten kohdalla. Yksilön perustava ihmisoikeus, oikeus elämään, on itsenäisen valtion turvattava. Sallijoiden mukaan myös interventio-oikeus sisältyy YK:n peruskirjan henkeen, vaikka ei kirjaimen.¹⁸

Sallijat ovat oikeassa ainakin siinä, että keskustelu ja yleinen mielipide on muuttunut suopeammaksi humanitaariselle interventiolle kansainvälisen yhteisön epäonnistuttua Ruandassa vuonna 1994. Ruandan kansanmurhaan puuttumattomuus ei johtunut niinkään siitä, ettei YK:n turvallisuusneuvosto olisi pyydettyä mandaattia antanut. Selitys on yksinkertainen: mikään länsimaa ei ollut valmis ottamaan samaa riskiä kuin Yhdysvallat äskettäin epäonnistuneessa Somalian YK-operaatiossa.¹⁹ Kuvat Mogadishun kaduille ammutuista pakistanilaisista YK-sotilaista ja verisistä amerikkalaisista helikopterilentäjistä olivat vielä länsimaiden päättäjien ja median tuoreessa muistissa.

Alex J. Bellamy ja Paul D. Williams kritisoivat tätä kansainvälisen oikeuden tulkintaa venytetyksi; YK:n peruskirjaan luetaan sisälle humanitaarista interventiota puoltavia seikkoja, joita edes jäsenvaltiot eivät ole valmiita hyväksymään.²⁰ Kritiikkiä voidaan myös jatkaa pidemmälle: mitkä ovat niitä historiallisia tapahatumia, joiden perusteella voidaan laatia käypä humanitaarisen intervention tapaoikeus? Mikäli tällainen yleiskuvaus on ylipäättään yksimielisesti laadittavissa, niin

¹⁶ Sihvola 2005, 15. Ks. myös Coady 2002, 16.

¹⁷ Bellamy & Williams 2006, 147.

¹⁸ Bellamy & Williams 2006, 147.

¹⁹ Mayall 2004, 132–137.

²⁰ Bellamy & Williams 2006, 148.

mikä tai kuka on se kansainvälisoikeudellinen toimija, jonka auktoriteetin suve-reenit valtiot voivat katsoa sitovan omaa toimintaansa? Kenen luvalla soditaan, on siis oleellinen kysymys.

Rajoittajat sallivat humanitaarisen interventioita vain ja ainoastaan Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla. Laillisuuspositivisteista sallijat hyväksyvät myös pelkän YK:n peruskirjan hengen noudattamisen, kuten Nato-johtoisessa Kosovon operaatioissa vuonna 1999. Interventio ei saanut YK:n mandaattia, koska turvallisuusneuvoston pysyvistä jäsenistä Venäjä ja Kiina vastustivat hyväksyntää. Toisaalta pommitusten alettua turvallisuusneuvosto hylkäsi äänin 12–3 pommitukset tuomitsevan Venäjän päätöslauselmaehdotuksen.²¹

Kari Hakapää arvioi Kosovon operaation kansainvälisoikeudellisen legitimitetin nojaavan enemmänkin moraaliseen kuin kirjaimelliseen argumenttiin. Hakapään mukaan Kosovon operaatiota voidaan perustella toiminnalla ”eräänlaisessa pakkotilassa” (*opinio juris*), jonka oikeudellisessa arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota ”väliintulijan ’vilpittömään mieleen’ ja toimintatapaan”.²² Kirjaimellisesti tulkittuna Kosovon operaatio oli laitton, mutta oikeudenmukainen operaatio. Professori Martti Koskenniemi oli tuoreeltaan kriisin tapahduttua sitä mieltä, että pommitukset olivat laittomia, mutta osin moraalisesti legitimejä.²³ Laillisuus ja oikeudenmukaisuus eivät aina kohtaa, – harvoin sodankäynnissä.

Kiistatonta on se, että humanitaarinen interventio on laillista silloin, kun YK:n turvallisuusneuvosto on antanut sille mandaattinsa; tosin näissä tapauksissa määritelmänä on peruskirjan mukainen kohdevaltion uhka kansainväliselle rauhal- le ja turvallisuudelle.²⁴ Termiä ’humanitaarinen interventio’ eivät turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet halua kirjata päätöslauselmiin, jottei ennakkotapauksista muodostuisi yhtenäistä käytäntöä.

Humanitaarisen interventioita kansainvälisoikeudellinen tila voidaan summa- ta seuraavasti: 1) Sodankäyntiin liittyvä sitova normiperusta ei ole olennaisesti muuttunut ja 2) humanitaarisen interventioita oikeuslähteenä tapaoikeus monitul- kintaisena ja ristiriitaisena ei ole syrjäyttänyt klassista suvereniteettiperiaatteen tulkintaa. Toisaalta kansakuntia moraalisesti, vaikka ei oikeudellisesti, sitovat

²¹ Ryter 2003, 45; Hakapää 2003, 438.

²² Hakapää 2003, 439.

²³ Koskenniemi 1999, 93–97.

²⁴ United Nations 1945, V: Art. 24 (1).

asiakirjat ehkä aikanaan muuttavat myös lainsäädäntöä. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus vuodelta 1948 on merkittävin tällainen dokumentti.²⁵

Eettisesti, tosin ei oikeudellisesti, sitovia ovat kaksi tuoretta asiakirjaa. Vuonna 2001 humanitaarisen intervention legaalista pohjaa pyrki uudentamaan tärkeä dokumentti *The Responsibility to Protect*²⁶, joka loi uuden toimintamallin YK:ta ja kansainvälistä yhteisöä varten. Asiakirjan tärkeänä taustavaikuttajana oli pääsihteeri Kofi Annan, jonka toimikaudella Ruandan kansanmurha tapahtui. Myös Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous korosti vuonna 2005 World Summit -päätöslauselmassaan²⁷ edellisen dokumentin hengessä valtion velvollisuutta suojella kansalaisiaan ihmisoikeuksien rikkomuksilta yli itsemääräämisoikeuden. Päätöslauselmassa sanotaan²⁸:

The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate --- peaceful means --- to help to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take a collective action, in timely and decisive manner, *should peaceful means be inadequate and national authorities are manifestly failing to protect their populations---*.

Valitettavasti oikeutuskeskustelu ei voi perustua pelkästään laintulkintaan, eikä inhimillinen hätä lievene pelkästään päätöslauselmilla kuten vuodesta 2003 jatkunut Darfurin kansanmurha todistaa. Darfurin kriisistä on YK antanut jo neljätoista päätöslauselmaa, mutta arvioilta 400 000 uhria ja kaksi ja puoli miljoonaa pakolaista vaatinutta kriisiä ei ole suitsittu.²⁹

2.2 Oikeutetun sodan koulukunta: väkivalta viimeinen keino

Oikeutetun sodan teorian loi kirkkoisä Augustinus (354–430) teoksessaan *De civitate Dei*³⁰ ja sitä täydensi Tuomas Akvinolainen (1225–1274) teoksessaan *Summa Theologiae* (Quæstio 40 de bello³¹). Oikeutetun sodan teorian alkuperäinen tarkoitus oli perustella pelkästään puolustussodan oikeutus, mutta historian saatossa sitä

²⁵ ”Yleiskokous antaa tämän ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen kaikkien kansojen ja kaikkien kansakuntien tavoiteltavaksi yhteiseksi ohjeeksi, ---” United Nations 1948: Johdanto; Suksi 2006, 20: ”Koska kyseessä on julistus, se ei ole kokonaisuudessaan juridisesti sitova, vaan ilmentää lähinnä soft law -tasoista normatiivisuutta, mutta siihen sisältyy myös vahvempia ulottuvuuksia, sillä julistuksessa mainitut oikeudet ovat osaksi tavanomaisoikeutta ja niiltä osin kansainvälisesti sitovaa normimateriaalia.”

²⁶ Asiakirjan periaatejulistus, ks. International Commission on Intervention and State Sovereignty 2001, 69–75.

²⁷ United Nations 2005: Resolution 60/1 adopted by the General Assembly. World Summit Outcome, 2005. <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/resins.htm>. Viitattu 17.3.2008.

²⁸ United Nations 2005: 139. Kursivointi minun.

²⁹ VNS 2/2007, 7.

³⁰ Esim. Aug.civ. Liber IV: xv.

³¹ Summa 2a2æ. 40, 1–2a2æ. 40, 4.

on käytetty perustelevaan ristirekettä, niin sanotut ennakoivat iskut ja nyttemmin humanitaarinen interventio.³² Myös islamilainen klassikko Ibn Khaldun (1332–1406) on kirjoittanut oikeutetun puolustus- ja hyökkäyssodan, jihadin, teoriasta. Modernit jihad-tulkinnat ovat islamilaisessa maailmassa ankkuroituneet vahvemmin koraaniin kuin moderni maallistunut oikeutetun sodan teoria kristillisiin lähtökohtiinsa.³³ Oikeutetun sodan teoria on myös vaikuttanut YK:n peruskirjaan, jonka 51 artikla mahdollistaa puolustautua laitonta hyökkäystä vastaan³⁴.

Sota on oikeutettu, jos ja vain jos se täyttää seuraavat ehdot³⁵:

1. Oikea syy eli toisten tekemä väärä.
2. Oikea tarkoitus eli pelkästään koetun vääryyden korjaaminen.
3. Laillinen auktoriteetti ja avoin sodan julistus.
4. Suhteellisuuden eli proportionaalisuuden periaate; Saavutettu hyvä on suurempi kuin aiheutettu paha
5. *Ultima ratio* eli väkivalta on viimeinen käytettävissä oleva keino, kun rauhanomaiset keinot ovat loppuneet.
6. Mahdollisuus menestykselliseen lopputulokseen.

Oikeutettu sota voidaan edelleen jakaa seuraavasti³⁶:

1. Jus ad bellum eli itse sodan oikeutus; perusteet aloittaa sota
2. Jus in bello eli oikeudenmukainen sodankäynti, mikä sisältää sodankäynnin kansainväliset säännöt ja keinot
3. Jus post bellum eli oikeudenmukainen sodan lopettaminen ja jälkihoito

Humanitaarisen intervention mahdollisuudesta oikeutettuna sotana ovat puhuneet mm teologi Paul Ramsey, filosofit Michael Walzer ja C.A.J. Coady, joita käsitteleen seuraavaksi.

Ramsey painottaa kristillistä lähimmäisenrakkautta ja jus in bello -perusteluja humanitaarisesta interventiosta päätettäessä. Ramsey kysyy aiheellisesti: ”Mitä Jeesus olisi vertauksessaan laittanut laupiaan samarialaisen tekemään, jos rosvot olisivat olleet vielä uhrin kimpussa?” Ramsey vastaa: ”Luulenpa Kristuksen itsensä auttavan uhria taistelussa rosvoja vastaan.” Ramseyn mukaan toinen poski tulee kääntää hyökkääjälle, mikäli hyökkäys kohdistuu vain henkilöä itseään vastaan. Lähimmäisenrakkautta nimissä on kuitenkin lupa hyökätä vää-

³² Ristirekettä ja oikeutetusta sodasta Akvinolaisen teologiassa, ks. Beestermöller 2003, 145–146. Israelin kuuden päivän sota 1967 on oppikirjaesimerkki ennakoivasta iskusta. Israelin tiedustelu havaitsi Egyptin, Syyrian ja Jordanian taisteluryhmiin sijoitetut joukot, joihin se menestyksekkäästi iski. Ennakoivan iskun oikeutuksesta suhteessa YK:n peruskirjaan on käyty samanlaista keskustelua kuin humanitaarisesta interventiosta, ks. Hakapää 2003, 429–430.

³³ Khaldunin ja islamin jihad-käsitteistä, ks. Hashmi 1998, 146–165.

³⁴ United Nations 1945, VII: Art. 51; Hakapää 2003, 428.

³⁵ Ks. esim. Coady 2002, 19; Sihvola 2004, 134; Pikkarainen 2006, 26–27.

³⁶ Esim. Coady 2002, 18; Sihvola 2004, 134.

rintekijän kimppuun, jotta suurempi vääräisy vältettäisiin.³⁷ Humanitaarinen interventio on ramseylaisesta näkökulmasta pyyteetöntä, jopa yli-inhimillistä. Hyvin kristillisesti interventioon osallistuva sotilas on jopa valmis uhraamaan henkensä hyljeksityn puolesta. Sotilas voi toteuttaa keisarin miekalla lähimmäisen parasta; ajatus joka hyväksyttiin kristikunnassa vasta konstantiinolaisen käänteeseen myötä.

Ramseyn siirtymä oikeutetun sodan teoriassa on kristilliselle filosofille suuri, – passiivisesta augustiinolaisesta puolustussodan oikeuttajasta aloitteelliseksi hyökkäyssodan hyväksyjäksi. Ramseyn etiikka on voimakkaan konsekventialistista; oikea lopputulema oikeuttaa sivulliset uhrit.³⁸ Ramsey katsoo kristillisen etiikkansa olevan universaalia, mutta on mielestäni kyseenalaista onko todella näin. Näkökulma on näet kapea. Toki vetoaminen lähimmäisenrakkauteen korostaa intervention humanitaarisuuden ensisijaisuutta, mutta samalla sen välttämättä liikainen puoli sivullisine uhreineen, naisineen ja lapsineen, liudentuu. Ratsastaminen Kristuksella puhuttaessa valtiollisen miekan käytöstä hyväntekijänä on kaksiteräistä. Ehkä raamatullinen verranto humanitaarisen intervention toteutukseen löytyy Luukkaan sadanpäämiehestä, joka uskoo ja tekee niin kuin käsketty on (Luuk. 7:6–8). Ei-kristitty päättäjät ajattelee myös taloudellisia etuja ja sisäpoliittista omahyväänsä vaarantaessaan sotilaitaan vierailta mailla. Esimerkiksi C.A.J. Coadyn mielestä uskonnollisesti värityneellä etiikalla on asiassa tärkeä puheoikeus, muttei veto-oikeutta.³⁹

Michael Walzerin lähtökohdat humanitaariselle interventiolle ovat sekulaarit. Teoksessaan *Just and Unjust Wars* hän katsoo valtion itsemääräämisoikeuden lakaneen sillä hetkellä, kun se suorittaa vaikkapa poliittisten vastustajiensa, kansallisten vähemmistöjen ja uskonnollisten pienryhmien joukkomurhia. Walzerin mielestä humanitaarisen intervention *perustelut ovat aina sekoitus* itsekkäitä valtiollisia pyrintöjä ja varsinaista auttamisenhalua. On liikaa vaadittu sisäpolitiikan moraalilta, että valtiot lähettäisivät sotilaita, kansalaisiaan, pelkästään pelastamaan vieraiden maiden kansalaisia.⁴⁰ Walzer on motiivien arvioissaan käytännön poliittinen realisti.

Walzerin mukaan Yhdysvaltain interventio Kuubaan vuonna 1898 oli humaanein perusteluin naamioitua valtopoliittikkaa. Intian interventio ilman YK:n valtuutusta Itä-Pakistaniin (nykyinen Bangladesh) vuonna 1971 täytti kansallisen

³⁷ Ramsey 1950, 166–171. Ramseyä, ks. Pikkarainen 2006, 27.

³⁸ Ks. esim. Ramsey 1985, 93: "...tragically it may be necessary to cause the deaths of others indirectly in course of actions which inseparably also save many other human lives."

³⁹ Coady 2002, 14.

⁴⁰ Walzer 1977, 101–102.

edun ajamisesta huolimatta humanitaarisen intervention minimiehdon. Tämä minimiehto on se, että maahantunkeutumisella pyritään tosiasiallisesti parantamaan sorretun vähemmistön asemaa. Motiivit ovat hänen mielestään aina monitahoisia, eikä YK:n valtuutus interventiolle ole mikään moraalisesti parempi lupakirja verrattuna ilman YK:n lupaa tehtyyn interventioon. Myös valtioiden liiton, kuten YK:n, päätösten motiivit ovat moraalisesti sekoittuneita.⁴¹

Mielestäni Walzer on oikeassa kritikoidessaan laillisuuspositivisteja liiallisesta lain kirjaimen ja eettisen oikeudenmukaisuuden samastamisesta.⁴² YK:n mandaatin ylivertaisuutta voi hyvin perusteella bismarckilaisella Realpolitik-argumentilla: on kansakuntien rinnakkain elon vuoksi *järkevää*, että raudalla ja verellä hallittaessa kansainvälinen yhteisymmärrys tavoitteista on mahdollisimman laaja. Tästä ei kuitenkaan loogisesti seuraa, että yhteisesti sovittu humanitaarinen interventio laillisuudesta huolimatta täyttäisi eettisen minimiehdon auttaa kärsiviä sen paremmin kuin ilman YK:n mandaattia suoritettuna.

Oikeutetun sodan moderni koulukunta painottaa etiikassaan voimakkaasti seurausetiikkaa.⁴³ Tärkeä arviointikohde humanitaariseen interventioon ryhdyttäessä on, onko todella mahdollista saavuttaa voitto taistelukentällä ja minimoida sivullisille aiheutettu paha. Klassisessa vain puolustussodan oikeuttavassa ajattelussa mahdollisen puolustussodan voitokkuus ei ollut näin tärkeä kriteeri. Suomi ryhtyi oikeutetusti, *jus ad bellum*, talvisotaan marraskuussa 1939, vaikka arvio sodan lopputuloksesta ja vaikutuksesta siviiliväestöön, *jus post bellum*, näytti kansakunnalle tuhoisalta. Poliittisilla päättäjillä tuolloin ei ollut todellista vapaata valintatilannetta verrattuna nykyisten rikkaiden maiden poliittisiin päättäjiin. On eri asia valita pakkotilassa oman selviytymisen tai tuhoutumisen välillä kuin valita, lähettääkö halutessaan sotajoukon ulkomaille vai tekeekö rahalla sisäpoliittista hyvää.

Modernin oikeutetun sodan teorian siirtymä konsekventialismiin, *jus in bello* ja *jus post bellum* -painotuksiin on luonnollista. Vain *a priori*, *jus ad bellum*, perusteltu humanitaarinen interventio voi johtaa pelastettavien itsensä ja jälleerakennuksen osalta katastrofaalisiin seurauksiin. Humanitaarista interventiota on edellettävä rauhanomaisten keinojen käyttö.⁴⁴ On järkevää ajatella, ettei humani-

⁴¹ Walzer 1977, 102–108.

⁴² Walzer 1977, 108.

⁴³ Siirtymästä deontologiasta konsekventialismiin, esim. Johnson 2006, 117.

⁴⁴ Esim. Coady 2002, 28. Kaukonäköisesti Coady arveli jo v. 2002 mahdollisen USA:n invaasion Irakiin olevan eettisesti ja käytännöllisesti riskialtis operaatio ottaen huomioon Irakin monietnisyyden ja uskontokunnat: Coady 2002, 30.

taarisen intervention suorittamiseksi ole eettistä velvoitetta. On ainoastaan ja vain eettinen oikeus, mikäli sotilaalliset keinot ja kansainvälinen mandaatti sallivat. Tiukan kantilainen deonttinen etiikka tässä asiassa voi johtaa tulokseen, jossa leikkaus onnistui, mutta potilas kuoli.⁴⁵ Minkään sodan aloittamiseen ei tule luoda velvollisuusautomaattia.

2.3 Uusliberalistinen koulukunta: demokratian ylivertaisuus

Toinen päälinja perustella humanitaarisen intervention oikeutus on liberalismi. Klassinen liberalismi korostaa yksilön oikeushyvää, jonka toteuttaja yhteisö, valtioelin tai poliittinen järjestelmä on.⁴⁶ Kylmän sodan jälkeen klassisen liberalismiin laajennus, poliittinen uusliberalismi, oli vallitseva ajatussuunta läntisissä kansainvälisen politiikan teorioissa aina Irakin vuoden 2003 miehittämiseen saakka. Uusliberalismin ääritulkitsijat, neokonservatiivit (*Neocons*) ovat olleet Yhdysvaltojen ulkopolitiikan vaikuttajina aina presidentti George W. Bushin toisen virkakauden loppuun saakka. Neokonservatiivien vaikutus Yhdysvaltojen huonoon kansainväliseen imagoon on mitattu Suomessakin.⁴⁷ Yhdysvaltojen toiminta Irakissa lienee myös syynä siihen, että suomalainen keskimäärin ei juuri halua panostaa enempää sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin vuonna 2008.⁴⁸

Uusliberalistinen koulukunta olettaa liberaalidemokratian olevan paras historiallisesti testattu yhteiskuntajärjestys. Liberalismin näkökulma on usein käytännössä yhdysvaltalainen, mutta tämä ei tarkoita edustajiensa mielestä erityisesti amerikkalaista hegemoniaa. Yhdysvaltalainen demokratia on vain yksi variaatio teemasta. Pohjoismaainen hyvinvointivaltio, japanilaisen kollektiivikulttuurin parlamentarismi tai Turkin valtion erottelu uskonnollisen ja maallisen välillä ovat toisia muuntumia liberaalidemokratiasta. Oleellista on, miten valtion, vapaan tieteenharjoittamisen ja markkinatalouden liitto edistää kansalaisten näkemystä hy-

⁴⁵ Esim. Eric A. Heinze katsoo konsekventialismin soveltuvan erityisesti humanitaarisen intervention arviointiin, – uhrilukuja laskelmoiva utilitarismi näyttää kerrankin tehonsa. Heinze 2005, 178–180.

⁴⁶ Kommunitarismi puolestaan korostaa puolestaan yhteisön hyvää yksilön edelle. Yksilö saa arvonsa yhteisön osana. Kommunitarismi voi olla poliittista (sosialismi, kommunismi, nationalismi), etnistä (japanilainen perhekäsitys) tai uskonnollista (buddhalaisuus, laestadiolaisuus). Humanitaarisen intervention oikeutuskeskustelussa kommunitarismi koulukuntana ei ole oma haaransa, kommunitaristisia painotuksia voidaan löytää debatissa YK:n mandaatin tärkeydestä. Kommunitarismien itseymmärrys on eettisesti oikein toimiva yhteisö. Ks. esim. Bellamy & Williams 2006, 146.

⁴⁷ Suomalaisista 75 % katsoo, ettei Yhdysvallat toimi kansainvälisessä politiikassa oikein ja ettei se ansaitse suomalaisten tukea. EVA 2008, 62: Kuvio 38.

⁴⁸ Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan oli kansalaisten ulkopolitiikan kriteerilistalla (kaksikymmentä pääkriteeriä) viimeisenä ennen kansainvälisten kriisien sovittelua ja perinteistä rauhanturvaamista sekä siviilikriisinhallintaa. EVA 2008, 51: Kuvio 31.

västä elämästä. Francis Fukuyaman ansiokas teos *The End of History and The Last Man* perustuu Hegelin ja ranskalaisen Alexandre Kojèven filosofiaan. Fukuyamalle historia dialektisenä kehityksenä on saavuttanut lakipisteensä, jonka huipputuote kansanvalta on.⁴⁹

Liberalistinen koulukunta kieltää arvorelativismiin. Itseisarvot, kuten ihmis-oikeus, ovat universaaleja vaikka kulttuurinen konteksti aiheuttaa vaihtelua. Poliittinen liberalismi kieltää myös sellaisen poliittisen realismin, joka ei ota huomioon ihmisten ja valtioiden keskinäisiä riippuvuussuhteita. Globalisaatio on liberalismiin mukaan myönteisesti lisännyt keskinäistä riippuvuutta.

Liberalistit kritisoivat poliittisten realistien omahyväistä ihmiskäsitystä ja hobbesilaista valtiokäsitystä. Liberalismissa yksilö ei siis ole pelkkä ahne omien tarpeidensa tyydyttäjää. Vapaiden individien yhteisöt, valtiot, eivät lähtökohtaisesti ole kaikkien sodassa kaikkia vastaan. Liberalisti ajaa Kantin käsitystä epäitsekkydestä ja toimii siten, että hänen toiminnastaan voidaan laatia universaali laki⁵⁰. Liberalisti elää valtiossa, jossa Hegelin Henki⁵¹ muuntaa vastakohtien kautta yksilön moraalialia kohti yhteisön hyvää. Myös suomalaisen konsensus, valtiollisen yksimielisyyden korostaminen, pohjautuu Hegelin dialektiikkaan.⁵²

Liberalistisen koulukunnan edustajia ovat mm. Alex J. Bellamy ja Fernando R. Tesón. Heille yhteistä on YK:n peruskirjan tiukan tulkinnan hylkääminen suvereniteettiperiaatteen suhteen sekä humanitaarisen intervention painottaminen tyrannian kukistamisena. Liberalisteille pelkkä inhimillisen kärsimyksen poistaminen ei riitä. Interventiolla on demokraattinen missio. Tavoitteena on uusi maailmanjärjestys.

⁴⁹ Fukuyama 1992, 49–50, 290, 318–321. Fukuyamaa lienevät eniten kritisoineet ne, jotka eivät ole lukeneet hänen teostaan. Fukuyaman argumentit ovat loogisia eikä niitä käy kieltäminen kuin kumoamalla hänen premissinsä Hegel-tulkinnasta; näin hän itse toimii Karl Marxin yhteiskunta-teoriaa kohtaan. Ideologisista eroista huolimatta Fukuyama pitää Marxia eräänä merkittävimpänä taloustieteen nerona, joka ymmärsi oikein markkinamekanismin, mutta valitsi jäykän materialistisen historiantulkinnan.

⁵⁰ ”Handle so, daß die Maxime deines Willens jederzeit zugleich als Prinzip einer allgemeinen Gesetzgebung gelten könne.“ Kant 2003, 41. Lause on yksiselitteinen, mutta käyttäytyä näin on jumalille mahdollista.

⁵¹ ”Die Bewegung der Welt der Bildung und des Glaubens hebt diese Abstraktion der Person auf, und durch die vollendete Entfremdung, durch die höchste Abstraktion, wird dem Selbst des Geistes die Substanz zuerst zum allgemeinen Willen, und endlich zu seinem Eigentum.“ Hegel 1988, 394. Lause on pitkä, riemukas ja runollisuudessaan monitulkintainen. Tämän ymmärtäminen yhä uudestaan monin tavoin ei ole mahdotonta.

⁵² Esim. Fukuyama 1992, 328–339. Fukuyaman projekti ’Historian lopusta’ on leimallisen hegeliläinen. Leimallisesti hegeliläinen on mielestäni sellainen pyrintö, jonka historia voi osoittaa vääräksi tai oikeaksi. Tähän mennessä suomalainen hegelismi, snellmanilainen valtiollinen konsensusajattelu ja sivistisyhteiskunta, on toistaiseksi sinnitellyt globalisaation pyörteissä. Fukuyamasta emme vielä tiedä. Snellmanista ks. Eskola 2006, 40–41; konsensusksesta ks. Kaskeala 2008.

Fernando R. Tesón on yhdysvaltalainen filosofi, jonka pääteos *Humanitarian Intervention* (2005) on poliittisen uusliberalismin ohjelmanjulistus äärimmilleen⁵³. Tesón määrittelee humanitaarisen intervention seuraavasti:

Proportionate help, including forcible help, provided by governments (individually or in alliances) to individuals in another state who are victims of severe tyranny (denial of human rights by their own government) or anarchy (denial of human rights by collapse of the social order).⁵⁴

Tesónin määritelmä painottaa *yksilöitä* (individuals) *tyrannian* uhreina, mikä on selkeästi liberalismien mukaista. Ensimmäisessä pääluvussa esittämäni yleisesti hyväksytty humanitaarisen intervention työmääritelmä, joka painottaa välitöntä inhimillistä hätää, ei liberalistille riitä. Inhimillisen hädän syy, hallinnon tyrannia tai anarkia, on syytä poistaa. Humanitaarinen interventio on vapaiden yksilöiden apua sorretuille yksilöille. Määritelmä ei puhu vakavista ihmisoikeusrikkomuksista, vaan ihmisoikeuksien kieltämisestä. Tämä avaa laajemman ja tulkinnanvaraisemman käyttöalan intervention soveltamiselle kuin oikeutetun sodan teorioissa. Tesón sivuaa rajaa maltillisen uusliberalismin ja neocon-tematiikan välillä, mikä ilmenee hänen selittäessään Irakin sodan (2003–) parhain päin, – humanitaariseksi interventioksi.

Tesón kiteyttää ohjelmansa kahdeksaan periaatteeseen, jotka osaltaan yhtyvät oikeutetun sodan teoriaan *jus in bello* -ajattelussa. Tesónkaan ei suvaitse käytettävän voimaa enempää hyvän saavuttamiseen kuin on tarpeellista. Toisaalta hänelle kynnys aloittaa sota, *jus ad bellum*, on alempi kuin pelkkään kansainväliseen oikeuteen pitäytyvässä ajattelussa. Oikeutetun sodan koulukunnan augustiinolainen eetos pitää sotaa välttämättömänä pahana, jota on vältettävä viimeiseen asti. Tesónin liberalismissa sota on ikävää, mutta oikeutettua laillisen väkivallan käyttöä, mikä on parhaimmillaan muutosvoima epäonnistuneiden valtioiden (*failed states*) tiellä kohti demokratiaa.⁵⁵

Ensimmäinen periaateen mukaan valtion oikeus toimia täysivaltaisena kansainvälisen yhteisön jäsenenä on suoraan verrannollinen sen kansalaisoikeuksiin. Keskustelu valtioiden välisistä oikeuksista on suoraa keskustelua ihmisoikeuksista. Valtion ensisijainen tehtävä ei ole pitää järjestystä, vaan mahdollistaa yksilöi-

⁵³ Tesón tasapainoilee uusliberalismin ja äärikonservatismien (neoconservatism) rajapinnalla. Luen hänet uusliberalismin oikealle laidalle juuri ennen jakolinjaa, jonka ylittäminen merkitsee yksipuolisen Yhdysvaltain hegemonian julistamista. Tesón ei teksteissään ylitä tätä rajaa.

⁵⁴ Tesón 2005, 6.

⁵⁵ Sodasta muutosvoimana, ks. Tesón 2005, 155.

den luonnolliset oikeudet. Valtiomuodon tulee olla kansalaisten vapaan tahdon ilmaus. Tyrannia tai anarkia ei tätä ole.⁵⁶ Tyranniassa hallinnolla on liikaa valtaa suhteessa kansalaisiin; anarkiassa ongelma on taas oikeutetun hallinnon puutteessa.⁵⁷

Tesón olettaa hyvän hallinnon olevan liberaalidemokratia. Hän ei käsittele liiemmin kysymystä yksinvallasta, johon on päädytty demokraattisen prosessin kautta. Kansallissosialistinen Saksa syntyi vuoden 1933 vapaissa vaaleissa, joissa äänestäjät antoivat valtakirjan erään kansalaisjärjestön kuuluisalle edustajalle. Algerian vaalit vuonna 1991 oli nostamassa valtaan islamistisen FIS-puolueen, mutta sotilasvallankaappaus esti tämän demokraattisen prosessin. Liberalismin mukaan yhteiskuntasopimus, joka sallii jonkin väestöryhmän oikeuksien voimakkaan rajoittamisen, jopa sorron, ei ole validi. Demokratiaa ei voida käyttää pahaan.

Tesón tulkitsee kansainvälisen lain itsepuolustus-oikeuden koskevan laajasti oikeutusta puolustaa ihmisoikeuksia. Omien kansalaisten ja vieraan valtion kansalaisten oikeus hyvään elämään ovat yhtä arvokkaita. Näin humanitaarinen interventio on vain ihmisoikeuksien puolustamista toisen valtion sorrettuja kansalaisia pelastamalla. Hyökkäys kääntyy tämän lajin liberalismissa puolustukseksi.⁵⁸

Toinen periaate kieltää suvereniteetin suojan kansalaisiaan sortavilta valtioilta. John Rawlsia mukaillen⁵⁹ tyranniat ja anarkiat ovat lainsuojattomia valtioita, ”outlaws”, jotka altistavat itsensä kansainvälisen yhteisön vastatoimille. Tesón sanoo suoraan, ettei ”tyranneilla ole oikeutta puolustautua heitä vastaan kohdistettuun voimaan”.⁶⁰ Vain hyökkääminen ihmisoikeutensa hyvin hoitaneita valtioita vastaan on rikos.

Kolmas periaate määrittää oikean ulkopoliitiikan. Valtioilla on 1) *velvollisuus* kunnioittaa ihmisoikeuksia kotona ja ulkomailla, 2) *velvollisuus* edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista maailmanlaajuisesti ja 3) *ehdoton velvollisuus* pelastaa tyrannian ja anarkian uhreja, mikäli tämä on mahdollista valtiolle itselleen

⁵⁶ *Politiikassaan* Aristoteles käsittelee kaupunkivaltioiden hallitusmuotoja mm. tyranniaa, timokratiaa ja demokratiaa, josta hän oli tätä mieltä: ”Myös äärimmäisen kansanvallan keinot kuuluvat tyranniaan, esimerkiksi naisille annettu valta taloutta koskevissa asioissa, jotta he lavertelisivat miesten asioista. --- [demokratiassa] arvostetaan mielistelijöitä: kansanvallassa kansanjohtajia, sillä kansanjohtaja on kansan mielistelijä.” Pol. 1313b33–1313b41. Ajatonta on, että demokratiasa poliitikoilla on krooninen imago-ongelma.

⁵⁷ Tesón 2005, 144–149 ja Tesón 2006, 94–95.

⁵⁸ Tesón 2006, 96.

⁵⁹ Tesón 2006, 95.

⁶⁰ Tesón 2005, 149.

järkevin kustannuksin. Tesón myös katsoo tästä velvollisuudesta loogisesti seuraavan *oikeuden* humanitaariseen interventioon.⁶¹

Tesón katsoo, ettei sota voimankäyttömuotona ole mitenkään poikkeuksellista. Sodankäynti on tarvittaessa jatkumo kansainväliselle painostukselle. Sota on politiikan jatkamista toisin keinoin, kuten Carl von Clausewitz (1780–1831) muotoili⁶². Tesónin mielestä puolustussodan hyväksyjän on hyväksyttävä myös humanitaarinen interventio, koska oikeutettu sota puolustaa yksilön oikeushyvää riippumatta yksilön kotimaasta. Liberalismi ei voi näet keksiä oikeutetulle sodalle ad hoc -perusteluja.

Tesón katsoo, että humanitaarisesta interventiosta voidaan luopua, mikäli sen riskit interventioon lähetettävälle kansalaiselle ovat liian suuret. Tesón sanoo, etteivät valtiot ole henkilöitä, eikä valintatilannetta interventioon ryhtymisestä voida verrata tilanteeseen, jossa kansalainen pohtii pelastaako lähimmäisensä vaarasta vai ei. Tässä hänen ajattelussaan on ristiriitaisuutta, koska ensimmäisen prinssiin osalta hän kyllä redusoi puheen valtiosta puheeksi yksilöstä oikeuksista. Miksi siis valtioiden velvollisuudet eivät redusoidu puheeksi yksilön velvollisuuksista?

Neljäs prinssi siirtää humanitaarisen intervention päätavoitteen välittömän hädän lievittämisestä laittoman hallinnon lopettamiseen. Sodankäynnin tavoitetila, *jus post bellum*, on lailliset vaalit, joissa yksilöt ilmaisevat tahtonsa luoda vapaa yhteiskunta. Tesónkin uskoo intervention tekijän sekoittuneisiin perusteluihin, joissa on mukana kansallista itsekkyyttä. On oltava tarkoitus, *intentio*, lopettaa tyrannia vaikka perustelu, *motivaatio*, olisikin itsekäs.

Tesón tekee mielenkiintoisen erottelun intention ja motivaation välillä. Niimitettäköön tässä intentiota tosi tarkoitukseksi ja motivaatiota perusteluksi, joka voi kattaa oman edun tavoittelemisen. Tesónin mielestä teon intentio ratkaisee teon hyvyden, ei sen motivaatio. Intentioon sisältyy itse suunnitellun teon akti ja teon toivotut seuraukset. Intentioon liittyy tekijän eettinen sitoutuminen tekoon. Teon toteutuneet seuraukset sisältyvät intentioon vain kontingentisti.⁶³

Motivaatio on teon lisäseuraus, joka voi hyödyttää tekijää eikä liity intentioon. Jos intentio on pelastaa joku hädästä, niin motivaatio ei kuulu luokkaan ”pelastustoimet”.⁶⁴

⁶¹ Tesón 2005, 150.

⁶² ”Sota on pelkästään politiikan jatkamista toisin keinoin.“ von Clausewitz 2005, 27.

⁶³ Tesón 2005, 113–116.

⁶⁴ Tesón 2005, 117.

Esimerkiksi henkilö A pelastaa avannosta henkilön B, joka on hänelle velkaa 175 €. Henkilö A suoritti pelastusaktin, koska halusi päästä paikallisuutisiin. Tesónin mukaan henkilön A intentio oli pelastaminen, motivaatio kuuluisuus. Teko oli moraalisesti oikeutettu, vaikka tekijää voidaanakin moittia itsekkääksi. Seuraukset myös arvottavat tekoa; epäonnistunut hengenpelastusyritys ei ole pelastusakti.

Tesón perustelee erottelun intention ja motivaation välillä vertaamalla omaansa John Stuart Millin vastaavaan jakoon. Mill kuvaa tilanteen seuraavasti:

The morality of action depends entirely upon the intention—that is, upon what the agent wills to do. But the motive, that is, the feeling which makes him will so to do, when it makes no difference in the act, makes none in the morality: though it makes a great difference in our moral estimation in agent,---.⁶⁵

Tesónin sovellus jaosta on ongelmallinen. Mill viittaa motivaatiolla pelkkään tunteeseen, joka saa aikaan halun tehdä teko. Milloin teon motivaatio on niin moraalisesti väärä, että teon intentiokaan ei voi olla hyvä? Ilmeisesti intention ja motivaation raja on häilyvä; jonkinlainen tulkinnan avain Tesónille on kaksoisvaikutuksen periaate.

Kaksoisvaikutuksen periaatteella (*Double-Effect Reasoning*) arvioidaan tekoa, jolla on sekä moraalisesti hyviä että pahoja seurauksia. Pyrkimys on päästä lopputulemaan, jossa saavutetun hyvän määrä tai laatu on suurempi kuin aiheutetun pahan. Tämän seurauseettisen päättelyn mukaan teko on oikeutettu, mikäli se täyttää seuraavat kriteerit:⁶⁶

1. Teko itsessään, arvioituna sen pahoista seurauksista riippumattomana, ei ole väärin.
2. Toimijalla on hyvä intentio eikä hän pyri pahaan välineenä tai päämääränä.
3. Toimijalla on tekoonsa hyvin painavat syyt, jotka koskevat hänen olennaisia velvollisuuksiaan. Toimija ottaa huomioon välttämättömän pahan, jonka seuraukset hän pyrkii huolellisesti poistamaan tai lieventämään.

Tesónin *viides pääkohta* yhtyy oikeutetun sodan teorian vaatimukseen proportionaalisuudesta; *sodalla saadun hyvän on ylitettävä aiheutettu paha*. Tesón soveltaa tässä kaksoisvaikutuksen periaatetta. Lisäksi humanitaarinen interventio ei saa kohdistua tahallisesti viattomiin ihmisiin, vaikka näin päästäisiinkin halut-

⁶⁵ Millin sitaatti, Tesón 2005, 116.

⁶⁶ Cavanaugh 2006, 26–37. Kaksoisvaikutuksen periaatteesta utilitarisen kalkyylin lisäksi on myös velvollisuuseettiset antikonsekventialistiset versionsa: Cavanaugh 2006, 47–58. Katson, että Tesónin ymmärtämässä kaksoisvaikutuksen testissä pyritään noukkimaan molempien versioiden hyvät puolet.

tuun humaaniin päämäärään. Tesónkin pitää täysimittaista sotaa viimeisenä keinona, kun kaikki rauhanomaiset keinot on käytetty loppuun.⁶⁷ Hänen käsittämäänsä kaksoisvaikutuksen periaate ”ei ole puhtaan deontologinen eikä laskelmoivan utilitaristinen” testattaessa intervention oikeutusta.⁶⁸ Tesón formuloi oman kaksoisvaikutuksen periaatteensa näin⁶⁹:

1. Teolla on hyvät seuraukset, kuten tyrannian lopettaminen,
2. Toimijan intentiot ovat hyvät, toisin sanoen hän tähtää hyviin seurauksiin. Pahoja seurauksia, kuten sivullisten tappamista, ei tavoitella eikä
3. Teon hyvät seuraukset, kuten tyrannian lopettaminen, voittavat huonot seuraukset, kuten sivullisten kuolemat. Tätä kutsutaan suhteellisuuden periaatteeksi.

Tesónin mittapuun hyvän ja aiheutetun harmin arviointiin on deontologinen ”ihmisen vapaus”. Puhdas utilitaristinen kalkyyli intervention hyödyllisyydestä esimerkiksi kuolleiden tai vammautuneiden lukumääriin sidottuna ei hänelle kelpaa.⁷⁰ Utilitarismia hän käyttää Rawlsiin tukeutuen perusteluissaan humanitaarisen intervention kansainvälisistä vaikutuksista. Humanitaarisen intervention valtioiden välisiin suhteisiin tuomat säröt voittaa intervention globaali myönteinen vaikutus ihmisoikeuksiin.⁷¹

Tesón pyrkii kiertämään sekä puhtaan deontologian sekä utilitarismin karkot. Samalla hän jättää hyvin tulkinnanvaraiseksi, kuinka paljon sivullisia uhreja voidaan taistelukentällä hyväksyä vapauden ja ihmisoikeuksien nimissä. Tesónin ohjelmalle tyypillistä on tavoite lopettaa huono valtiomuoto, tyrannia, eikä esimerkiksi korostaa välittömän hädän helpottamista tai aineellisen hyvän jakamista kriisin uhreille. Hädän helpottaminen on intervention positiivinen hyöty, siinä missä siviiliuhrit ovat oheisvahinkoja (collateral damages).

Kuudes prinssiippi oikeuttaa hyökkäämään vakavan tyrannian tai anarkian kimppuun *silloinkin, kun ihmisoikeusrikkomukset eivät ole välittömiä* vaan tapahtuneet aikaisemmin kohdevaltion historiassa. Esimerkkeinä vakavista tyranneista Tesón mainitsee Idi Aminin Ugandan, Pol Potin Kamputsean ja Saddam Husseinin Irakin. Tyrannian tai anarkian vakavuuteen ei hänen mukaansa ole mekaanisia mittareita, vaan kukin tapaus on arvioitava erikseen. Mittareina voidaan käyttää valtion harjoittamaa pitkäaikaisia ja julmia ihmisoikeusrikkomuksia, hallinnon

⁶⁷ Tesón 2005, 156–157.

⁶⁸ Tesón 2005, 157.

⁶⁹ Tesón 2005, 103.

⁷⁰ Tesón 2005, 156.

⁷¹ Tesón 2005, 157.

yksivaltaisuutta, sananvapauserikkomuksia ja oikeusjärjestelmän korruptoituneisuutta.⁷²

Tesónin mukaan asevoiman käyttö voi olla oikeutettu myös demokratian palauttamiseen, mutta vain tapauskohtaisesti kaksoisvaikutuksen periaatteen avulla testattuna. Interventio demokratian puolesta (*pro-democratic intervention*) on oikeutetumpi niihin valtioihin, joissa on ollut demokraattisen hallinnon perintö kuin maissa, joista tämä perintö puuttuu. Tesónin mukaan pelkkä demokratian palauttaminen intervention tarkoituksena voisi tulla kyseeseen ”kirurgisessa interventiossa”, jossa syrjäytetty demokraattinen hallinto palautetaan valtaan. Hän ei tarkemmin määrittele sotilaallisen operaation kirurgisuuden kriteerejä esimerkiksi ajallisena kestona tai menetettyinä ihmishenkinä.⁷³

Seitsemannen periaatteen mukaan humanitaarisen intervention on tuettava kansalaisia, jotka haluavat kapinoida tyranniaa vastaan tai haluaisivat kapinoida, jos he kykenisivät itsenäiseen mielipiteenilmaisuun. Tesónin mukaan uhrien avoin suostumus interventioon on välttämätön useimmissa tapauksissa. Hänen mukaansa on kuitenkin äärimmäistapauksia, joissa yksilöt on ”hypnotisoitu tahdottomiksi”, eivätkä he näin kykene antamaan suostumustaan avoimesti.⁷⁴

Vaikka Tesónin näkemys uhrien tahdon vapausasteesta antaa väljyyttä oikeuttaa interventio, kieltää hän intervention, mikäli ihmisoikeussuoriton uhrit avoimesti kiistävät ulkopuolisen väliintulon ja haluavat sopeutua tilanteeseensa.⁷⁵ Vaikeneminen on siis myöntymisen merkki.

Kahdeksannen Tesónin teesin mukaan humanitaarista interventiota tulisi tukea valtaosan demokraattisista valtioista. Kansainvälisen oikeuden suoma legitimitetti ei kuitenkaan ole välttämätön ehto interventiolle. YK:n turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten veto-oikeus on hänen mukaansa moraalisesti sattumanvaraista, koska 1) se antaa pysyville jäsenille suhteettoman paljon valtaa verrattuna muihin YK:n jäsenvaltioihin ja 2) se estää humanitaarisen intervention turvallisuusneuvoston pysyviin jäseniin tai niiden liittolaisiin. Lisäksi veto-oikeus hidastaa päätöksentekoa kiireellisissä tapauksissa kuten kävi Kosovossa 1999.⁷⁶

⁷² Tesón 2005, 158.

⁷³ Tesón 2005, 159–160.

⁷⁴ Tesón 2005, 160–161. Tesónin argumentointi vertautuu hänen arvostelemiin diktatuureihin, joissa vallanpitäjät osaavat kertoa hallintoalamaistensa suostumukset mitään kysymättä. Tesónin logiikalla ihmisoikeusloukkausten uhreista tulee hallintoalamaisia kaksin verroin, – ensiksi julmille diktaattoreille, toiseksi demokratiaprojektin levittäjille. Tämän jälkeen lienee hankalaa rakentaa aitoa kansalaisyhteiskuntaa, vaikka ensiksi mainitut diktaattorit syöstäisiinkin vallasta.

⁷⁵ Tesón 2005, 162.

⁷⁶ Tesón 2005, 164–165.

Tärkein argumentti YK:n turvallisuusneuvoston päätöksenteon oikeutusta vastaan on Tesónin mukaan moraalinen. Suuri osa neuvoston jäsenistä ja yksi pysyvä jäsen, jolla Tesón viitanee Kiinaan, eivät itse täytä liberalistista hallinnon oikeutusta. Tesónin mukaan legalistinen puhe kansainvälisen prosessin tärkeydestä YK:ssa unohtaa tosiasian, että useat itse päätöksentekoprosessiin osallistujat edustavat ihmisoikeuksia sortavia valtioita. Vaikka turvallisuusneuvoston mandaatti humanitaariseen interventioon saataisiinkin, on tällainen mandaatti vain ”illuusio demokraattisesta oikeutuksesta”.⁷⁷

Tesónin mittapuu on jälleen ääriiberaalidemokratian ihanteiden toteutuminen päätöksenteossa. Humanitaarisen intervention on hyväksyttävä demokraattisten valtioiden ryhmittymä tai liitto. Näiden valtioiden on myös itse tosiasiallisesti kunnioitettava liberaaleja arvoja, jotta ne pystyvät perustelemaan omille kansalaisilleen intervention legitimitetin. Toisaalta interventio Tesónin mielestä voidaan tehdä ilman tätä tukeakin, yksipuolisesti, mikäli inhimillinen hätä sitä välittömästi vaatii kuten Ruandassa vuonna 1994. Joka tapauksessa YK:n päätöksentekoa on hänen mukaansa uudistettava tai korvattava se jonkinlaisella demokraattisella liittoumalla.⁷⁸ Tesón ei perustele, miten demokraattisten valtioiden liittouma olisi lopulta oikeutetumpi, parempi tai tehokkaampi kuin nykyiset valtioliittoumat. Hänen painotuksensa ei olekaan mielestäni intervention käytännön tehokkuudessa, vaan sen toteuttajien tavoittelemassa ideologisessa puhtasmielisyydessä.

Tesónin tuskan YK:n päätöksentekojärjestelmän jähmeydestä jakaa myös sen entinen pääsihteeri Kofi Annan. Annan pitää kiinni ehdottomasti turvallisuusneuvoston mandaatista, mutta huomauttaa, että itse operaation voi toteuttaa muillakin kuin YK:n sinibarettisilla joukoilla. Annan painottaa Ruandan vuoden 1994 kansanmurhan kokemusten perusteella nopean toiminnan joukkojen tärkeyttä. Kigaliin sijoitettu kanadalainen kenraali Romeo Dallaire olisi pystynyt estämään 5000 rauhanturvaajalla 500 000 ihmisen kuoleman.⁷⁹

Tesónin kahdeksan perusteesiä on järkevän arvioitsijan ehkä mahdollista hyväksyä, mikäli oikeutusmallilla ei haeta empiiristä todennettavuutta. Ongelma on, kuka ja missä kontekstissa teesit tulkitsee käskettäviksi sotilasoperaatioiksi. Siirtymä oikeutetun sodan teorian eetoksesta sodankäynnistä sinänsä vältettävänä pahana liberalistiseen eetokseen sodankäynnistä demokratisoimispolitiikan clau-

⁷⁷ Tesón 2005, 164–166.

⁷⁸ Tesón 2005, 164–166.

⁷⁹ Annan 2002, xvii–xviii; Kenraali evp Dallaire painottaa moraalista johtajuutta kansakuntien päämiehiltä, jotta nopeat päätökset humanitaarisen intervention suorittamiseksi saadaan aikaan. Dallaire 1998, v–vi.

sewitzilaisena jatkumona on merkittävä. Tesón ei myöskään pitäydy selkeästi deonttiseen tai utilitaristiseen etiikkaan, vaan ilmoittaa hyödyntävänsä molempia. Tämä antaa liberalistisen ohjelman tulkitsijalle väljyyttä, joka Tesónin tapauksessa ilmenee Yhdysvaltain vuonna 2003 Irakiin tekemän hyökkäyksen tulkitsemisena humanitaariseksi interventioksi.⁸⁰ Vaikka Fernando R. Tesón perustelee kaksoisvaikutuksen periaatetta John Stuart Millin ajatuksilla, hän lukee Milliä valikoiden. Kirjoituksessaan *A Few Words on Non-Intervention* John Stuart Mill suhtautuu penseästi sotilaalliseen interventioon millä ehdoin tahansa:

To go to war for an *idea*, if the war is aggressive, not defensive, is as criminal as to go to war for territory or revenue; for it is as little justifiable to force our ideas on other people, as to compel them to submit to our will in any other respect.⁸¹

Tesónin rakennelma humanitaarisesta interventiosta näyttäisi olevan liian kattava. Kysymys onkin, voidaanko tämän projektin perusteella sulkea mitään toisen valtion alueelle tapahtuvaa sotilasoperaatiota humanitaarisen intervention ulkopuolelle, mikäli operaation toteuttaja on demokratia? Irakin sodan kohdalla näyttää siltä, ettei intentio pelastaa Irak tyrannian avannosta kuiville demokratiaan ole vielä toteutunut.⁸² Professori Juha Sihvolan mielestä Tesóninkin soveltama kaksoisvaikutuksen periaate sallii pahimmillaan liian kattavan tulkinnan väkivallan oikeutuksesta.⁸³

2.4 Humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulma: pyrkimys riippumattomuuteen

Kansalaisjärjestöt työskentelevät humaanein päämäärin sodan epäinhimillisissä oloissa, joten niiden näkökulmia humanitaarisen intervention oikeutukseen voidaan pitää kentällä testattuina. Näkökulma ei ole niinkään humanitaarisen intervention oikeuttamisessa sinänsä, vaan siinä, miten järjestöt voivat toimia intervention jo tapahduttua. Klassinen kansalaisjärjestöjen näkökulma korostaa puolueettomuutta ja kanta-aottamattomuutta kriisien syyllisyyskysymykseen. Näin kansalaisjärjestöt pyrkivät takaamaan vapaan pääsyn kriisien uhrien luokse ja osapuol-

⁸⁰ Tesón 2005, 390–413.

⁸¹ Mill 1987, 4. Kirjoitus ilmestyi ensi kerran v. 1859; Mill kyllä hyväksyi intervention suvereni-teettiperiaatteen yli poikkeuksellisesti sivistymättömien barbaarien valtioihin, mutta tällöinkin ehdollisesti. Mill 1987, 4–5.

⁸² Professori Mikko Yrjönsuuri ja veteraanidiplomaatti Ilkka Pastinen ovat arvostelleet Yhdysvaltain demokratiaprojektia Irakissa: Yrjönsuuri 2003, 118–128; Pastinen 2007: 100–102, 113.

⁸³ Sihvola 2004, 133: ”[Kaksoisvaikutuksen periaatteessa] ---, *ollaan hyvin lähellä ajatusta, että tekojemme sivutuotteena voidaan hyväksyä kuinka paljon pahaa tahansa, kunhan se ei ole varsinaisesti tarkoitettua ja kunhan olemme tarkoittaneet edes jotakin hyvää.*”

ten kunnioituksen kriisialueella. Oleellista on toiminnanvapaus (*human space*); ei niinkään se, kuka on mihinkin ihmisoikeusrikkomukseen syyllistynyt. Ideaalitalanteessa järjestöt pyrkivät riippumattomuuteen ja taloudelliseen omavaraisuuteen sotilastoimijoista. Klassista toimintamallia tiukimmin soveltavan Kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun periaatteita ovat muun muassa inhimillisuus, tasapuolisuus, puolueettomuus ja riippumattomuus.⁸⁴

Sotilastoimijoiden ja kansalaisjärjestöjen välillä on vilkas keskustelu, miten sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa välittömän humanitaarisen avun ja siviiliyhteiskunnan jälleenrakentamisen toimet jaetaan sotilaiden ja avustusjärjestöjen kesken. Erityisesti tämä operaatiotilan jakamista koskeva keskustelu on herännyt Afganistanin alueella, jossa toimivat YK:n mandaatilla Yhdysvaltain johtama *Enduring Freedom* -operaatio ja Nato-johtoinen *International Security Assistance Force* (ISAF) -operaatio. Avustusjärjestöt kritikoivat sotilaiden asepuvussa antamaan apua, koska tällöin siviilien ja sotilaiden toiminta samastuisi kriisin osapuolille. Siviilityöntekijöitä pidettäisiin humanitaarisen intervention miehitysjoukkojen edustajina, mikä johtaisi heidän kidnappauksiin ja murhiin. Näin sotilaat korruptoisivat järjestöille tärkeän puolueettomuusperiaatteen. Toisaalta myös sotilailla on sanansa sanottavaan; tämä esimerkki on Afganistanista⁸⁵:

Lisäksi myös pohjoisessa monilla alueilla turvallisuustilanne kansainvälisille joukoille on niin huono, että eri avustusjärjestöt eivät toimi alueella. Monet avustusjärjestöt eivät varmaankin ideologisista syistä halua olla missään tekemisissä sotilaiden kanssa. Kuitenkin tosiasia on, että ilman suojaa (sotilaat) ei voi olla jälleenrakennusta (siviilit) ja ilman jälleen rakennusta ei voi olla turvallisuutta. Että sillä tavalla.

Toisaalta avustusjärjestöjä voidaan kritikoida aiheellisesti yltiöidealisisesta ajattelusta. Ensimmäiseksi, valtaosa avustusjärjestöistä on riippuvaisia alkuperämaansa valtion budjettirahoituksesta. Toiseksi, mitään toiminnanvapautta Afganistanissakaan ei olisi, elleivät sotilaat sitä aseellisesti olisi luoneet. Kolmanneksi, länsimainen ihminen, olipa tämä sotilas tai siviili, on Al-Qaida-sidonnaisille äärijärjestöille aina arvokas kohde. Vastakritiikin mukaan kylmän sodan aikana ja perinteisessä rauhanturvaamisessa puolueettomuus- ja riippumattomuusperiaate vielä toimivat, mutta eivät enää postmoderneissa kriiseissä.⁸⁶

⁸⁴ Punainen Risti 2008, Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen periaatteet.

⁸⁵ Tapauskertomus 2008a, 2. Humanitaaristen järjestöjen toiminnasta Afganistanissa, ks. Olson 2006, 1–12.

⁸⁶ Esim. Seybolt 2007, 143, 174–175.

Merkittävän panoksen oikeutuskeskusteluun on tuonut yhdysvaltalainen ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watch, joka noudattaa perusteluissaan tiukasti oikeutetun sodan teorian perinnettä. Tesón on puolestaan argumentoinut tätä perinnettä vastaan.

Human Rights Watch -järjestön puheenjohtaja Kenneth Roth katsoo oikeutetun humanitaarisen intervention perusteita olevan kuusi:⁸⁷

1. Vain käynnissä oleva joukkomurha oikeuttaa intervention.
2. Interventio on viimeinen järjellinen keino kun oikeudelliset keinot on käytetty loppuun.
3. Humanitaaristen tulosten maksimointi olkoon intervention tarkoituksena
4. Humanitaarisen intervention on noudatettava sodankäynnin lakeja.
5. Intervention tulosten on oltava kriisin uhreille parempi kuin lähtötilanne.
6. YK:n mandaatti on toivottava, muttei välttämätön ääritapauksissa.

Yhdysvaltain hyökkäyksen Irakiin 2003 Roth ei katso täyttävän yhtäkään näistä ehdoista. Ensimmäiseksi, Irakissa ei ollut käynnissä olevaa joukkomurhaa, vaikka valtio olikin aikaisemmin surmannut julmasti kansalaisiaan. Toiseksi, kansainvälisoikeudellisia keinoja, esimerkiksi syytettyä Saddam Husseinia vastaan, ei edes yritetty nostaa ennen invaasiota. Kolmanneksi, Yhdysvallat ja halukkaiden koalitio perusteli invaasion Irakin mahdollisilla joukkotuhoaseilla ja oletetuilla terroristiyhteyksillä, – ei halulla parantaa ihmisten elinolosuhteita. Neljänneksi, invaasiossa ei noudatettu kansainvälisiä sodankäynnin lakeja pommitettaessa Bagdadin asuntoalueita summittaisesti ilmasta täsmäasein ja maasta rypäleasein.⁸⁸ Viidenneksi interventio suisti irakilaiset sisällissodan kynnykselle ja turvallisuustilanne paheni jopa Saddamin hallinnon aikaisista ihmisoikeusloukkauksista. Kuudenneksi invaasiolla ei ollut YK:n hyväksyntää, vaikka Roth ei pidäkään tätä aina välttämättömänä turvallisuusneuvoston päätöksenteon jäykkyyden ja pysyvien jäsenien veto-oikeuden vuoksi.⁸⁹

Rothin argumentointi on pitkälti oikeutetun sodan teorioiden mukaista. Fernando R. Tesón hyökkääkin voimakkaasti Rothia vastaan puolustaessaan Irakin sotaa humanitaarisena interventiona.⁹⁰ Tesónin mukaan vaatimus käynnissä olevasta joukkomurhasta ei ole perusteltu; Husseinin Irak oli aikaisemmilla veritöillä osoittanut olevansa diktatuuri, joka Tesónin liberalismien mukaan on validi

⁸⁷ Roth 2006, 86–90.

⁸⁸ Täsmäaseiden maalit valittiin epätasaisesti kohteena olevan sotilasjohtajan satelliittipuhelimen lähetteen perusteella. Päällä oleva puhelin ei kuitenkaan tarkoittanut iskun kohteen olevan pommitettavassa asunnossa. Roth 2006, 89.

⁸⁹ Roth 2006, 87–92.

⁹⁰ Tesón 2005, 396–398.

hyökkäyksen kohde. Lisäksi Tesónin mukaan teon intentio oli oikea, vaikka motiivaatio olisikin Yhdysvaltain strategisten etujen takaaminen Lähi-idässä. Tesónin mukaan aktin tekijöiden häikäilemättömyys ei tee teosta moraalitonta. Lainaus Tesónilta valaisee intention logiikkaa:

The Coalition intended to topple Saddam, committed to doing it, did it, and moreover, committed itself to helping Iraqis to reconstruct their ravaged society on the foundation of a liberal constitution, human rights, democracy, and creating the conditions for economic recovery.⁹¹

Irakin nykytilannetta tarkasteltaessa vaaka luonnollisesti kallistuu Rothin teesien puolelle. Rothin mielestä Irakin sodan julistaminen humanitaariseksi interventioksi syö pohjan *tulevien kriisien uhrien tarpeilta*. Roth toteaa:

Yes, Saddam Hussein was an awful tyrant. Few shed tears at his overthrow. But in the interest of preserving popular support for a rescue operation on which future potential victims of mass slaughter will depend, proponents of the Iraqi war should stop trying to justify it as a humanitarian operation.

Roth saa argumentoinnilleen tukea Lääkärit ilman rajoja -järjestön (Médecines Sans Frontières) puheenjohtajalta Nicolas de Torrentelta. Hänen mukaansa Irakiin hyökännyt koalitio politisoi ja merkitsi kansalaisjärjestön toiminnan osaksi miehittäviä asevoimia niin, että järjestöistä tuli osapuoli kapinallisten silmissä.⁹² Miehityshallinto pyrki käyttämään kansalaisjärjestöjä hyväksi osana sotilasoperaatioita, mikä tarkoitti kaikkien länsimaalaisten järjestöjen tulemista kapinallisten maalitauluiksi. De Torrenten mukaan koalition pyrkimys ratsastaa sitoutumattomilla kansalaisjärjestöillä oikeuttaakseen interventionsa vain hankaloitti avustustyötä.⁹³ Vaikka de Torrente ei pidä Irakin operaatiota humanitaarisena interventiona, hän on enemmän huolissaan kansainvälisten avustusjärjestöjen vetämisessä osaksi miehityksen oikeutusta kentällä. Avustusjärjestöjen riippumattomuus osapuolista tulee de Torrenten mukaan aina taata kaikissa tilanteissa. Riippumattomuudella järjestöt myös saavat avun perille kaikille tarvitsijoille.⁹⁴

⁹¹ Tesón 2005, 399.

⁹² de Torrente 2004, 19–21.

⁹³ de Torrente 2004, 28–29.

⁹⁴ de Torrente 2004, 4–6.

2.5 Synteettinen lähestymistapa: pragmaattinen on oikeutettua

Yhdysvaltalainen professori Taylor B. Seybolt⁹⁵ lähestyy oikeutuskysymystä tarkastelemalla sitä, mitä humanitaarisella väliintulolla käytännössä pyritään saavuttamaan ja miten menestyksekkäästi interventio toteutetaan. Vasta näiden seikkojen selvittyä, voidaan keskustella operaation legitimitetistä. Seyboltin tekstistä nousevat humanitaarisen intervention premisseiksi seuraavat seikat⁹⁶:

1. Humanitaarinen interventio on lähtökohtaisesti suorittajansa tai suorittajien poliittinen pyrintö.
2. Humanitaarisen intervention tulee olla tuloksellista toimintaa. Tuloksellisuus on myös kyettävä mittaamaan.
3. Humanitaarisen intervention eri lajit on eroteltava sen mukaan, mikä kriisin osatekijä on vaikuttamisen kohteena
4. Kohtien 1. – 3. muodostamaa humanitaarisen intervention mallin oikeutusta tulee arvioida oikeutetun sodan teoria mukaan.

Seyboltin näkökulma ongelmaan on pragmaattinen, vaikkakaan ei yksinkertaistava. Hänen tavoitteenaan on irtautua pelkästä oikeutuskinastelusta perustavaan strategiseen suunnitteluun, joka on hänen mielestään jäänyt keskustelussa paitsioon.⁹⁷ Interventioita on tehty ja tehdään jatkossakin joko Yhdistyneiden kansakuntien mandaatilla tai ilman. Se, että onko kansainvälinen yhteisö oikeasti oppinut menneiden interventioiden onnistumisista tai epäonnistumisista, on kyseenalaista. Seyboltin projekti antaa aidosti selkeitä ja perusteltuja tyypittelyjä, joiden avulla voidaan parantaa poliittista ja sotilaallista suunnitteluprosessia.⁹⁸

*Ensimmäisen premissin mukaan humanitaarinen on aina poliittista.*⁹⁹ Mikään humanitaarinen apu ei voi olla riippumaton poliittisesta mielipideympäristöstä lähtö- ja kohdemaassaan. Tämä perusväittäjä koskee sekä siviilikriisinhallintaa suorittavia avustusjärjestöjä että sotilaallisen kriisinhallinnan joukkoja. Seybolt kritikoit voimakkaasti niitä kansalaisjärjestöjä, jotka naamioituvat neutraliteettiperiaatteen taakse.¹⁰⁰ Perustarpeiden tyydyttäminen, ruoka, juoma sekä suoja säältä ja väkivallalta, on kansanmurhissa strateginen elementti, joka suosii välttämättä

⁹⁵ Seybolt on toiminut mm. Tukholman kansainvälisen rauhan tutkimuslaitoksen SIPRI:n humanitaarisen intervention tutkimusprojektin johtajana vuosina 1999–2002. Hänen valtiotieteen väitöskirjansa (the Massachusetts Institute of Technology) käsitteli humanitaarista interventiota. Viime vuosina hänen erikoisalansa on ollut Darfurin kansanmurhan tutkiminen.

⁹⁶ Seybolt 2007, 7–42, 274–276.

⁹⁷ Seybolt 2007, 7.

⁹⁸ Seybolt pureutuu sotataidollisesti myös humanitaarisen intervention operaatiotaitoon ja osin taktiikkaan, kuten erotteluun kohde- ja aluesuojauksesta, vartiointitehtävistä sekä siirtymiseen voimannäytöstä puolustukseen tai hyökkäykseen. Ks. Seybolt 2007, 184, 225–227.

⁹⁹ Seybolt 2007, 20.

¹⁰⁰ Seybolt 2007, 16–19.

sitä kansanryhmää, joka halutaan tuhota. Serbit käyttivät häikäilemättä¹⁰¹ avustusjärjestöjä hyväkseen ohjaillessaan muslimi- ja kroaattisiviilejä pois valtaamiltaan alueilta. Järjestöt avustivat kyllä pakolaisia, mutta samalla ne avustivat etnistä puhdistusta suostumalla väestönsiirtoihin serbien sanelemalla tavalla. Samoin Zaireen paenneet hutujen ääriaineokset kykenivät käyttämään pakolaisleirejä kansanmurhaajien suojasatamina ja koulutusleireinä. Yhdysvaltojen joukot lähtivät YK:n mandaatilla 1993 Somaliaan ja perustelivat toimintaansa vain halulla ruokkia nälkäisiä. Ylen määrin kärjistyneet taistelut heimopäällikkö Mohammad Farrah Aideedin kanssa soittivat, että pelissä oli myös suurvallan kansallinen ylpeys.

Seybolt osoittaa, että humanitaarisen intervention väistämättömästä poliittisesta luonteesta on kaksi seurausta. Ensimmäiseksi, siviili- tai sotilastoimijat, jotka eivät ota politiikkaa huomioon, pahentavat tahtomattaan kriisiä.¹⁰² Toiseksi interventioon joukkoja lähettävillä hallituksilla on syytä olla pelissä niin ylevät humanitaariset kuin omat tiedostetut poliittiset intressinsä.¹⁰³ Poliittisen kentän ymmärtäminen alkaa nimittäin jo kohdealueelta, jossa taistelevilla tai ihmisoikeusloukkauksia toteuttavilla osapuolilla on omat poliittiset etunsa ajettavinaan. Ulkopuolisten luvaton tulo alueelle on aseryhmille merkki heidän päämääriensä rajoittamisesta. Kansanmurhaankin ryhdytään perustellusti, – ei huvikseen. Ruandassa hutut eivät halunneet jakaa poliittista valtaa tutsien kanssa. Balkanilla serbit tahtoivat luoda myyttisen Suur-Serbian, mikä olisi pyyhkinyt ottomaaneille vuonna 1389 hävityn Kosovopoljen taistelun muiston.

*Toisen premissin mukaan intervention tuloksellisuuden on oltava mitattavissa oleva suure. Ihmishenkien lukumääräinen säästyminen kuolemalta on Seyboltin mukaan humanitaarisen intervention välitön tavoite. Hän perustelee pelastettujen henkien laskemista sillä, että se on pienin yhteinen ja ristiriidaton nimittäjä, jolla erilaisia interventioita voidaan keskenään vertailla. Mikäli interventio ei saavuta tätä vähimmäistavoitetta, ovat sen laajemmat poliittiset tavoitteet, esimerkiksi demokratian edistäminen tai pysyvän rauhan luominen kriisialueelle, todennäköisesti tuomittuja epäonnistumaan.*¹⁰⁴

¹⁰¹ Yleistyksen kriisin kokonaissyylisyydestä eivät kata kaikkia yksittäistapauksia: ”Muslimipäiväkotia tulitettiin heittimistöillä. Kansainvälisessä lehdistössä serbejä syyllistettiin ja Yhdysvallat sai tästä lisää syytä sekä oikeutuksen aloittaa sotatoimensa serbejä vastaan. Surkeinta kuitenkin on se, että omat lentoratatutkamme kiistatta osoittivat että kranaatit ammuttiin muslimien puolelta.” Tapauskertomus 2008f, 4. Onko kertojan näkemys tieto vai mielipide on toisarvoista. Ensiarvoista on ymmärrys syyllisyyskysymyksen repivyydestä sisällissodan jälkeisessä yhteiskunnassa.

¹⁰² Seybolt 2007, 19.

¹⁰³ Seybolt 2007, 20–21.

¹⁰⁴ Seybolt 2007, 30–32.

Seybolt huomauttaa, että tuloksellisuuden kvantitatiivisen mittarin käyttö on kansainvälisessä politiikassa yllättävän harvinaista. Avustusjärjestöt kyllä ilmoittavat kohdealueelle lahjoittamansa hätäavun määrän, – usein yläkanttiin, koska järjestöjen rahoitus on riippuvainen näin mitatusta tehokkuudesta. Sotilaat painottavat joukkojensa lukumäärää, uudenaikaista kalustoa ja omaa turvallisuuttaan operaatiosuunnittelussa.¹⁰⁵ Näillä rahoittajille ja äänestäjille mieluisilla luvuilla ei mitata *aitoa inhimillistä tulosta* eli miten operaatio on *hyödyttänyt kohdevaltion asukkaita*.

Seybolt vastaa haasteeseensa. Hän pyrkii selvittämään seitsemäntoista humanitaariseksi interventioksi laskemansa operaatioiden *välittömästi* pelastamat ihmiset aikavälillä 1991–2005.¹⁰⁶ Hän on kehittänyt tilastollisen menetelmän, joka ottaa huomioon kuolleisuuden ennen kriisiä, kuolleisuuden kriisin aikana ja kuolleisuuden kriisin jälkeen. Lisäksi laskentamalli huomioi ihmiset, jotka olisivat kuolleet alueella muutoinkin, ihmisoikeusloukkauksista sekä intervention suotuisista tai kielteisistä vaikutuksista riippumatta.¹⁰⁷ Laskentamalli voi kuulostaa mekaaniselta, mutta laskevathan valtiot toiminnan vaikuttavuutta aina numeraalisesti. Jos lähetettyjen joukkojen lukumäärä tai operaatioon budjetoitu rahamäärä on merkittävä mittari, miksi pelastettujen pääluku olisi vähemmän tärkeää? Ihmisten pelastamisen lisäksi inhimillisellä interventiolla on toki muitakin kohteita.

Kolmas prinsiippi määrittelee neljä humanitaarisen intervention tyyppiä, jotka ovat 1) humanitaarisen avun perillemenon varmistaminen (help deliver aid), 2) avustusoperaatioiden suojaaminen (protect aid operations), 3) uhrien pelastaminen (saving victims) ja 4) pahantekijäin lyöminen (defeat the perpetrators). Ennen humanitaariseen interventioon ryhtymistä on harkittava, mitkä edellisistä tavoitteesta sisältyvät operaatioon. Humanitaarinen harkinta koskee vaikuttamista joko aineelliseen puutteeseen (*privation*) tai uhrien kokemaan väkivaltaan (*violence*).¹⁰⁸ Poliittinen harkinta kattaa joko keskittymisen uhreihin tai keskittymisen pahantekijöihin. Seyboltin humanitaarisen intervention nelikenttämalli näyttää mukailtuna¹⁰⁹ tältä:

¹⁰⁵ Seybolt 2007, 31.

¹⁰⁶ Seybolt 2007, 272. Listan operaatioista vain kaksi operaatiota pystyi välittömään henkien pelastamiseen. Suurimmat onnistumiset aikaansaatiin pahantekijäin lyömisessä ja avun perillemenon varmistamisessa.

¹⁰⁷ Seybolt 2007, 32–38 sekä 177–221.

¹⁰⁸ Seybolt 2007, 38–41.

¹⁰⁹ Olen lisännyt taulukkoon 1) interventiotyyppin lyhenteen (HI n) ja 2) intervention suorittajan arvioidun riskitason omien joukkojen hengelle ja terveydelle. Olettama: Mitä enemmän väkivaltaa

		POLIITTINEN HARKINTA	
		Painopiste uhreissa	Painopiste pahantekijöissä
HUMANITAARINEN HARKINTA	Kohde puute	<i>Tyyppi: Avun perillemenon varmistaminen (HI 1)</i> <i>Strategia: konfliktin välttäminen</i> Suorittajan riskitaso: <u>pieni</u>	<i>Tyyppi: Avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2)</i> <i>Strategia: voimannäyttö</i> Suorittajan riskitaso: <u>keskisuuri</u>
	Kohde väkivallalta	<i>Tyyppi: Uhrien pelastaminen (HI 3)</i> <i>Strategia: voimannäyttö, puolustus, pakottaminen</i> Suorittajan riskitaso: <u>suuri</u>	<i>Tyyppi: Pahantekijäin lyöminen (HI 4)</i> <i>Strategia: pakottaminen, hyökkäys</i> Suorittajan riskitaso: <u>erittäin suuri</u>

Taulukko 1 Humanitaarisen intervention tyypit

Taulukkoa voidaan käyttää apuna strategisessa suunnittelussa, jossa Ruan dan kokemusten mukaan nopeimmin hupeneva resurssi on aika. Vaikka esimerkiksi kenraali Dallaire olisi saanut haluamansa 5000 miestä käyttäkseen Interhamwe-aseryhmään pakottamis- tai hyökkäysstrategioita, apujoukot tuskin olisivat ehtineet ajoissa paikalle pitkien huoltoetäisyyksien ja kohdevaltion laajuuden vuoksi.¹¹⁰ Toisaalta Seybolt laskee kenraali Dallairen nopean ja päättäväisen voimannäyttö- ja puolustusstrategian pelastaneen noin 20 000 ihmisen hengen.¹¹¹ Yksinkertaistaen: Mitä suurempi uhka kohdistuu uhrien henkeen, sitä nopeammin on interventio aloitettava. On huomattava, että interventiotyypit (HI 1–HI 4) voivat esiintyä sellaisenaan tai limittyä sekä vaihtua kesken operaation.¹¹² Pahimmillaan vaarallisin tyyppi, pahantekijäin lyöminen (HI 4), sisältää kaikki kolme riskitasoltaan vähäisempää interventiolajia (HI 1–HI 3).

Seybolt katsoo, että humanitaarinen interventio kattaa osan myös niistä tapahtumista, joissa kohdevaltio ihmisoikeuksien rikkojana on antanut operaatioon suostumuksensa. Esimerkiksi Australian johtaman INTERFET-koalition tulo Indonesian hallituksen luvalla Itä-Timoriin vuonna 1999 on määritelmällisesti hu-

joudutaan käyttämään, sitä voimakkaampi ääriainesten vastareaktio ja vakavampi riski interventiojoukolla. Alkuperäinen taulukko, ks. Seybolt 2007, 40.

¹¹⁰ Seybolt 2007, 208: alaviite 82 ml.

¹¹¹ Seybolt 2007, 75.

¹¹² *Esimerkki operaatiotyypin vaihtumisesta:* ”Suojatessamme avustuskuljetusta Dobrinjaan jouduimme tulituksen kohteeksi. VAB:ssa [panssariajoneuvossa] on katolla 50 cal. konekivääri, jonka ampujana bulgarialainen N--sov oli. Noin 10 minuutin kuluttua pysäytymisestämme tarkka-ampujan Dragunov-kiväärin luoti osui N--soviin lävistäen alaruumiin. Lopulta hänet saatiin vedettyä alas vaunuun, luotiliivien takertuminen ampujanluokkuun ja haavoista suihkuava liukas veri hidastivat ensiapua. Mies jäi henkiin, lääkäreiden mukaan entisen telinevoimistelijan pelastus oli hyvä fyysinen kunto. Tarkka-ampujan paikkaa ei kyetty tässä tilanteessa määrittelemään.” Ta-pauskertomus 2008f, 3.

manitaarinen interventio.¹¹³ Käytännössä Indonesian armeija ja sen alaisuudessa olevat puolisoitilaalliset joukot eivät suostuneet vapaaehtoisesti väkivallan lopettamiseen. Seyboltin näkemys on sotilasstrategisen suunnittelun kannalta rationaalinen, – sotilaan on ensisijaisesti suunniteltava operaatio pahimman mahdollisen tilanteen varalta.¹¹⁴ Australialaisen kenraalimajuri Peter Cosgrove toteutti sotataidossaan hyvän kenraalin ideaaleja¹¹⁵, – vakavasta väkivallasta huolimatta yksikään interventiojoukon sotilas ei saanut surmaansa. Myös puoliaseellisten väkivallanlietsojien tappiot rajoittuivat muutamaankin mieheen.¹¹⁶

Neljäs perinsiippi on humanitaarisen intervention *sopusointu* suhteessa oikeutetun sodan periaatteisiin. Humanitaarinen interventio on elimellisesti luonnonoikeutta (*jus naturalis*), joka on yhteistä kaikille yhteiskunnille. Michael Walzer katsoo, että humanitaarinen interventio on oikeutettu, kun perustavaa oikeushyvää on vakavasti loukattu. Humanitaarinen interventio on ”vastaus teoille, jotka järkyttävät ihmiskunnan moraalista omaatuntoa”.¹¹⁷ Seybolt pitää Walzerin edustamaa oikeutetun sodan näkökulmaa nykykeskustelun perusteltuna painopisteen muutoksena aikaisemmista laillisuuspositivismia korostavista näkökannoista, jotka soveltuivat paremmin kylmän sodan stabiiliin kansainvälispoliittiseen tilaan kuin tähän aikaan.¹¹⁸

Oikeutetun sodan periaatteista¹¹⁹ Seyboltille tärkein on *oikea syy*, jonka tulee olla humanitaarinen. Intervention tiedostetut tai tiedostamattomat kansalliset poliittiset syyt eivät saa olla primaariperusteita. *Suhteellisuuden periaate* on myös tärkeä, jotta siviilien tappioilta vältyttäisiin.¹²⁰ Näyttää siltä, että Seyboltin humanitaarisen intervention tyypeiksi hyväksymät humanitaarisen avun tukitoimet (HI 1 ja HI 2) sointuvat hyvin proportionaalisuuden periaatteeseen. Avustustoimiinkin sotajoukon on syytä mennä valmistautuneena taisteluun. Kriisin eskaloitessa aseelliseksi kahakoiksi on huonosti valmistautunut, kevyesti varustettu ja vaillinaisesti koulutettu yksikkö vaarallinen itselleen ja sivullisille. Serbit eivät uskaltau-

¹¹³ Seybolt 2007, 254–257.

¹¹⁴ ”Sodan doktriini on olla olettamatta ettei vihollinen tule, ja luottaa omaan valmiuteensa kohdata hänet, olla uskomatta, ettei hän hyökkää ja tehdä itsestään voittamaton.” Sun Tzu 2002, 121.

¹¹⁵ ”Kenraalille asetettavat tärkeimmät vaatimukset ovat kirkas äly, yksimielinen sotajoukko, syvälinen strategia ja kaukokatseiset suunnitelmat, vuodenaikojen ymmärtäminen ja kyky ymmärtää inhimillisiä tekijöitä.” Sun Tzu 2002, 95.

¹¹⁶ Seybolt 2007, 257–265.

¹¹⁷ Walzer 1977, 107; Luonnonoikeudesta ks. Aristoteles: Retoriikka, 1997 (=Ret.). Ret. 1373b6–1373b9.

¹¹⁸ Seybolt 2007, 7–13.

¹¹⁹ Ks. tämän tutkielman luku 2.2.

¹²⁰ Seybolt 2007, 26–27.

tuneet valtaamaan Sarajevoa siellä olleen vahvan ja tulivoimaisen YK-joukon takia.

Kaikkein tärkein Seyboltille on kuitenkin mahdollisuus menestykselliseen lopputulokseen, jonka perusedellytys on päätöksenteon nopeus. Intervention nopea toteuttaminen sotii periaatetta *'ultima ratio'* vastaan. Operaatiohistoriaa analysoidessaan Seybolt on oikeassa siinä, ettei kansainvälisen poliittisen järjestelmän kaikkien rauhanomaisten keinojen loppuunsaattaminen ennen interventiota ole realismia.¹²¹ Mikäli olemme tiukan oikeutetun sodan mallin kannattajia, on meidän hyväksyttävä byrokratian rattaiden jauhaessa tulleet viattomat uhrit. Historia osoittaa, että hallintokoneistojen tehokkuus tai tehottomuus voi olla sotajoukkoa vaarallisempi ase. Kynä on pahassakin miekkaa väkevämpi¹²².

Seybolt siis laajentaa oikeutustarkastelun teoreettisesta ongelmanasettelusta käytännön toimivuuteen. Oikeutettu humanitaarinen interventio pelastaa ihmisen henkiä. Oikeutettu humanitaarinen interventio myös noudattaa oikeutetun sodan teoriaa niin hyvin kuin mahdollista. Ilman riittävää kansainvälistä oikeutusta kapeene myös sotilaiden operatiivinen vapaus ja humanitaariset tavoitteet vaarantuvat. Käytännöllinen on kaunista; pragmaattisuudella teoreettiset perusteensa.

2.6 Humanitaarisen intervention oikeutettu määritelmä

Arvioin tässä luvussa edellä esitettyjä oikeuttamiskeskustelun näkökulmia ja esitän lopuksi humanitaarisen intervention määritelmän, johon on toisen pääluvun johtopäätös. Ensimmäinen pienin yhteinen tekijä kaikille, kansainvälisen oikeuden näkökulmalle, oikeutetun sodan koulukunnalle, uusliberalistiselle koulukunnalle, humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulmalle sekä synteettiselle lähestymistavalle, on vakavien ja välittömien ihmisoikeusloukkausten estäminen. Toiseksi pienin yhteinen tekijä kaikille oikeuttamistavoille on unilateralismin eli yksipuolisen päätöksenteon välttäminen. Monenkeskisyys, multilateralismi, on tavalla tai toisella kaikkien tavoitteena. Mitä useampi valtio on mukana interventiossa, sitä oikeutetumpi pyrintö on.

Totesimme, ettei humanitaarisen intervention kansainvälisoikeudellinen tila ole kiistaton. Intervention rajoittajien ja sallijoiden debatti jatkuu edelleen. Selvää on, etteivät jo tehdyt humanitaaristen interventioiden operaatiot muodosta vielä

¹²¹ Seybolt 2007, 26–29, 274–281.

¹²² Otto Adolf Eichmann (1906–1962) oli byrokraatti, joka likinäöstään huolimatta suunnitteli miljoonien ihmisten kuljetukset keskitysleireille. Hänen ei tiedetä tappaneen henkilökohtaisesti ketään. Byrokratian ja oikeusvaltion valjastamisesta tuhoamiskoneistolle, ks. Agamben 2001, 21–23.

tapaoikeutena yksiselitteistä oikeuslähdettä. Kansainvälisen yhteisön moraalinen kynnys antaa hyväksyntänsä interventiolle ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia on kuitenkin laskenut.

Kansainvälisoikeudellinen hyväksyntä voi tapahtua myöntämällä oikeutus jälkikäteen, *de facto*, tapahtuneena tosiseikkana, tai ottamatta asiaan mitään kantaa. Näin tapahtui Kosovon konfliktin kohdalla. De facto -hyväksytyissä interventioissa on kysymys YK:n peruskirjan *hengen* noudattamisesta. Ainoat edelleen *de jure*, peruskirjan artiklojen mukaiset, hyväksytyt interventiot ovat YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttamia. Kansainvälisessä järjestelmässä kaikki hallitukset haluavat valtioiden enemmistöltä vähintään *de facto* -hyväksynnän humanitaariseen interventioon. Tämä on toimiva mittari. Interventio, jolla ei ole hyväksyntää *de jure* eikä *de facto*, on tuskin humanitaarinen.

Oikeutetun sodan koulukunnan historiallisiin jälkiin sisältyvät toki kristikunnan ristiretket, joiden haamut nousevat esiin aina kun puhutaan sotilaallisen voiman käytöstä kansallisvaltion rajojen ulkopuolella. Nykymuodossaan oikeutetun sodan teoria viitoittaa rationaalisesti perustellun humanitaarisen intervention rajoja. Oikeutetun sodan teoria on kansainvälisen keskustelun kivijalka; jokaisen, joka hyväksyy asevoiman käytön, on teoriaan muodostettava kantansa. Vain tiukka pasifisti, väkivallattomuuden kannattaja, hylkää teorian, koska hän on jo hylännyt sen premissin, – asevoimat laillisena väkivallan instituutioon¹²³.

Uusliberalistinen koulukunta painottaa liberalismien ajatonta hyvää puolta, – ihmisoikeuksien universaaliutta. Liberalismin positiivinen anti on arvorelativismien kritiikki. Ihmisiä on mahdollisuus suvaita tai ihmisoikeusloukkauksia on mahdollisuus arvostella kaikille ihmisyyhteisöille yhteisten arvojen perusteella. Arvorelativistit ei voi äärettömyyksiin kätkeytyä väärin sovelletun wittgensteinilaisen kielipeliteorian¹²⁴ taakse. Vääryys ei ole suhteellista. Oikeus hyvään elämään ja vapautteen ovat universaaleja arvoja, vaikka niiden ilmentymät vaihtelevatkin partikulaaristi eri maanosissa.

¹²³ Mielenkiintoisesti Jukka Hankamäki yrittää sovittaa pasifismia osaksi omaa anarkismin filosofiaansa: ”--- anarkistinen pasifisti vastustaa oikeutetun sodan käsitettä. Anarkisti ei voi hyväksyä myöskään sotarikoksen käsitettä, sillä se merkitsisi sodan tunnustamista oikeustilaksi. Sota sinänsä on rikos.” Hankamäki 2005, 92.

¹²⁴ Wittgensteinin kielipeliteorian suhteesta standardiin, ks. esim. Työrinoja 1984, 171–173. Kielipeliteorian looginen välttämättömyys ei ole arvorelativismi. Voidaan puhua esimerkiksi kielipelistä ‘ihmisoikeudet’, jonka sisältö on universaali. Pelin säännöissä on toki paikallisia variaatioita teemasta. Oikeus koulutukseen toteutuu Helsingissä pojilla ja tytöillä samassa luokkahuoneessa, kun taas Kabulissa sama oikeus toteutuu eri koulurakennuksissa.

Uusliberalismi ylittää maltillisen liberalismiin ja kaikki ne ismit, joiden läh-
tökohtana ei ole demokratian ylivertaisuus hallitusmuotona. Tesónin viljelemänä
uusliberalismi yrittää luoda itsestään erehtymättömän alkusyyn, liikkumattoman
liikuttajan¹²⁵, demokratian levittämiseksi intervention muodossa. Tällainen ajatte-
lumalli sallii intervention myös yksipuolisesti ilman kansainvälistä lupakirjaa val-
tioon, jossa ihmisoikeusloukkauksista on kulunut vuosia. Tällä perusteella hyök-
käys Neuvostoliittoon perestroikan ja glasnostin aikana olisi ollut oikeutettu 1930-
luvun Stalinin vainojen perusteella. Samalla logiikalla myös Kiinan on syytä pelä-
tä humanitaarista interventiota; Dalai-laman¹²⁶ julkistamista ihmisoikeusloukka-
uksista huolimatta näin tuskin käy. Valtapolitiikka lyö idealismia korville.

Kansalaisjärjestöt eivät ole mieltyneet asevoiman käyttöön, mutta ne voivat
oikeutetun sodan teoriaa mitaten pohtia humanitaarisen intervention tarpeellisuut-
ta kuten Human Rights Watch -järjestö edellä osoitti. Kansalaisjärjestöt ovat kui-
tenkin, osin tahtomattaan, tarkeässä osassa. Oikeutuskeskustelussa usein unohtuu
tavoitetila intervention jälkeen; Millainen yhteiskunta on post bellum -tilassa?
Miten autetut uhrit jatkavat elämäänsä intervention jälkeen? Mikä on tavoiteltu
yhteiskuntamuoto, ellei se ole liberaalidemokratia? Sotilaallisen voiman käyttöön
on liiyyttävä perusteltu näkemys myös yhteiskuntajärjestyksen jälleenrakentami-
sesta. Sotilasoperaatio on aina paljon huomattavan helpompi aloittaa kuin lopet-
taa. Nopea hyökkäys Irakiin vuonna 2003 on jumittunut kestokriisiksi.¹²⁷ Kansa-
laisjärjestöjen käytännöstä kumpuava kulttuurien ja uskontojen tuntemus on hu-
manitaarisen intervention suunnittelijoille tärkeää arvopääomaa.

Synteettinen oikeutusnäkökulma yhdistää käytännössä mitattavissa olevat
tulokset, valtioiden poliittisen oman hyvän ja riittävän laajan oikeutetun sodan
teorian noudattamisen. Synteettinen näkökulma Taylor B. Seyboltin edustamana
pyrkii antamaan apuvälineitä onnistuneelle humanitaarisen intervention toteutta-
miselle. Humanitaarisen intervention neljällä eri tyypillä (HI 1–HI 4) pystytään
reagoimaan joustavasti vakavuudeltaan erilaisiin kriiseihin. Pragmaattisuus, kyky
suunnitella käytännön toimintaa, ei suinkaan ole hyljeksittävää koskien sotilaallista
kriisinhallintaa. On aina muistettava, että puhumme konkreettisista tekoihin

¹²⁵ Met. 1071b35–1072a19.

¹²⁶ Aikalainen Dalai-lamasta 26.6.1908: ”Missään tapauksessa hän ei näytä henkilöltä, joka alis-
tuneesti näyttelisi Kiinan hallituksen toivottamaa osaa, vaan päinvastoin sellaiselta, joka vain odot-
taa tilaisuutta saada sekoittaa vastapelurinsa kortit.” Mannerheim 2008, 552.

¹²⁷ ”Vaikka olemmekin kuulleet ajattelemattoman nopeista toimista sodissa, emme ole vielä näh-
neet älykstä operaatiota, jota olisi pitkitetty.” Sun Tzu 2002, 82.

liittyvistä asioista. Pragmaattisuuden hyve kriisialueella eroaa käytännöllisyydestä tavallisen kansalaisen arkielämässä:

Haasteena monesti oli lähimpien työtovereiden suhtautuminen kriisitilanteisiin. Useimmiten välitön suhtautuminen esimerkiksi pommi-iskuun omia vastaan ei ollut sotilaallisen analyttinen vaan ihmiskeskeinen. Tällöin henkinen kriisiapu nousi välittömästi tärkeimpään rooliin sen sijaan, että sotilaallisesta näkökulmasta olisi tilanteesta yritetty saada irti kaikki mahdollinen. Tämä viivästytti vastatoimia ja tiedonkeruuta. Tästä näkökulmasta voidaan aina herättää kysymys henkisen valmennuksen riittävydestä. Kuinka pystyisimme muuttamaan tätä?¹²⁸

sekä:

Näkemykseni mukaan legioonan läsnäolo loi vakautta Sarajevon tilanteeseen. Muiden maiden joukot joita näimme, kuten tanskalaiset, kanadalaiset, ruotsalaiset sekä ukrainalaiset eivät vakuuttaneet. He olivat varmaan hyvinkin ihmisseläisiä ja sympaattisia, mutta kaoottisessa tilanteessa halailu ei auta vaan osapuolet on laitettava järjestykseen. On pystyttävä olemaan ammattitaitoinen, jämässä ja vaativa, uskallettava pistää itsensä vaaroille alttiiksi.¹²⁹

Seyboltin edustama pragmaattisuus nojautuu vahvasti klassisiin oikeutettua sodan teorian periaatteisiin, eikä aseta uusliberalismin tavoin yhtä periaatetta ylitse muiden. Pragmaattisuus merkitsee myös humanitaarisen intervention sitomista sotataitoon, jonka toimialaa ovat havaittavan maailman ilmiöt, – sotilasoperaatiot.

Monialaisuuden vuoksi olen valinnut tämän tutkielman oletusarvoksi synteettisen näkemyksen humanitaarisesta interventioista. Synteettinen oikeutusmalli kuvaa parhaiten ilmiötä 'humanitaarinen interventio', koska sillä voidaan tutkia sekä ilmiön oikeuttamista teoreettisesti moraalifilosofian että ilmiön muotoja empiirisesti sotataidon avulla. Synteettinen oikeutusmalli antaa perusteet humanitaarisen intervention määritelmälle.

Edellä esitetyn perusteella olkoon tämän tutkielman humanitaarisen intervention määritelmä seuraava:

Humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen sotilaallisella voimankäytöllä lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset. Humanitaarisella interventiolla tulee olla kansainvälisen yhteisön enemmistön tuki. Humanitaarisen intervention operaatiotyypit ovat:

- 1) Avun perillemenon varmistaminen (HI 1),
- 2) avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2),
- 3) uhrien pelastaminen (HI 3) ja
- 4) pahantekijäin lyöminen (HI 4).

Tämä on humanitaarisen intervention *oikeutettu* määritelmä.

¹²⁸ Tapauskertomus 2008a, 2.

¹²⁹ Tapauskertomus 2008f, 5.

3 Suomi ja humanitaarinen interventio

Ihmisyystävälliset sielut saattanevat hyvinkin ajatella, että käytettävissä olisi jokin taidokas vastustajan aseista riisumisen ja nujertamisen tapa, joka ei aiheuttaisi liian paljon haavoja, ja että sotataidon varsinaisena tarkoituksena on pyrkiä siihen. Niin hyvältä kuin tuo saattaakin tuntua, tämä harhaluulo on särjettävä, sillä sodan kaltaisissa vaarallisissa asioissa ovat *juuri* hyväntahtoisuudesta aiheutuvat erehdykset kaikkein pahimpia.¹

Carl von Clausewitzin huomautusta sodankäynnin raadollisuudesta ei tule unohtaa kliinisessä puheessa sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioista. Sotilaallisella kriisinhallinnalla on tavoite, johon pyritään sodankäynnin menetelmin. Sodankäynnin menetelmät ovat lähtökohtaisesti konkreettisia tekoihin liittyviä asioita, jotka sisältävät väkivallan ja kuoleman mahdollisuuden, mikä edellisissä luvuissa on tullut esitetyksi.

Tässä pääluvussa tutkin suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan ja humanitaarisen intervention käsitteen² välistä vastaavuutta. Ensimmäisessä alaluvussa tutkin humanitaarisen intervention yhteyttä sotilaallisen kriisinhallinnan asiakirjoihin, jotka koostuvat kriisinhallintaa koskevista laeista, turvallisuus- ja puolustuspoliittisista selonteista ja muista hallinnollisista asiakirjoista. Toisessa alaluvussa tutkin, miten humanitaarisen intervention määritelmä on suhteutettavissa nykyisiin sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioihin. Kolmannen alaluvun tarkastelu Afganistanin sotilaallisen kriisinhallinnan operaatiosta havainnollistaa sekoitunutta tilannetta perinteisen rauhanturvaamisen ja humanitaarisen intervention raja-alueella.

3.1 ”Erityisen vaativat kriisinhallintatehtävät”: humanitaarinen interventio sotilaallisen kriisinhallinnan asiakirjoissa

Laki puolustusvoimista (puolustusvoimalaki) määrittää puolustusvoimille kolme perustehtävää, jotka ovat 1) Suomen sotilaallinen puolustaminen,³ 2) muiden vi-

¹ von Clausewitz 2005, 16. Clausewitz tosin väittää samalla sivulla, ettei sodassa väkivallan käytössä tunneta rajoja. Näin voidaan teoriassa kärjistää, mutta se ei ole käytännössä viisasta: ”Älä aja vihollista nurkkaan. --- ’Nurkkaan ahdistettuna villieläimet tappelevat raivokkaasti. Kuinka paljon enemmän tämä pitääkään paikkaansa ihmisten suhteen! Jos he tietävät, ettei muuta vaihtoehtoa ole, he taistelevat kuolemaan asti.’” Sun Tzu 2002, 117. Sotavankien hyvä kohtelu syö vihollisen taistelutahdon.

² Humanitaarinen interventio on määritelty tämän esityksen luvussa 2.6 ja sen kuvaajana toimii luvussa 2.5 esitelty ”Taulukko 1 Humanitaarisen intervention tyypit”.

³ ”johon kuuluu:

a) maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen;

ranomaisten tukeminen⁴ sekä 3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Sotilaallisen kriisinhallinnan jakamisesta tarkennettuihin alatehtäviin, kuten tehtävissä 1) ja 2), ei puolustusvoimailaissa puhuta mitään. Sen sijaan puolustusvoimain 13 § antaa tämän tehtävänmäärittelyn laille sotilaallisesta kriisinhallinnasta (kriisinhallintalaki). Puolustusvoimain selkeys sotilaallisessa kriisinhallinnassa on se, että laissa puolustusvoimille tarpeen vaatiessa annettava tehtävä antaa apua toiselle valtiolle esimerkiksi terrori-iskun vuoksi suljetaan pois luokasta ´sotilaallinen kriisinhallinta´. Näin ei ainakaan lakiin perustuen voida lukea sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin ideologista sodankäyntiä, tapahtuipa se demokratian levittämisen tai jonkin muun hyödyllisen asian varjolla.

Kriisinhallintalaki määrittelee sotilaallisen kriisinhallinnan mukaan lukien siihen kuuluvan koulutus- ja harjoitustoiminnan seuraavasti⁵:

Suomi voi osallistua Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen.

Kriisinhallintalaissa myös sallitaan poikkeuksellisesti muu kuin YK:n mandaatti, mutta toiminnan tulee tapahtua järjestön peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden hengessä. Edellisessä pääluvussa käsitelty humanitaarisen intervention oikeutusnäkökulmien ääri-laidat punnitien tämä on rationaalinen valinta. Inhimillisen hädän lievittäminen ei ole sidottu YK:n byrokratian rattaisiin, mikäli tilanteen poikkeuksellisuus vaatii nopeaa päätöksentekoa. Kriisinhallintalain määritelmät sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävistä rauhan ylläpitämisenä tai palauttamisena, humanitaarisen avustustoiminnan tukemisena tai siviiliväestön suojaamisena ovat lakitekstinä riittävän selkeitä mutta muutoin vaarallisen neutraaleja. Lakitekstin

b) kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtionjohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen;

c) sotilaskoulutuksen antaminen ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen sekä maanpuolustustahdon edistäminen;” Puolustusvoimainlaki (551/2007), 2 § 1 mom.

⁴ ”johon kuuluu:

a) virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi;

b) pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja;

c) osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta;” Puolustusvoimainlaki, 2 § 2 mom.

⁵ Kriisinhallintalaki (211/2006), 1 §. Kursivointi minun.

tehtävät ovat samalla sodankäynnin tavoitteiden ideaalitila, suunniteltu paras mahdollinen lopputulos konkreettisesti operaatioissa. Lakiteksti ei kerro lukijalleen, miten aiottuun tavoitteeseen päästään ja mitä uhreja se vaatii.

Päätöksen sotilaallisen kriisinhallintaoperaation aloittamisesta ja lopettamisesta tekee aina tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuesityksestä.⁶ Sama päätöksentekomenettely koskee myös esimerkiksi Euroopan unionin nopean toiminnan joukkoihin kuuluvan suomalaisosaston asettamista korkeaan valmiuteen eli päivystysvuoroon. Mitään ylikansallista automaattia, joka lähettäisi suomalaisia kaukomaille, ei ole. Kriisinhallintaoperaatioon osallistumisen päätöksentekoprosessi Suomessa on kokonaisuudessaan kahdeksanportainen menettely, jonka nopeus on riippuvainen humanitaarisen hädän suuruudesta ja poliittisesta halusta tehdä päätös. Prosessi etenee näin⁷:

1. Sotilaallisen kriisinhallintaoperaation toimeenpanija, lähinnä YK, EU tai Nato, kysyy Suomen valmiutta osallistua operaatioon.
2. Ulkoasianministeriö, puolustusministeriö ja puolustusvoimat aloittavat osallistumismahdollisuuksien selvittämisen
3. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta (UTVA) tekee alustavan periaatepäätöksen ja ratkaisuehdotuksen osallistumisesta. UTVA:n puheenjohtaja on pääministeri. Presidentti osallistuu kokoukseen.
4. Puolustusministeriö ja puolustusvoimat voivat aloittaa operaation valmistelu- ja varautumistoimenpiteet myönteisen ratkaisuehdotuksen perusteella.
5. Valtioneuvosto kuulee eduskunnan ulkoasianvaliokuntaa, jonka kaikki 17 jäsentä ovat kansanedustajia.
6. Jos ratkaisuehdotus koskee sotilaallisesti *erityisen vaativaa kriisinhallinta-tehtävää tai tehtävää, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen*⁸, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko.
7. Valtioneuvosto tekee tasavallan presidentille esityksen osallistumisesta rauhanturvatehtävään.
8. Tasavallan presidentti tekee päätöksen osallistumisesta.

Lakiteksti rajaa kyllä sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioiden ulkopuolelle YK:n peruskirjan 51 artiklan kuuluvan oikeuden itsepuolustukseen⁹, joka on

⁶ Kriisinhallintalaki, 2 §.

⁷ Ks. esim. Salenius-Pasternak & Visuri 2006, 38; Kriisinhallintalaki, 2–4 §.

⁸ Kriisinhallintalaki, 3 §. Kursivointi minun. Humanitaariset interventiot ovat tämän esityksen luvun 2.6 neliportaisen määritelmän mukaan erityisen vaativia operaatioita eivätkä ne perustu aina YK:n mandaattiin.

⁹ Kriisinhallintalaki, 1 §: ”Tätä lakia ei sovelleta Suomen osallistumiseen Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan 51 artiklan nojalla toteutettaviin sotilaallisiin toimiin.”; United Nations 1945, VII: Art. 51: ”Nothing in the present Charter shall impair *the inherent right of individual or collective self-defence if an armed attack occurs* against a Member of the United

ääritilanteessa alueellisen maanpuolustuksen tehtävä. Rauhaanpakottamista (peace enforcement) ainakaan itsepuolustuksen varjolla ei voida tehdä ulkomailla. Torsti Sirénin jaottelun mukainen¹⁰ perinteinen rauhanturvaaminen (peacekeeping) ja humanitaarinen interventio (humanitarian intervention) sisältyvät vähintään lain sallimiin toimiin. Kriisinhallintalain 3 pykälä viittaa humanitaariseen interventiioon *kiertoilmauksella* ”erityisen vaativa kriisinhallintatehtävä tai tehtävä, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen”. Humanitaarinen interventio on otettu avoimesti huomioon *lain valmistelutyössä*. On syytä näyttää, mikä käsitys sotilaallisesta toiminnasta lain laatijalla on ollut mielessään.¹¹

Nykymuotoiselle kansainväliselle sotilaalliselle kriisinhallintatoiminnalle on luonteenomaista:

- pyrkimys puuttua vaikeutuviin kriiseihin ajoissa;
- tästä aiheutuva tarve nopean reaktiokyvyn kehittämiseen;
- pyrkimys estää kriisien paheneminen ja ratkaista kriisit mahdollisimman tehokkaasti, turvautuen viimeisenä keinona myös voimakeinojen käyttöön;
- tarve kyetä toimimaan vaativissa tehtävissä vaikeissakin olosuhteissa;
- sotilaallisten operaatioiden toteuttaminen osana laajempaa kokonaisuutta, johon kuuluvat myös monimuotoiset siviilitehtävät;
- operaation toteuttajia on useita, uutena näiden joukossa Euroopan unioni.

Operaatioiden tehtävien ja voimankäyttövaltuuksien perusteella *voitiin aiemmin erotella* nykyistä selvemmin toisistaan niin sanotut perinteiset rauhanturvaamistehtävät sekä näistä poikkeavat, vaativammat tehtävät. --- Silti huomattava osa eri järjestöjen, myös YK:n, toteuttamista rauhanturvaamis- tai sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävistä edellyttää *nykyisin* kykyä toimia tehtävän tavoitteiden turvaamiseksi, *tarvittaessa myös vastoin jonkin kriisin osapuolen tahtoa*. Useimmissa viimeaikaisissa kriisinhallintatehtävissä on ainakin varauduttu siihen mahdollisuuteen, että operaation tavoitteiden ja joukoille annetun *tehtävän toteuttamiseksi on viimeisenä keinona käytettävä myös pakottamista*.

Lakiin yllä mainittu vanhentunut erottelu perinteisen rauhanturvaamisen ja vaativampien tehtävien välillä muuttui siis erotteluksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta, jonka poikkeavat tehtävät ovat erityisen vaativia. Termiä ”humanitaarinen interventio” ei lakitekstiin tuotu, vaikka valmistelutyössä sen elementit ovat selkeästi läsnä. Kriisinhallintalain valmisteluasiakirja viittaa tämän tutkielman luvussa 2.1 mainittuihin *The Responsibility to Protect* -raporttiin ja YK:n yleiskokouksen

Nations, until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security. Measures taken by Members in the exercise of this right of self-defence shall be immediately reported to the Security Council and shall not in any way affect the authority and responsibility of the Security Council *under the present Charter* to take at any time such action as it deems necessary in order *to maintain or restore international peace and security*.” Kursivointi minun. Peruskirjan 51 artiklan mukaiset itsepuolustuksen hyväksymät päätöslauselmat ovat koskeneet mm. Korean (1950) ja Falklandin sotaa (1982), Yhdysvaltain toimia taleban-liikettä vastaan Afganistanissa (2001). Ks. esim. Johansson 2003, 1–8.

¹⁰ Ks. Sirén 2005, 310; Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 34; tämän tutkielman luku 1.2.

¹¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (=HE 5/2006). HE 5/2006, 12–13. Kursivointi minun.

vuoden 2005 *World Summit* -päätöslausemaan, jotka käsittelevät humanitaarista interventiota.¹²

Torsti Sirénin sotataidollista jaottelua tukee myös Puolustusvoimien oma itseymmärrys lain sisällöstä:

Sotilaallisella kriisinhallinnalla ymmärretään turvallisuuspoliittisista ja *humanitaarisista syistä* sotilaallisin keinoin ja organisaatioin toteutettavaa rauhanturvaamista, *sotilaallista väliintuloa* ja tilanteen hallintaa.¹³

Kriisinhallintaoperaatioihin lähetään vain vapaaehtoisia, kyseisen koulutuksen saaneita palvelusjoukkojen tehneitä puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen ammattisotilaita tai reserviläisiä. Varusmies saa osallistua palvelusaikanaan sotilaallisen kriisinhallinnan koulutukseen asevelvollisuuslain nojalla, mutta operaatioihin varusmiehiä ei lähetetä.¹⁴ Operaatioihin osallistuvat vapaaehtoiset ymmärtävät hengelleen ja terveydelleen koituvat riskit. Tämä on hyvä muistaa keskusteltaessa niin kutsutusta sinkkiarkkusyndroomasta eli oletetusta kansalaisten pelosta omia tappioita kohtaan.

Operaatioon osallistuva sotilas on ulkomaillakin Suomen lainsäädännön, erityisesti sotilasrikoksia käsittelevän rikoslain 45 luvun, alainen. Laki säättää myös sotilaan voimakeinojen käytöstä *suhteellisuusperiaatteen* mukaan; ne ovat sallittuja vain siinä määrin kuin tehtävän kannalta ovat tarpeen. Teoriassa suomalaisen sotilaan luodista haavoittunut operaatioalueen asukas voi käydä oikeutta voimakeinojen käytön liioittelusta Helsingin käräjäoikeudessa, joka on sotilaallisen kriisinhallinnan toimivaltainen tuomioistuin.¹⁵ Normaaliyhteiskunnan laillisuusvalvonta rajoittaa nopeissa ja epäselvissä tilanteissa sotilaallista toiminnanvapautta, operaatiotilaa, mutta on oikeusvaltioperiaatteen kannalta välttämätöntä. Laillisuusvalvonta myös estää sotilasyhteisön kielteisen ghettoutumisen kenttäolosuhteissa, joissa siviiliarjen normaaliutta rajaavat rutiinit ovat poissa.¹⁶

¹² HE 5/2006, 16.

¹³ Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 90. Kursivointi minun. Sotataidollisesti tarkasteltuna voidaan olla yhtä mieltä siitä, että laki sallii perinteisen rauhanturvaamisen ja humanitaarisen intervention. Rauhanpakottamisesta voidaan todeta, ettei laintekijä siihen kannusta eikä se sotataidollisestikaan ole järkevä pyrintö vaadittavien aineellisten resurssien vuoksi, ks. esim. VNS 6/2004, 38.

¹⁴ Kriisinhallintalaki, 7–8 §; Asevelvollisuuslaki (1438/2007), 61–62 §. Kriisinhallintakoulutusta voidaan jälkimmäisen pykälän 62 mukaan antaa vapaaehtoisille myös ulkomailla.

¹⁵ Kriisinhallintalaki, 27–29 §. Tarvittaessa käräjäoikeus voi pitää istunnon myös kohdealueella.

¹⁶ Laillisuusvalvonnan puutteen ja kielteisen ghettoutumisen malliesimerkki on Abu Ghraibin vankilan sotilaspoliisiyksikkö, jonka tavalliset perheenäidit ja isät syyllistyivät vankien kidutukseen. Sotilasjohtamisen tärkeä ulottuvuus on laillisuusvalvonta. Abu Ghraibista: Human Rights Watch 2004, IV.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot määrittävät ne sotilaalliset uhkakuvat¹⁷, joiden perusteella puolustusvoimat tekee puolustussuunnitelmansa, puolustusratkaisun, valtakunnan aluetta varten. Samoin selonteot määrittävät ne sotilaallisen kriisinhallinnan puitteet, joihin Suomi osallistuu. Selonteot ovat kotimaisen turvallisuuspoliittisen keskustelun kaanon, johon vihkiytyminen vaatisi lähes oman eksegeetiikkansa, selitysoppinsa.¹⁸ Kansalaiskeskusteluun selontekojen sisältö ei juuri konkretisoidu.

Seuraavaksi käsittelen viimeisimmän vuoden 2004 selontekoa sotilaallisen kriisinhallinnan osalta ja sitä edeltävää vuoden 2001 selontekoa niissä kohdin, joissa on painotuseroja suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan ja humanitaariseen interventioon.

Vuoden 2004 selonteko pitää kriisinhallinnan, myös sotilaallisen alalajinsa, tarvetta lisäävinä seikkoina globaaleja turvallisuusongelmia, joita ovat kehityskriisit, sortuvat valtiot, ihmisoikeus-, demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen ongelmat sekä kulttuurien välinen vastakkainasettelu ja fundamentalistiset ääriryhmät.¹⁹ Konflikteissa yhä useammin kohteeksi joutuvat naiset ja lapset, joita käytetään myös sodankäynnin välinearvoina raiskausten ja lapsisotilaiden muodossa.²⁰ Myös ympäristöongelmat ja ilmastonmuutos otetaan selvityksessä huomioon; niiden vaikutukset näkyvät lisääntyneinä konflikteina maapallon väestön kamppaillessa yhä niukemmista luonnonvaroista.²¹

Näkökulmaa voi aidosti pitää analyttisenä, pätevänä, – ja poliittisena realismina. Konfliktien kerrannaisvaikutukset eivät jää enää kansallisvaltioiden rajojen sisälle, vaan voivat kantautua Suomeenkin. Darfurin meneillään oleva kriisi ei ole vielä aiheuttanut samankaltaista pakolaisaaltoa Suomeen kuin Afrikansarven ja Balkanin konfliktit 1990-luvulla. Epäilemättä joka kriisillä on kuitenkin kerran-

¹⁷ Demokratiassa kansa määrittelee uhkakuvat ja sotilaat suunnittelevat vastauksen uhkaan. Jos uhkakuva on strateginen isku valtion päätöksentekoa vastaan, vastaus on esimerkiksi pääkaupunkiseudun puolustuksen kehittäminen. Analogisesti: Jos asunnon haltijalle uhkakuva on tulipalo, vastaus on vakuutusyhtiön tarjoama taloudellinen turva ja palovaroitin. Uhkakuvasta johdetaan toiminnallinen käsite viholliskuva, mutta uhkakuvia eivät luo palveluntarjoajat vaan uhatun hyvän haltijat, kansalaiset. Analogisesti: sotilaan viholliskuva pääkaupunkiseudulle ovat erikoisjoukot ja ilmaoperaatiot, palotarkastajan viholliskuva asunnolle ovat liesipalo ja vuodetupakointi. Tätä tarkoittaa, kun viholliskuvasta puhutaan sotataidollisesti eikä propagandistisesti. Uhkakuvista, ks. VNS 6/2004, 99–101; Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 129–135.

¹⁸ Yksi mahdollisuus olisi tutkia selontekoja ja raportteja diskursseina narraatiotutkimuksen avulla. Tällöin se, mitä maailmasta kerrotaan antaa oleellista tietoa ihmisten maailmankuvasta. Tämä soveltuu paremmin poliitikkojen vapaamuotoiseen puhuntaan kuin heidän tekemiinsä virallisiin asiakirjoihin. Mainio esimerkki tutkimusotteesta on Jan Hanskan kansainvälisen politiikan tutkimus Ronald Reaganin narratiiveista, ks. Hanska 2007, 6–8 sekä 31–38.

¹⁹ VNS 6/2004, 19–20.

²⁰ VNS 6/2004, 24.

²¹ VNS 6/2004, 29.

naisvaikutuksensa maailmantalouteen, öljyn ja ruostumattoman teräksen hintaan ja tätä kautta kotimaisten yritysten niin tärkeään kilpailukykyyn. Kriisinhallinta on kansalaiselle tärkeää; olipa tämä sitten lähimmäistään rakastava utilitaristi tai mammonaa halajava egoisti.

Tuorein selonteko painottaa 13.6.2001 tehtyä selontekoa enemmän terroristimintorjuntaa, mikä on luonnollista New Yorkin terrori-iskujen jälkimainingeissa. Toisaalta nykyinen selonteko etäännyttyä edeltäjästään myös varovaisempaan kannanottona humanitaarisen intervention mahdollisuuteen ja Yhdistyneiden kansakuntien päätöksentekokykyyn intervention oikeuttajana. Syykin on selvä. Yhdysvaltain hyökkäys Irakiin vuonna 2003 käytännössä korruptoi humanitaarisen intervention käsitteen osaksi raakaa voimapolitiikkaa. Tämä on vahinko analyttisen julkisen keskustelun kannalta, koska yksinkertaisen käsitteen tilalla selonteko käyttää hämäriä kiertoilmauksia.²² Suomen sotilaallinen kriisinhallinta näyttäytyy asiakirjassa tärkeänä, ajanmukaisin ja yhä kehittyvin sotilasjoukoin toteuttavana yhtenäispakettina, joka vastaa globaaleihin haasteisiin yhdessä konfliktineston ja siviilikriisinhallinnan kanssa YK:n peruskirjan hengessä, esimerkiksi²³:

Sotilaallisen kriisinhallinnan haasteena tulevaisuudessa ovat nopeaa liikkeellelähtöä edellyttävät, usein vaativat kriisinhallintatehtävät, kun kansainväliseen yhteisöön kohdistuvat odotukset puuttua erityisesti siviiliväestöä uhkaaviin tai terrorismia ruokkiviin kriiseihin ovat kasvaneet. Tämä on kehitystyön painopiste niin EU:n, Naton kuin YK:nkin puitteissa. Nopean toiminnan kyvyn ohella painopisteitä ovat erikoistuminen ja työnjako. Kyky tehdä myös kansalliset osallistumispäätökset riittävän nopeassa aikataulussa korostuu.

Lainaukseen kätkeyty sanaparia ”*vaativat kriisinhallintatehtävät*” voidaan kuvata määrittelemällämme humanitaarisella interventiolla, johon myös viittaavat ilmaisut toiminnan nopeudesta ja siviiliväestöä uhkaavista kriiseistä. Sanaparista on tullut turvallisuuspoliittisen keskustelun kiertoilmaus humanitaariselle interventiolle, joka lienee poliittisesti epäkorrekti, mutta kriisinhallinnan ympäristöä konkreettisesti mallittava ilmaisu. Merkittävää selonteossa on näkemys Naton kyvystä hoitaa parhaiten humanitaarisen interventioiden operaatioita.²⁴

²² Selonteossa käytetään ilmausta ”sotilaallinen väliintulo” yläkäsitteenään ”kansainväliset väliintulot” tarkoittamassa humanitaarista interventiota myös YK:n mandaatilla, esim. VNS 6/2004, 34–35, 78.

²³ VNS 6/2004, 38. Katkelman hallintokieli on asiakirjalle tyypillistä. Sotilasjohtajan vastaavalla lailla kirjoitettu käsky olisi käsittämätön. Painopisteitä voi olla vain yksi, muutoin voima hajaantuu; jos haluaa kaiken, ei tavoita mitään. Suomalaisessa sotilasslangissa tätä ilmaistaan sanonnalla ’tasajako ei ole taktiikka’, englanninkielisessä slangissa ’KISS’ (Keep It Simple Stupid). Painopisteen luomisesta taistelussa, ks. Sun Tzu 2002, 105; Clausewitz 2005, 122.

²⁴ ”Natolla on sekä jäsenkuntansa että pysyvien sotilaallisten rakenteidensa ja valmiuksiensa vuoksi parhaat edellytykset *vaativien ja laajamittaisten* kriisinhallintaoperaatioiden toteuttamiseen.” VNS 6/2004, 65. Kursivointi minun.

Vuoden 2001 selonteko käsittelee avoimesti humanitaarista interventiota, jota se pitää selkeästi osana sotilaallista kriisinhallintaa. Interventio on tosin lievennetty ”humanitaariseksi väliintuloksi”, jolla asiakirjan mukaan tarkoitetaan²⁵:

Kansainvälisen yhteisön tai joidenkin toimijoiden puuttumista valtion sisäiseen tai valtioiden väliseen konfliktiin ihmishenkien säästämiseksi, ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja humanitaarisen avun perillemenon turvaamiseksi, tarpeen tullen myös vastoin asianomaisen valtion suostumusta.

Määritelmä ulottaa humanitaarisen intervention uskaliaasti jopa valtioiden väliseen konfliktiin, jossa parempi toiminnallinen käsite on rauhaanpakottaminen. Ihmisoikeuksien suojeleminen sinänsä on myös rohkea, mutta kiistanalainen lähtökohta humanitaariselle väliintulolle kuten Fernando R. Tesónin logiikkaa tarkasteltaessa havaitsimme. Selonteko myös pohdiskelee väliintulon välttämättömyyttä ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia, vaikkakin huomauttaa, ettei Suomi tuolloin voimassa olleen rauhanturvainsäädännön mukaan voinut sellaiseen interventioon osallistua.²⁶

Myös suvereniteettiperiaate ei ole vuoden 2001 selonteolle ylittämätön este kansainvälisessä oikeudessa. Selonteko perustelee kantaansa Naton Kosovon operaatiolla, jota ilman kansainvälinen normipohja uhkasi murentua.²⁷ Vuoden 2004 selonteko jarruttaa voimakkaasti edeltäjänsä edistysuskoa kansainvälisen oikeuden muutokseen. Tuorein selonteko pitäytyy lakonisesti poliittiseen realismiin²⁸:

Valtiokäytäntö voi murentaa kansainvälisoikeudellisia normeja ja johtaa aikaa myöten uusien tapaoikeudellisten normien muodostumiseen. *Vahvojen valtioiden käytännöllä* on niiden laajan toimintakentän vuoksi erityisen paljon vaikutusta.

Yhteenvetona todettakoon, että molemmat selonteot olettavat humanitaarisen intervention sisältyvän ainakin mahdollisuutena sotilaallisen kriisinhallinnan vaativiin tilanteisiin. Vuoden 2001 selonteko ilmaisee tämän avoimesti, vuoden 2004 selonteko tekee sen implisiittisesti. YK:n mandaatin ohittamiseen inhimillisen hädän vaatimuksesta vuoden 2001 selonteko suhtautuu varovaisen myönteisesti, kun taas vuoden 2004 varovaisen kielteisesti. Selontekojen perusteella on selvää, että Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteon perusasiakirjoja

²⁵ VNS 2/2001, 15.

²⁶ VNS 2/2001, 15, 57.

²⁷ ”Koska räikeät ja massiiviset ihmisoikeusrikkomukset voivat uhata kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, valtiosuvereeniutta ei enää pidetä ehdottomana esteenä niihin puuttumiselle. Nato turvautui Kosovon kriisissä voimakkaisiin sotilaallisiin toimiin tilanteessa, joka uhkasi yhteistä kansainvälistä normipohjaa---.” VNS 2/2001, 12

²⁸ VNS 6/2004, 35. Kursivointi minun.

voidaan kuvata sekä perinteisen rauhanturvaamisen että humanitaarisen intervention käsitteiden avulla.

Uusin hallitusohjelma vuodelta 2007 painottaa *laajan* turvallisuuskäsitteen merkitystä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa.²⁹ ”Kokonaisvaltaisen, laajan turvallisuuden lähestymistavan” sisältö on jätetty *Hallituksen strategia-asiakirjan 2007* mukaan uuden vuonna 2008 valmistuvan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon ”tarvittavilta osin” määriteltäväksi.³⁰ Laajan turvallisuuskäsitteen tarkka ja täsmällinen määrittelemine onkin tarpeen, – riittävän laajasti tai riittävän suppeasti.

Lavean kentän laaja turvallisuuskäsite voi kattaa kaikki yhteiskunnan osat alueet sosiaalipalvelujen hoivaettisesta (Ethics of Care) turvallisuudesta aina perinteiseen puolustus- ja ulkopoliittikkaan. Ympäristöturvallisuuttakaan ei sovi unohtaa. Suppean kentän määritelmä voisi olla hieman laajennettu nykyisestä kovan (Ethics of Justice) turvallisuuden ulko- ja puolustuspolitiikasta hoivaetiikan suuntaan. Joka tapauksessa määritelmän tarkkarajaisuus, ei kaikenkattavuus, lisää ymmärrettävyyttä. Jotain hallitusohjelma jo lupaakin: Naisten asemaan on kiinnitettävä huomiota konflikteissa ja kriisitilanteissa, vaikka konkreettisia esimerkkejä toteuttamistavoista ei anneta³¹.

Hallitusohjelmasta löytyy toki konkretiaakin, joskin mutkan kautta. Ohjelma ilmoittaa, että hallitus toimeenpanee vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteot päätökset.³² Vuoden 2007 viimeisessä sotilaallista kriisinhallintaa koskevassa selonteossa eduskunnalle valtioneuvosto teki kaksi merkittävää päätöstä. Ensiksi Suomi osallistuu kuudenkymmenen sotilaan voimin Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioon Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa (EUFOR TCHAD/RCA). Toiseksi Suomi asettaa 221 hengen sotilasosaston korkeaan valmiuteen eli päivystysvuoroon osaksi EU:n nopean toiminnan joukkojen taisteluosastoa.³³ Selonteko oli annettava eduskunnalle kriisinhallintalain 3 §:n 1 ja 3 momentin mukaan, mikä tarkoittaa, että Tshadin operaatio on lain mukaan erityisen vaativa ja valmiuosaston asettaminen johtaa automaattisesti selonteon antamiseen. Lisäksi selonteossa luodaan katsaus Suomen ISAF-opeeraatioon Afganis-

²⁹ Hallitusohjelma 2007, 7.

³⁰ VNK 2007, 74, 77–78.

³¹ Hallitusohjelma 2007, 8.

³² Hallitusohjelma 2007, 8.

³³ VNS 2/2007, 1. EU:n nopean toiminnan päivystysvuoro on suomalaisten joukkojen osalta 1.1.–30.6.2008. EU:n 834 sotilaan nopean toiminnan pataljoona on 5–10 vrk:n lähtövalmiudessa ja kykenee toimimaan itsenäisesti ilman huoltoa 30 vrk, jonka jälkeen huollollisesti täydennettynä korkeintaan 3 kk noin 6000 km:n säteellä Brysselistä. Puolustusvoimat 2008a.

tanissa, jonka turvallisuustilanne on heikennyt merkittävästi vuoden 2006 jälkeen.³⁴ Selonteon jälkeen valtioneuvosto antoi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle tarkentavan selvityksen Suomen toimista Afganistanissa.³⁵

Vuoden 2008 maaliskuussa eduskunta hyväksyi äänin 130–23 valtioneuvoston esityksen Suomen osallistumisesta Naton nopean toiminnan joukkoja täydentävään toimintaan. Tämä on myös tärkeä periaatteellinen päätös, jossa humanitaarinen interventio on näyttelevä osansa. Vaikka asiakirjassa tarkoitettu täydentävä toiminta ei vielä tarkoita päätöstä operatiivisiin päivystysvuoroihin osallistumisesta, voi kysymys tulla tulevaisuudessa ajankohtaiseksi. Käytännössä Naton nopean toiminnan joukot koostuvat samoista sotilaista kuin EU:n vastaavat joukot. Myös niiden käyttöperiaatteet ovat lähes identtisiä.³⁶

Vaikka tällä hetkellä Suomi ei osallistu sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioihin, joissa ei ole isäntävaltion suostumusta, on tällainen mahdollisuus otettu virallisestikin huomioon. Asiakirja *Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategia 2007–2025* toteaa rahoituskehityksen riittämättömyyttä tuskaillessaan³⁷:

Tulevaisuudessa operaatiot ovat yhä kauempana Suomesta, *isäntämaatuki saattaa puuttua*, operaatiot ovat yhä vaativampia ja kaluston kuluminen nopeampaa samalla kun henkilöstökustannukset kasvavat.

Strategia-asiakirja pitää kriisinhallintajoukkojen mahdollista osallistumista taistelutehtäviin myös puolustuspolitiikalle kuuluvana varautumistehtävänä, kun vastataan globaalin turvallisuusympäristön uhkiin. Vaativat tehtävät on myös otettava huomioon joukkojen sotilaallisen suorituskyvyn kehittämisessä.³⁸

3.2 ”Nopean toiminnan joukot”: humanitaarinen interventio sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa

Tässä alaluvussa analysoin mitkä nykyisistä sotilaallisen kriisinhallinnan suomalaisista operaatioista täyttävät määritelmämme humanitaarisesta interventiosta ja

³⁴ VNS 2/2007, 2–4.

³⁵ Valtioneuvoston selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle: Selvitys Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle, 14.12.2007. (=UTP 19/2007).

³⁶ VNS 1/2008, 1–4.

³⁷ Puolustusministeriö 2007a, 6. Kursivointi minun. Ilmaisui puuttuvasta isäntämaatuesta viittaa tilanteeseen, jossa operaatiolle ei ole kohdevaltion virallista lupaa tai kohdevaltio ei kykene hillitsemään alueellaan olevia aseryhmiä.

³⁸ Puolustusministeriö 2007a, 1: ”Sotilaallisen kriisinhallintaan kehitettävien joukkojen haasteena on kyetä toimimaan koko kriisinhallinnan skaalassa humanitaarisista avustusoperaatioista taistelutehtäviin.”. Edellinen ilmaistu toisella tavoin, ks. Puolustusministeriö 2007a, 12.

sen tyypeistä. Lisäksi pyrin analysoimaan, voivatko jotkut perinteisen rauhanturvaamisen operaatiot eskaloitua humanitaariseksi interventioksi.

Kävin läpi puolustusvoimien verkkosivujen 12.3.–13.3.2008 ilmoittamat nykyiset sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiokokonaisuudet, joita on Euroopan unionin nopean toiminnan valmiusjoukko mukaan lukien kymmenen alueellista pääluokkaa, joissa yhteensä 994 sotilasta.³⁹ Tehtäväänsä odottavan EU:n valmiusjoukon (EUFOR) operaatioalue määritty vasta mahdollisen operaation aktuaalisuttua. Verkkosivuilla olevan Libanonin UNIFIL-operaation poistin tarkastelusta ja joukkojen kokonaisvahvuudesta, koska tämän operaatio on toisaalla ilmoitettu loppuneen.⁴⁰ Lisäsin luettelooni Suomen 60 hengen osallistumisen EU:n kriisinhallintaoperaatioon Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa (EUFOR TCHAD/RCA).⁴¹ Osallistumista Naton nopean toiminnan joukkoja (NRF) täydentävään toimintaan en ottanut tarkastelussani huomioon, koska päätöksen tuoreudesta johtuen niiden operatiivinen tarkoitus Suomen osalta ei ole vielä täysin selvä.⁴²

Nimesin kunkin operaatioalueen tehtävät puolustusvoimien verkkosivujen antaman tiedon perusteella. Tehtävät tarkoittavat juuri niitä tavoitteita, joihin operaatiolla halutaan päästä. Jaoin operaatiot myös kolmeen pääluokkaan, perinteisiin, sekä perinteisiin että vaativiin ja vaativiin tehtäviin. Kriteerinä tälle jaottelulle pidän operaation olosuhteista kriisinhallintajoukon omalle turvallisuudelle kohdistuvaa uhkaa.⁴³

Edelleen tarkastelin vaativiksi luokittlemiani operaatiokokonaisuuksia vastaavuudella neljään määriteltyyn humanitaarisen intervention päätyyppiin.⁴⁴ Luokittelu humanitaariseksi interventioksi tarkoittaa toiminnallista kuvausta, jossa vastaavuus interventiotyyppiin tulee operaatiolle suunnitellun tehtävän ja omien

³⁹ Tarkastelun lähde: <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operatiot> (=Puolustusvoimat 2008a). Viitattu 12.3.2008. Pääsivulla on linkki operaatiokokonaisuuksiin pl. EUFOR TCHAD/RCA- operaatiota, jonka osalta lähde on <http://tietokannat.mil.fi/tshad> (=Puolustusvoimat 2008b). Viitattu 13.3.2008.

⁴⁰ Puolustusvoimat 2007b.

⁴¹ Suomalaiset joukot on sijoitettu Tshadiin ja niiden virallinen nimitys on ”Suomalainen kriisinhallintajoukko Tshadissa (SKJT)”. Puolustusvoimat 2008b.

⁴² Suomalaisten NRF-joukkojen osallistuminen päivystysvuoroon ja sitä kautta välittömiin kriisinhallintaoperaatioihin vaatii uuden valtioneuvoston selonteon eduskunnalle. Nykyinen selonteko ei sitä mahdollista. VNS 1/2008, 3–4.

⁴³ Jaon voi ymmärtää myös näin: perinteinen = peacekeeping, vaativa = humanitarian intervention, peace enforcement. Rauhaanpakottamista (peace enforcement), eli useaan valtiolliseen toimijaan samanaikaisesti kohdistuvia operaatioita ei kuitenkaan tarkastelussa ilmene.

⁴⁴1) Avun perillemenon varmistaminen (HI 1), 2) avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2), 3) uhrien pelastaminen (HI 3) ja 4) pahantekijäin lyöminen (HI 4). Ks. tämän tutkielma: luku 2.5: taulukko 1, luku 2.6.

tappioiden riskitason kautta. *Toiminnallinen kuvaus* tarkoittaa kriisinhallintalain 1 §:n ja 3 §:n asettamia reunaehtoja erityisen vaativista kriisinhallintatehtävistä. Lisähuomioiksi tarkasteluun otin myös mahdollisen operaation eskaloitumisen alueellisista poliittisista tai sotilaallisista syistä.

Seuraavaksi tarkastelen operaatioalueita järjestyksessä perinteisistä vaativiin; alhaalta ylös. Loin tarkastelusta seuraavan taulukon⁴⁵:

Operaatioalue TUNNUS	Operaatiotehtävät	Osaston henkilömäärä 994 yhteensä	Perinteinen/ vaativa	Humanitaarinen interventiotyyppi Huomioita
EU:n nopean toiminnan joukot EUFOR	”uudentyyppinen kriisinhallinta” esim. kuten EUFOR/TCHAD:ssa	221 valmiudessa	vaativa	HI 1–4 korkea valmius 1.1.–30.6.2008
Tshad EUFOR TCHAD/RCA	1 Vaarassa olevien siviilihenkilöiden suojaaminen 2 Humanitaarisen avun perille menon varmistaminen 3 YK:n henkilöstön suojaaminen 4 Sisäisten pakolaisten paluun varmistaminen	60	vaativa	HI 3 HI 2 HI 2 HI 1–2
Kosovo KFOR (UNMIK)	vakauttaminen yhteiskunnan kehittäminen siviilisotilasyhteistyö	400 (2)	perinteinen/ vaativa	HI 1–2 Voi edelleen kärjistyä, jos itsenäisyyskehitys lukkiutuu.
Afganistan ISAF	vakauttaminen hallinnon tukeminen siviilisotilasyhteistyö	100	perinteinen/ vaativa	HI 1–2 Voi edelleen kärjistyä, jos Etelä-Afganistanin tilanne eskaloituu.
Bosnia-Hertsegovina EUFOR ALTHEA	yhteiskunnan kehittäminen siviilisotilasyhteistyö jälleenrakentaminen	178	perinteinen/ vaativa	- [Kärjistyessään HI 1–2]
Lähi-Itä UNTSO	tarkkailu	16	perinteinen	Kärjistyminen vaikuttaa tarkkailijoiden turvallisuuteen.
Eritrea-Etiopia	tarkkailu	7	perinteinen	Kuten yllä
Intia/Pakistan	tarkkailu	5	perinteinen	Kuten yllä
Liberia	tarkkailu	2	perinteinen	Kuten yllä
Sudan	tarkkailu, operaatiosuunnittelu	2 1	perinteinen	Kuten yllä

Taulukko 2 Humanitaarinen interventio Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa

⁴⁵ Sarakkeiden ´Operaatioalue`, ´Operaatiotehtävät`, ´Osaston henkilömäärä` tiedot ks. Puolustusvoimat 2008a; Puolustusvoimat 2008b. Sarakkeiden ´Perinteinen/vaativa` ja ´Humanitaarinen interventiotyyppi, huomioita` sisältö minun.

Perinteisiä rauhanturvaoperaatioita ovat sotilastarkkailijatehtävät, joissa yksittäiset tarkkailijat tai tarkkailijaryhmät osallistuvat esimerkiksi tulitauon tai rauhansopimuksen ehtojen noudattamisen tarkkailuun. Nämä operaatiot perustuvat pääsääntöisesti YK:n mandaattiin. Operaatioalueista Sudan, Liberia, Intia ja Pakistan, Eritrea ja Etiopia, Lähi-itä keskittyivät tarkkailuun. Sotilastarkkailijat ovat aseistamattomia.

Perinteinen rauhanturvatehtävä ei tarkoita vaarattomuutta. Kriisin osapuolten kahakointi, räjähtämättömät ammuksiset, merkitsemättömät miinakentät tai konfliktin kärjistyminen avoimeksi sodaksi ovat tarkkailijoille todellisia uhkia. Eskaloituminen ei ole helposti ennakoitavissa, vaikka jälkikäteen on merkit aina helppo havaita.⁴⁶ Tarkkailijan arjesta:

Välit paikallisiin ovat erittäin hyvät. Toinen osapuolista on käsittämättömän ystävällinen... aina hymyssä suin tarjoamassa syötävää, juomaa, seuraa ja apuaan. Hankaloittavana tekijänä on, useissa tapauksissa, yhteisen kielen ja tulkin puute. Toisen osapuolen ystävällisyys taas on jatkumon toisesta päästä.⁴⁷

Ystävällisyys ei kuitenkaan merkitse, etteivät osapuolet ajaisi omaa etuaan. Perinteisessä rauhanturvatehtävässä joukon toimivaltuudet on rajoitettu konfliktin osapuolten hyväksymällä sopimuksella:

Tämä homma on kuin peliä, jonka säännöt kumpikin osapuoli ovat pitkin hampain hyväksyneet. Joukkojen ja raskaan kaluston laskennatkin on sovittu tietyiksi päiviksi, jolloin yllätyksiä ei pääse tulemaan. Ja jos tukikohdassa on kiellettyä kamaa (esim. it-ohjuksia), sinne ei vain päästetä tarkastajia sisään. Tällöin asiasta protestoidaan mutta mikään ei muutu.⁴⁸

Tarkkaileminen kuuluu toki kaikkiin operaatioihin; sotilasjoukko tarkkailee, valvoo ja raportoi aina operaatioalueensa tapahtumista ja muutoksista.⁴⁹ *Sekä perinteisiä että vaativia* sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioita ovat Bosnia-Hertsegovinassa EU:n sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio EUFOR ALTHEA, Afganistanin Nato-johtoinen ISAF-operaatio ja Kosovon Nato-johtoinen *Kosovo Force* (KFOR) -operaatio. Näille operaatioille tyypillistä on mahdollisuus vallit-

⁴⁶ Kapteeniluutnantti Jarno Mäkinen kaatui sotilastarkkailijan tehtävässään 25.7.2006 Khiamin tarkkailuasemalla yhdessä itävaltalaisen, kanadalaisen ja kiinalaisen palvelustoverinsa kanssa UNTSO-operaatiossa. Aseman tuhosi Israelin armeijan 500 kg:n lentopommin täysosuma. Pommi oli täsmäase, jonka ohjaus perustui GPS-satelliittipaikannusjärjestelmään (CEP=10–15m). Israelin mukaan kyseessä oli vahinko, joka perustui divisioonatason maalituskeskuksen tietokoneongelmaan. Khiamin tarkkailuasema on ollut kaikille osapuolille silmin paikannettavissa vuodesta 1972. VNK 2006, 13–14, 19.

⁴⁷ Tapauskertomus 2008b, 1.

⁴⁸ Tapauskertomus 2008b, 1–2.

⁴⁹ Esimerkiksi Afganistanissa suomalaisilla on liikkuvat tarkkailuryhmät: Mobile Observation Team (MOT). Ks. esim. Puolustusvoimat 2008a, Afganistan: PRT-toiminta.

sevan konfliktin eskaloituminen kriisiksi, jossa asevoiman käyttö muuttuu passiivisesta aktiiviseksi. Jokainen aseistettu sotilasosasto pelkällä läsnäolollaan käyttää voimaa passiivisesti näyttämällä sotilaallisen suorituskykynsä asetettujen tavoitteidensa ajamiseen. Vastapuolen toiminta omaa joukkoa tai humanitaarista kohdetta vastaan aiheuttaa aktiivisen voimankäytön, joita ovat puolustus, vastapuolen pakottaminen tai sotilaallinen lyöminen. Afganistanin operaatiota tarkastelen tarkemmin tämän tutkielman luvussa 3.3.

Bosnia-Hertsegovinan tilanne on ollut vakaa suomalaisten⁵⁰ osalta jo vuodesta 2005, jolloin entinen natojohtoinen *Stabilisation Force* (SFOR) -operaatio siirtyi EU:n johtoon. Mikäli väestöryhmien välit leimahtaisivat kriisiksi, kyseen saattaisivat tulla humanitaarisen intervention ensimmäisen ja toisen tyyppin operaatiot avun perillemenon varmistamisesta (HI 1) avustusoperaatioiden suojaamiseen (HI 2). Tällä hetkellä tilanne on rauhallinen ja operaatio on onnistunut yhdistämään sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan komponentit ainakin ulkoisen vakauden mittarilla. Yhteistyö paikallisten viranomaisten kanssa kansalaisyhteiskunnan rakentamiseksi⁵¹ jatkunee vielä pitkään, missä EUFOR ALTHEA-operaatiolla on merkittävä osuus sotarikollisten etsinnän sekä järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen työn tukemisessa⁵².

Kosovon natojohtoinen KFOR-operaatio on henkilömäärältään suurin suomalaisten operaatio. Suomalaisten jääkärikomppania ja tiedustelukomppania ovat osa Keskistä Taisteluosastoa, jonka alueen enemmistöväestön, albaanien, keskellä elävät serbivähemmistö ja romanit omista kyläsaarekkeissaan. Näennäisesti rauhallinen kokonaistilanne on leimahtanut väestöryhmien väliseksi yhteenotoiksi esimerkiksi vuoden 2004 mellakoissa, jotka vaativat parikymmentä kuolonuhria ja yli 900 loukkaantunutta. Kosovon itsenäisyysjulistus helmikuussa 2008 synnytti YK:n hallinnon (UNMIK) poliisijoukkoja vastaan mellakoita, jotka KFOR-joukot joutuivat tukahduttamaan. KFOR-operaatio on sekoitus perinteistä rauhanturvaa- mista ja humanitaarisen intervention ensimmäistä (HI 1) ja toista tyyppiä (HI 2),

⁵⁰ Suomalainen Rauhanturvajoukko Bosnia-Hertsegovinassa (SRJBiH) käsittää viestikomppanian, esikuntaupseereita, yhteysupseereita, lääkintäryhmän, pioneeriryhmän, sotilaspoliiseja ja kansallisen huoltoelimen. Puolustusvoimat 2008a.

⁵¹ Esimerkki haasteista: ”Tapaamamme wahhabit halusivat olla omissa oloissa ja harrastaa uskontoaan. Heillä oli rakenteilla oma moskeija. Lapset kävivät omaa jordanialaiseen koulusysteemiin perustuvaa koulua, jossa uskonto oli voimakkaasti mukana. Tytöt ja pojat eroteltiin eri luokkiin. Bosnian kouluviranomaiset kuitenkin lopettivat toiminnan ja lapset passitettiin tavalliseen kouluun. Vanhemmat lopulta suostuivat tähän rangaistuksen uhalla.” Tapauskertomus 2008e, 1. ”Wahhabit” eli wahhabiitit tulivat Lähi-idästä Balkanin sisällissodan aikana tukemaan taistelussa Bosnian muslimeja. Rauhan tultua tiukkaa koraanin kirjaimellista tulkintaa edustavien wahhabiitien sopeutuminen maallistuneeseen muslimiyhteiskuntaan on ollut hankalaa.

⁵² EUFOR 2008, Fact Sheet.

joiden tarkoitus on alueen etnisten vähemmistöjen suojaaminen. Huolimatta ajoittaisesta väestöryhmien välisestä väkivallasta on epätodennäköistä että Kosovon tilanne eskaloituisi yhtä laajamittaiseksi väkivallaksi kuin vuosina 1998–1999. Todennäköisesti YK:n siviilihallinto ja itsenäistynyt Kosovo tarvitsevat humanitaarista tilaa luomaan vielä pitkään kansainvälisen yhteisön sotilaallista turvaa:

Kosovossa toiminta siviiliväestön kanssa oli helppoa, riippumatta kansallisuudesta (siis albaani tai serbi). Tämä johtui siitä, että NATO-joukkojen tulo alueelle koettiin positiivisena. Aluksi suojelua tarvitsivat albaanit, mutta minun tullessani alueelle serbit. Tähänhän maaliskuun 2004 mellakat perustuivat, serbit yritettiin ajaa pois.⁵³

Vaativiksi sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioiksi olen nimennyt Tshadin operaatioalueen sekä suomalaisen päivystysosaston EU:n nopean toiminnan joukoissa. Nämä operaatiot ovat jo *alkuasetelmaltaan humanitaarisia interventioita*. EUFOR TCHAD/RCA -operaatiolle ilmoitetut neljä operatiivista päätehtävää (OP 1–4)⁵⁴ vastaavat määrittelemämme humanitaarisen intervention tyyppisiä seuraavasti:

- 1) Vaarassa olevien siviilihenkilöiden suojaaminen (OP 1) ≈ Uhrien pelastaminen (HI 3).
- 2) Humanitaarisen avun perillemenon varmistaminen (OP 2) ≈ Avun perillemenon varmistaminen (HI 1).
- 3) YK:n henkilöstön suojaaminen (OP 3) ≈ Avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2).
- 4) Sisäisten pakolaisten paluun varmistaminen (OP 4) ≈ Avun perillemenon varmistaminen (HI 1) ja avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2).

Vaikka operaatiolla on kohdealueen hallitusten sekä Yhdistyneiden kansakuntien hyväksyntä⁵⁵, voi väkivallan aktiivinen käyttö Tshadin ja Sudanin raja-alueella olla pakollista pakolaisten tai avustustyöntekijöiden suojaamiseksi. Vaativin humanitaarisen intervention muoto, pahantekijäin lyöminen (HI 4) tullee kysymykseen vasta kun operatiiviseksi päätehtäväksi otetaan joukkomurhaan syyllistyneiden aseryhmien tukikohtien tuhoaminen tai heidän kiinniottamisensa.

Suomen kriisinhallintajoukko Tshadissa on Suomen *ensimmäinen* sotilaallisen kriisinhallinnan *operaatio*, jonka tehtävää *kokonaisuudessaan* voidaan kuvata

⁵³ Tapauskertomus 2008a, 2.

⁵⁴ Puolustusvoimat 2008b. Ks. myös VNS 2/2007, 7; tämän tutkielman luvun 3.2 taulukko 2. Operatiivisista päätehtävistä saadaan joukon taktiset tehtävät, jotka muuttuvat operaation vaiheesta riippuen. Puolustusvoimat 2008b: ”Operaation alkuvaiheessa suomalaisjoukko suojaa Abechessa olevan joukon esikunnan (FHQ), valmistautuu saattueiden suojaustehtäviin, mahdollisiin hälytystehtäviin sekä suojaustehtäviin operaatioalueella.”

⁵⁵ Euroopan unionin neuvosto 2008, EUFOR TCHAD/RCA: Legal basis.

humanitaarisena interventiona. Asian merkityksellisyys ymmärtävät sotilaat itsekin⁵⁶. Valtioneuvoston selonteko Tshadin operaatiosta kertoo osuvasti alueen sotilaalliset riskit ja osoittaa, että huolimatta suostumuksestaan ulkomaisten joukkojen läsnäoloon Sudanin tai Tshadin hallitukset eivät kykene kontrolloimaan aseellisia joukkoja⁵⁷:

Operaatioalueella olevat aseelliset ryhmittymät muodostavat uhan sekä siviiliväestölle että alueella toimiville kansainvälisille joukoille. Operaatioaluetta leimaa yleinen epävakaus. Yhtenä riskinä voidaan pitää sitä, että kapinallisryhmittymät saattavat mieltää EU-joukon puolueettomaksi hallitusta tukevaksi toimijaksi. Keskeistä onkin operaation puolueettomuuden korostaminen.

Mikäli jokin kapinallisryhmittymä mieltää Euroopan unionin kriisinhallintajoukot puolueellisiksi, kyse ei ole väärinymmärryksestä, vaan siitä, että EU-joukkojen tehtävä ja kapinallisryhmän tavoite ovat ristiriidassa keskenään. EU-joukko on välttämättä osapuoli ehkäistessään omalta osaltaan kansanmurhaa suojaamalla uhreja ja avustuskuljetuksia. Taylor R. Seyboltin lähtökohtaa humanitaarisen intervention perimmäisestä poliittisuudesta ei sovi unohtaa, vaikka puolueettomuutta onkin kentällä järkevä korostaa. Kriisin osapuolet kyllä huomaavat, toimiiko operaatio uhrien puolesta vai heitä vastaan. Uhrien puolesta toimiminen ei ole Darfurin alueen jokaisen aseryhmän etu.

EU:n nopean toiminnan joukkojen taisteluosaston, jonka päivystysvuoroon Suomi osallistuu, tehtävät ovat ”uudentyyppistä kriisinhallintaa”⁵⁸. Valtioneuvoston selonteko ilmoittaa uudentyyppisiksi tehtäviksi humanitaariset ja pelastustehtävät, rauhanturvaamisen, taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa sekä rauhaanpakottamisen.⁵⁹ Nämä tehtävät on mainittu unionisopimuksen Euroopan yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevässä 17 artiklassa.⁶⁰ Selonteko eduskunnalle korostaa, että ilmaisu ”taisteluosasto” tarkoittaa itsenäiseen tehtävään kykenevää pataljoonaa, eikä se viittaisi joukon tehtävään.⁶¹

Selvää on, että vaarattomampien tehtävien lisäksi EU:n taisteluosasto kykenee nimensä mukaisesti myös humanitaarisen intervention tehtäviin. EU:n nopean toiminnan päivystysosastot on suunniteltu toimivan kohdealueella viimeistään

⁵⁶ ” – Olette lähdössä tyystin uuteen operaatioon yhtenä ensimmäisistä rauhanturvaajista. Se on vaativin tehtävä, mihin sotilas, arvoon katsomatta, voi rauhan aikana joutua. Toivotan teille turvallista matkaa ja turvallista palvelusta operaatioalueella, totesi prikaatikenraali Markku Nikkilä ---.” Puolustusvoimat 2008b, Uutiset 3.3.2008.

⁵⁷ VNS 2/2007, 10.

⁵⁸ Puolustusvoimat 2008a, EU:n nopean toiminnan joukot.

⁵⁹ VNS 2/2007, 11–12.

⁶⁰ Sopimus Euroopan unionista 2002, art. 17: 1–2.

⁶¹ VNS 2/2007, 11–13.

kymmenen vuorokauden päästä Euroopan neuvoston päätöksestä. Tähän aikakal-
kelmaan sisältyy myös kansallinen päätöksentekoprosessi. Joukkoa voidaan myös
käyttää tukemaan YK:n kriisinhallintaoperaatiota ”kriittisellä alueella, jossa tilan-
ne on äkillisesti vaikeutunut.”⁶²

Luokittelin EU:n nopean toiminnan suomalaisen päivystysosaston tehtäviksi
kaikki neljä humanitaarisen interventiotyyppiä (HI 1–4), jotka vasta itse mahdolli-
sesti toteutettavan operaation päätehtävät määrittelevät. Operaation toteutuessa
Euroopan unionin poliittinen tahto riittänee vain kolmen riskittömimpään, eikä
vaarallisin, pahantekijäin lyöminen (HI 4) tulle kysymykseen kuin osana laajaa
kansainvälistä humanitaarista interventiota. Tshadin operaatiolle EU:n asettamat
tehtävät ovat hyvä suuntaviitta. Unionisopimuksen mukaan⁶³ suomalaiset EU:n
nopean toiminnan joukot voisivat joutua myös siviilikriisinhallinnan tai rauhaan-
pakottamisen toimiin. En pidä tätä näkemystä uskottavana. Siviilikriisinhallintaan
on olemassa omat organisaationsa, joita paremmin tuskin sotajoukko avun jakaa.

Mikäli siviilikriisinhallinnalle luodaan aseina toiminnanvapautta, humanitaari-
rista tilaa, on jo kyse humanitaarisen intervention ensimmäisestä (HI 1) tai toisesta
tyypistä (HI 2). Rauhanpakottaminen, vaikuttaminen *samanaikaisesti* useaan
valtioon tai voimaryhmään, saa tuskin aikaan EU:n yksimielistä päätöstä, joka on
taisteluosastolla toteutettavan operaation ehdoton sopimuksellinen edellytys⁶⁴.

Suomi osallistuu rajoitetusti Naton nopean toiminnan joukkoihin, joiden
tehtäviä valtioneuvoston selonteko vuodelta 2008 pitää samankaltaisina kuin EU:n
nopean toiminnan joukkojen. Tehtävät ovat lievimmillään evakuoititehtäviä ja
onnettomuustilanteiden seurausten kontrollointia, vakavimmillaan humanitaari-
seksi interventioiksi tyypiteltäviä operaatioita.⁶⁵ Euroopan unionin nopean toimin-
nan joukot ja NRF-joukot muodostuvat samoista kansallisista sotilasyksiköistä,
joita koulutetaan Nato-johtoisissa harjoituksissa. Joukkojen sotilaskoulutus ja
suunniteltu käyttötapa ovat identtisiä; Suomi onkin varannut itselleen mahdolli-
suuden osallistua myös Naton nopean toiminnan päivystysvuoroon.⁶⁶ Kriisinhall-
lintayhteistyötä Naton kanssa Suomi on tehnyt rauhankumppanuusohjelman muo-

⁶² VNS 2/2007, 12.

⁶³ Sopimus Euroopan unionista 2002, art. 17: 2.

⁶⁴ VNS 2/2007, 12.

⁶⁵ VNS 1/2008, 1–2. NRF:n osia on käytetty vaalien tukitehtävissä Afganistanissa ja valmiudessa Ateenan olympialaisissa vuonna 2004. VNS 1/2008, 2.

⁶⁶ VNS 1/2008, 3–4. Osallistuminen päivystysvuoroon vaatii kriisinhallintalain 2 §:n ja 3 §:n mukaisen selonteon ja presidentin hyväksynnän.

dossa vuodesta 1994 ja osallistunut Nato-johtoiisiin kriisinhallintaoperaatioihin Bosnia-Hertsegovinassa, Kosovossa ja Afganistanissa.⁶⁷

3.3 ”Monella tavalla erilainen operaatio”: Afganistanin sekoittunut tilanne

Suomen vuonna 2002 Afganistanissa aloittaman ISAF-operaation alkuperäinen Yhdistyneiden kansakuntien mandaatti koski turvallisten olosuhteiden luomista pääkaupunkiin Kabuliin ja sen ympäristöön. YK:n turvallisuusneuvosto laajensi vuonna 2003 mandaatin koskemaan koko Afganistanin aluetta. Samalla koko maan kattava ISAF-operaatio siirtyi Naton johdettavaksi. ISAF-operaation nykyinen tavoite on vakauden ja turvallisuuden luominen. Tavoitteeseen pyritään keskushallinnon vakiinnuttamisella, armeijan ja poliisivoimien kouluttamisella sekä humanitaarisen tilan luomisella avustus- ja jälleenrakennusorganisaatioille. Kokonaisuudessa ISAF-joukkoja on maassa noin 46 000 kolmestakymmenestäyhdeksästä maasta, joista kolmesta ei ole Naton jäseniä⁶⁸. Suomen noin sadan sotilaan ja 15 miljoonan euron kokonaispanos on toki kansallisesti merkittävä, mutta sen alueellista vaikuttavuutta ei tule liioitella.

Edelleen Afganistanissa on jatkunut vuodesta 2001 Yhdysvaltain johtama *Operation Enduring Freedom* (OEF), joka on YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttama terrorismin vastainen operaatio. Muodollisesti ISAF- ja OEF-operaatiot ovat erillisiä, mutta erityisesti maan etelä- ja itäosissa esimerkiksi Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Kanadan joukot osallistuvat molempiin operaatioihin. On selvää, että jos Yhdysvaltain asevoimat samastaa molemmat operaatiot yhdeksi terrorismin vastaiseksi koitokseksi⁶⁹, niin paikalliselle väestölle länsimaalainen sotilas edustaa kaikkia operaatioita sekä hyvässä että pahassa.

Etelä- ja Itä-Afganistanissa ISAF-joukkojen toiminta on selkeästi humanitaarisen intervention neljännen tyypin (HI 4) taistelutoimintaa taleban-liikkeen lyömiseksi. Pohjois-Afganistanissa, johon suomalaiset on sijoitettu, ISAF-toiminta on leimallisesti siviilisotilasyhteistyötä ja aktiivinen voimankäyttö on harvinaista.⁷⁰ Näennäisestä rauhallisuudesta huolimatta pinnan alla kytee:

⁶⁷ Salenius-Pasternak & Visuri 2006, 49–50.

⁶⁸ VNS 2/2007, 1–2; UTP 19/2007, 8–9. ISAF-operaation suurimmat osallistujamaat: Yhdysvallat 16 000, Iso-Britannia 8 500, Saksa 2 800, Kanada 3 300, Italia 2 500, Hollanti 1 900, Turkki 1 200 ja Puola 1 100 sotilasta. UTP 19/2007, 9.

⁶⁹ Yhdysvaltain armeijan Keskinen Voimaryhmä (CENTCOM) niputtaa internetsivuillaan OEF- ja ISAF-valtiot yhdeksi ja samaksi ryhmäksi ’Coalition forces’, jonka jäsen myös Suomi sivuilla on. CENTCOM johtaa USA:n Afganistanin ja Irakin operaatiot. Ks. Unites States Central Command 2008, Countries: Coalition Countries.

⁷⁰ VNS 2/2007, 5; UTP 19/2007, 10.

Afganistan on monella tavalla erilainen operaatio. Siellä uhka kansainvälisiä kohtaan on kou-riintuntuva, riippumatta alueesta. Onhan pohjoinen alue (missä suomalaiset ovat) rauhallisempi kuin etelä tai itä (missä käydään käytännössä sotaa), mutta silti pohjoisessakin tapahtuu jatku-vasti. Tilanne suhteessa paikallisiin on myös erilainen. Suuri osa kansasta ei ole niin riemuis-kaan kansainvälisten joukkojen läsnäolosta.⁷¹

Operaation alusta alkaen Suomi on keskittynyt siviilisotilasyhteistyöhön.⁷² Valtioneuvoston näkemys Afganistanin kokonaistilanteesta sekä yhteistyössä saa-vutetuista tuloksista vuonna 2007 on positiivinen. Vuoteen 2004 verrattuna Afga-nistanin vuotuinen bruttokansantuotteen nousu on 8 %, lapsikuolleisuus on vähen-tynyt 24 % ja perusterveydenhuollon piirissä olevien määrä on kasvanut 9 %:sta yli 80 %:in.⁷³ Siviilisotilasyhteistyön nykyisellä *Provincial Reconstruction Team* (PRT) -toiminnalla⁷⁴ on korjattu poliisiasemia, remontoitu tuomioistuimia, kun-nostettu vankilan työpaja ja pystytetty paikallishallinnon rakennus. Valtaosa suo-malaisotilaiden siviilisotilasyhteistyöstä tapahtuu väestön keskellä liikkuvissa tarkkailijaryhmissä, joille on säilytetty lukuisia paikallishallinnon lujittamiseen liittyviä tehtäviä.⁷⁵ Tämän ruohonjuuritoiminnan tulosasteesta eivät valtioneuvos-ton asiakirjat kerro, mutta paikalla ollut näkee tilanteen näin:

Tavoitteisiin pyrimme rakentamalla ja kalustamalla kouluja ja päiväkoteja, tekemällä vesipro-jekteja, jakamalla ISAF-news -lehtiä ja kokoustamalla sekä keskustelemalla ihmisten kanssa. Kovien pakkasten vuoksi autoimme myös pakolaisleirejä selviämään yli pahimman toimitta-malla heille ruokaöljyä, polttopuuta ja huopia. Yhteistyö paikallisten kanssa sujui pääasiassa hyvin. Joka päivä useampi ihminen tuli kiittämään meitä siitä, että olimme läsnä. He pysyivät, että emme lähtisi pois, sillä silloin ihmisten surmaaminen alkaisi taas välittömästi.⁷⁶

⁷¹ Tapauskertomus 2008a, 2.

⁷² Siviilisotilasyhteistyöstä käytettävät lyhenteet: CIMIC (Civil-Military Cooperation) tarkoitti siviilisotilasyhteistyötä operaation alussa Kabulissa v. 2007 asti. PRTs (Provincial Reconstruction Teams) eli alueellinen jälleenrakennusryhmät toimivat operaation nykyvaiheessa Pohjois-Afganistanissa (Mazar-i-Sharif) v. 2007 alkaen. Ks. esim. VNS 2/2007, 2; UTP 19/2007, 1–2.

⁷³ UTP 19/2007, 6.

⁷⁴ Sotilaiden lisäksi PRT-toimintaan osallistuu siviilejä: kaksi poliisiasiantuntijaa, poliittinen neu-vonantaja ja kehitysyhteistyöneuvonantaja. Ks. VNS 2/2007, 5; Puolustusvoimat 2008a.

⁷⁵ Tarkkailijaryhmien (Mobile Observation Team [MOT]) tehtäviä ovat: 1) Partioida vastuualueel-la ja suorittaa komentajan käskemät erityistehtävät, 2) tukea poliisiviranomaisten toimintaa, 3) tarkkailla paikallisten sotilasjoukkojen toimintaa ja käskettäessä toimia neuvottelu- ja välitystehtä-vässä, 4) tukea hallintoviranomaisten toimintaa, 5) paikallisten erityisongelmien ja -tarpeiden kartoitus ja niihin liittyvien projektiehdotusten saattaminen komentajan sekä PRT:n siviilielemen-tin tietoon, 6) paikallistaa ja raportoida räjähtämättömien sotatarvikkeiden raivaustarpeet vastu-ualueella, 7) rohkaista väestöä lähestymään paikallisviranomaisia ja opastaa heitä käyttämään oike-aa virkatietä ongelmien ratkaisussa, 8) jakaa tietoa paikallisesta hallintojärjestelmästä, sen kehityk-sestä ja sen laajentumisesta, 9) valmistautua tukemaan aseistariisunta- ja raskaiden aseiden luovu-tusprosessia sekä 10) valmistautua tukemaan paikallisviranomaisia turvallisuusjärjestelyissä esim. vaalipaikoilla. Ks. esim. Puolustusvoimat 2008a, Afganistan: PRT-toiminta.

⁷⁶ Tapauskertomus 2008b, 1.

Suomalaisten painotusta siviilisotilasyhteistyöhön ei tule väheksyä; sillä on tähän mennessä ollut paikallisesti vakauttava vaikutus, vaikka rakenteelliset muutokset sotien kuluttamassa valtiossa ovat hitaita. Nykytilanteen ongelma suomalaisten ja koko ISAF-operaation siviilisotilasyhteistyön kannalta on maan turvallisuustilanteen heikkeneminen etelässä ja idässä, millä on seurausvaikutuksensa pohjoisessa.

Eduskunnan ulkoasianvaliokunta kritikoi omassa lausunnossaan⁷⁷ valtioneuvoston näkemystä Afganistanin tilanteesta liian myönteiseksi muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen nähden. Sotilaiden kenttätöitä ja osaamista valiokunta ei moiti. Sen sijaan valiokunta moittii ylipäätään PRT-toiminnan yhteisohjauksen puutetta, sillä siviilisotilasyhteistyön seuranta ja ohjaus on hajaantunut ulkoasiainministeriön sekä puolustus- ja sisäasiainministeriön lukuisille yksiköille.⁷⁸ Koordinaation puute näkyy myös kentällä, jossa suomalaisten lisäksi vaikuttavat muiden ISAF-osallistujamaiden kansalliset näkemykset ja lukuisat avustusjärjestöt:

Pohjoisessa ja lännessä PRT:ien rooli on sekava. Monet maat ovat linjanneet (Ruotsi ml.), että sotilaat eivät tee jälleenrakennusta vaan se on siviilien tehtävä. Kuitenkin nimen mukaisesti paikalliset odottavat jotakin muuta. Lisäksi myös pohjoisessa monilla alueilla turvallisuustilanne on niin huono, että eri avustusjärjestöt eivät toimi alueella. --- Ongelma on se, että maassa, jossa ei koskaan ole ollut toimivaa keskushallintoa sellainen nyt yritetään implementoida kohtuullisen nopeasti. Samalla kun käydään vielä sotaa talibaneja vastaan. Kohtuullisen vaikeaa. -- - Eritoten sitten kansainvälisen yhteisön koordinoimaton toiminta alueella näiden haasteiden ratkaisemiseen oli hämmentävää. Kansainvälisten joukkojen vähäinen määrä mahdollistaa väärinkäytökset ja valtapelit.⁷⁹

Ulkoasiainvaliokunta vaatiikin Suomelta selkeää kansallista Afganistanin vakauttamista koskevaa toimintaohjelmaa, joka koordinoi siviili- ja sotilassektorin toimet järkevaksi kokonaisuudeksi.⁸⁰ Strategian tutkija Lara Olson on myös arvioinut koko ISAF-operaation PRT-toimintaa tehottomaksi ja työnjakoa kansalaisjärjestöjen välillä epäselväksi. Olson tosin pitää pohjoisen siviilisotilasyhteistyötä etelää tehokkaampana.⁸¹ Valiokunta myös edellyttää, että vastaava koordinaatio on tehtävä kaikissa niissä operaatioissa, joissa siviilisotilasyhteistyötä. Valiokunnan näkemys on vastaa tilannetta kentällä⁸²:

⁷⁷ Ulkoasiainvaliokunnan lausunto: Valtioneuvoston selvitys Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle. Valiokunnan kannanotot 5.3.2008 (=UaVL 1/2008).

⁷⁸ UaVL 1/2008, 5–6, 12–13.

⁷⁹ Tapauskertomus 2008a, 2–3.

⁸⁰ UaVL 1/2008, 10–12.

⁸¹ Olson 2006, 23–25.

⁸² Tapauskertomus 2008a, 3.

Mielestäni kriisinhallintatyössä (sekä sotilas että siviili) on keskeistä oman asemansa tajuaminen koko toimintakentässä. Monet uuvuttavat itsensä vilpittömässä auttamisen halussaan ja siinä, että tuloksia pitää saada aikaan muutamassa kuukaudessa. Näinhän ei oikeasti ole. Pitää tunnustaa, että ihmiset vaihtuvat, tehoja menee hukkaan ja päällekkäistä työtä tehdään. Jos kaikki vilpittömästi yrittäisivät koordinoida toimintaa yhdessä, menisi meillä kriisinhallitsijoilla paljon paremmin. Ja niin myös paikallisilla.

Lisäksi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan mielestä nyt pirstaleisella PRT-toiminnalla tulee olla *vaikuttavuutta*, jonka aikaansaamiseksi afganistanilaisten omaa vastuuta etenkin siviilisektorista on kasvatettava. Mielenkiintoinen on valiokunnan kanta mahdollisesta kriisin jälkeisestä valtiomuodosta. Valiokunta nimittäin toteaa, ettei länsimainen yhteiskuntamalli välttämättä päde Afganistanissa.⁸³ Valitettavasti valiokunta ei ota kantaa, mikä suositeltava yhteiskuntamalli sitten olisi. Kun muistamme esimerkiksi naisten huonon koulutuksellisen aseman ennen Taleban-hallinnon syrjäyttämistä vuonna 2001, tämä on oleellinen ratkaistava asia.

Ulkoasiainvaliokunnan näkökulmat ovat lähellä Taylor B. Seyboltin teesejä⁸⁴ humanitaarisen intervention poliittisuuden ja tuloksellisuuden huomioonottamisessa. Oleellista on, mitkä *tiedostetut* poliittiset tavoitteet Suomen Afganistanin vakauttamistuella on ja mitä konkreettista, *pysyvää hyvää* siviilisotilasyhteistyö on paikallisille ihmisille tuottanut. Varmasti tuloksia on mitattavissa:

Koin tiimien työn erittäin tarpeelliseksi, sillä autoimme ihmisiä OIKEASTI mm. rakentamalla kaivoja, kouluja jne. Kullakin tiimillä oli oma tulkki ja keskustelu ihmisten kanssa auttoi yhteisymmärrykseen. Leikimme ja pelasimme lasten kanssa melko paljon. Lapset ovat pääsääntöisesti ystävällisiä ja etenkin erittäin kiinnostuneita meistä. Kivien heittelyä ei esiintynyt, mutta jotkut lapset olivat turhan innostuneita ja siten rasittavia.⁸⁵

Heikentynyt turvallisuustilanne on ilmennyt väkivaltana suomalaisten vastualueella. Paikalliset jännitteet ja globaali suuttumus tanskalaisia Muhammedpilakuvia kuvia kohtaan johtivat asemiesten hyökkäykseen kivin ja käsikranaatein pohjoismaista tukikohtaa vastaan Maimanassa vuonna 2006.⁸⁶ Vuonna 2007 yksi suomalainen rauhanturvaaja kuoli tienvarsipommi-iskussa.⁸⁷ Lisäksi suomalaisten

⁸³ ”Pitkän tähtäimen tavoitteena tulee olla afgaanien auttaminen auttamaan itse itseään. Samalla tulee huomioida, ettei afgaanien itsensä toivoma yhteiskuntamalli ole välttämättä samanlainen kuin länsimaissa.” UaVL 1/2008, 5–6.

⁸⁴ Seybolt 2007, 7–42, 274–276.

⁸⁵ Tapauskertomus 2008b, 1. Kapiteelit kertojan.

⁸⁶ Strategian tutkija Mika Kerttunen tosin huomauttaa, että pilakuvakohu Maimanassa oli vain veruke paikallisille sotapäälliköille ajaa Kabulin keskusvallasta poikkeavia valtaintressejään. Kerttunen 2006, Afganistanin mielenosoitukset – syitä ja seurauksia.

⁸⁷ Kersantti, rajavartija Petri Immonen kaatui 23.5.2007 suojatessaan norjalaisen lääkintähenkilöstön kulkua Maimanan klinikalle. Tapauksen oikeudellinen jälkiselvittely kuvaa hyvin niitä vaike-

ajoneuvosaattueita vastaan on toimittu tienvarsipommein; toistaiseksi tuloksitta.⁸⁸ Suomalaisjoukon sotilaallinen nykytilanne Afganistanissa liukunut yhä enemmän vuoden 2002 perinteisistä rauhanturvaamistehtävistä kohti vaativaa kriisinhallinta-tehtävää, jota voidaan kuvata humanitaarisen intervention ensimmäisellä (HI 1) ja toisella tyypillä (HI 2). Suomalaisjoukko joutuu käyttämään vastapuolen toimintaa hillitsevää *voimannäyttöä* ja ajoittain aktiivista *puolustamista* kuten Maimanan mellakoissa 2006. ISAF:n eteläisellä ja itäisellä operaatioalueella käytössä ovat kaikki humanitaarisen intervention neljä tyyppiä (HI 1–4), mikä tarkoittaa aktiivista taistelukosketusta aseryhmien kanssa. Suomalaisjoukon siirtoa näille alueille ei suunnitella.

Suomi on väistämättä osa ISAF-koalitiota, vaikka haluaakin keskittyä siviilisolityhteistyöhön. Koalition tavoitteena on Afganistanin vakauttaminen YK:n turvallisuusneuvoston mandaatilla, YK:n peruskirjan VII luvun antamin valtuuksin ja sen edellytetään toimivan *kaikin tarvittavin keinoin* tehtävänsä täyttämiseksi.⁸⁹ Suomalaiset ovat uudessa tilanteessa, johon on jouduttu operaatioympäristön muutoksen, ei oman halun, vuoksi. Alkuperäinen tavoite siviilisolityhteistyöstä on muuttunut sekoittuneeseen epävarmuuden tilaan, jota perinteisessä sotataidossa kutsutaan *sodankäynnin sumuksi*⁹⁰.

3.4 Hallinnon ja sotataidon kielestä, – eri kielipelit, sama tarkoite

Tässä pääluvussa tutkimme humanitaarisen intervention määritelmän vastaavuutta Suomen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Ensimmäisessä alaluvussa todettiin, että sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteon perustana olevat asiakirjat nimeävät vaativiksi kriisinhallintatehtäviksi ne operaatiot, joita sotataidollisesti nimitämme humanitaarisiksi interventioiksi. Hallinnon kielen tehtävä on helpottaa ja legiti-

uksia, joita Afganistanin keskushallinnolla on oikeusvaltion vakiinnuttamisessa ks. Ulkoasiainministeriö 2007, Afganistanin uudelta Suomen-suurlähettiläältä surunvalittelut.

⁸⁸ Suomalaisiin Afganistanissa kohdistuvista uhkista, ks. Salenius-Pasternak & Visuri 2006, 32.

⁸⁹ VNS 2/2007, 2; UTP 19/2007, 9; UaVL 1/2008, 7; United Nations 1945, VII: Art. 42: ”Should the Security Council consider that measures provided for in Article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such action by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. *Such action may include* demonstrations, blockade, and other *operations by air, sea, or land forces* of Members of the United Nations.” Kursivointi minun.

⁹⁰ ”Kaikkien tosiasiatietojen suuri epävarmuus sodassa on lopuksi sille ominainen vaikeus, koska kaikki toiminta tapahtuu jossakin määrin hämärässä valaistuksessa, jossa havaitut kohteet lisäksi useinkin näyttävät helposti liian suurilta tai vääntyvät kummallisiksi aivan kuin kuutamossa tai sumussa. Lahjakkuuden on arvattava se, mitä ei huonossa valaistuksessa täydellisesti näy, tai asia on jätettävä sattuman varaan --- koska objektiivista tietämystä ei ole löydettävissä.” von Clausewitz 2005, 77.

moida vaikeita päätöksiä kansalaisten lähettämistä tehtäviin, joissa on kuolemanvaara.

Sotataito on yksinkertaista työnjohtotaitoa. Sotataidon kieli palvelee päätehtävää, joka on operaation menestyksellinen toteuttaminen pienin mahdollisin tappioiden. On siis kysymys kahdesta eri kielipelistä, joilla on sama tarkoite. Sotataito paljastaa, mitä hallinto kätkee. Termi 'vaativa kriisinhallinnan tehtävä' on yleistys⁹¹, joka ei kerro mitä tarkoitettu tehtävä pitää sisällään. Humanitaarinen interventio on puolestaan toiminnallinen käsite.

Toisessa aluvussa huomattiin, että sotilaallisen kriisinhallinnan operaatiot voidaan jaotella perinteisiin, sekä perinteisiin että vaativiin ja pelkästään vaativiin. Perinteisten operaatioiden henkilömäärä on pienin. Suurin osa kriisinhallintahenkilöstöstä toimii operaatioissa, jotka ovat samanaikaisesti perinteisiä että vaativia. Näissä operaatioissa on havaittavissa humanitaarisen intervention toiminnallisia tyyppejä, jotka ovat riskiluokituksestaan lievimpiä (HI 1–HI 2). Euroopan unionin operaatiot ovat kaikkein vaativimpia sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviä, jotka jo lähtökohtaisesti ovat *humanitaarisia interventioita*. Kuitenkaan näistä riskiluokituksestaan korkeimpaan, pahantekijäin lyömiseen (HI 4), suomalaiset eivät osallistu.

Kolmannessa aluvussa todettiin, että sotataidon, kriisinhallinta mukaan lukien, määritelmät ovat aina likiarvoja suhteessa empiiriseen todellisuuteen. Afganistanin tilanne osoittaa, että suomalaiset joukot eivät voi eristää siviilisotilasysteistyötään kansainvälisen ISAF-operaation ja Yhdysvaltain OEF-terrorismin torjuntaoperaation luomasta humanitaarisen intervention asetelmasta. Suomalaisten perinteisen rauhanturvaamisen tehtävässä on erotettavissa humanitaarisen intervention lievimmät tyypit (HI 1–HI 2); tilanne on sekoittunut.

Tämän luvun johtopäätös on, että Suomen sotilaalliseen kriisinhallintaan sisältyy vastaavuus humanitaarisen intervention käsitteeseen. Tämä koskee sekä päätöksenteon perustana olevia asiakirjoja että sotilasoperaatioita. Sotilaallisen kriisinhallintaoperaatioiden henkilöstömääriä tutkittaessa huomataan, että perinteiset rauhanturvaoperaatiot ovat vähemmistössä. Suomen sotilaallisen kriisinhall-

⁹¹ "Yleistyksen, vaikka ne eivät ole kattavia, sopivat erityisesti hyökkävään ja liioittelevaan puheeseen, ---. On myös käytettävä kuluneita ja tavanomaisia periaatteita, jos ne ovat hyödyksi. Tavanomaisuuden johdosta ne näyttävät tosilta, koska kaikki ovat niistä yhtä mieltä. Esimerkiksi rohkaistaessa joukkoja taisteluun ilman uhritoimitusta voi sanoa *enteistä parhain on isänmaan puolustaminen* ja jos vihollinen on monilukuisempi *sodan jumala on puolueeton*." Ret. 1395a8–1395a14.

linnan *henkilöstöresursseista yli 70 %*⁹² sijoittuu operaatioihin, jotka ovat sekoituneita tai puhtaita humanitaarisen intervention eri tyyppisiä. Puhtaisiin perinteisen rauhanturvaamisen operaatioihin ja puhtaisiin humanitaarisen intervention operaatioihin sitoutuu kaikissa laskentavaihtoehdoissa alle 30 % operaatioiden kokonaishenkilöstömäärästä.⁹³ Operaatioiden vaativuutta ja laskentamalleja voidaan toki painottaa eri näkökulmista, mutta humanitaarisen intervention elementin merkittävyyttä sotilaallisessa kriisinhallinnassa ei käy kiistäminen.

Todettakoon, että sotilaallisen kriisinhallinnan taloudellinen merkittävyys puolustusvoimien lakisääteisenä tehtävänä on pieni. Vuoden 2007 puolustusbudjetin arvioidut kokonaismenot⁹⁴ olivat 2225 miljoonaa euroa, josta sotilaallisen kriisinhallinnan osuus oli noin 100 miljoonaa euroa. Sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioiden merkittävyys julkisessa keskustelussa ei ole sidottukaan fiskaaliseen laskentaan. Merkittävyys perustuu siihen, miksi valtio lähettää kansalaisia vaarantamaan itsensä ja mitä sotilasoperaatioilla saavutetaan. Näitä seikkoja käsittelemme seuraavassa pääluvussa.

⁹² Vaihtoehdossa 1 varaudutaan EUFOR-päivystysjoukon operaatioon kutsumiseen. Vaihtoehdossa 2 oletetaan, ettei joukolla tule kriisinhallintatehtävää.

Henkilöstöä puhtaissa tai sekoittuneissa humanitaarisen intervention operaatioissa:

Vaihtoehto 1: $781_{\text{ISAF+KFOR+EUFOR TCHAD/RCA+EUFOR}} / 994_{\text{kokonaishenkilömäärä}} \times 100 = 78,6 \%$

mikäli EUFOR-päivystysjoukkoa ei huomioida:

Vaihtoehto 2: $560_{\text{ISAF+KFOR+EUFOR TCHAD/RCA}} / 773_{\text{kokonaishenkilömäärä}} - \text{EUFOR} \times 100 = 72,4 \%$

Laskentaperusteet, ks. luvun 3.2 taulukon 2 henkilömäärät.

⁹³ Vaihtoehdossa 1 varaudutaan EUFOR-päivystysjoukon operaatioon kutsumiseen. Vaihtoehdossa 2 oletetaan, ettei joukolla tule kriisinhallintatehtävää.

Henkilöstöä puhtaissa perinteisen rauhanturvaamisen operaatioissa:

Vaihtoehto 1: $195_{\text{tarkkailijaoperaatiot+EUFOR ALTHEA}} / 994_{\text{kokonaishenkilömäärä}} \times 100 = 19,6 \%$

mikäli EUFOR-päivystysjoukkoa ei huomioida:

Vaihtoehto 2: $195_{\text{tarkkailijaoperaatiot+EUFOR ALTHEA}} / 773_{\text{kokonaishenkilömäärä}} - \text{EUFOR} \times 100 = 25,2 \%$

sekä

Henkilöstöä puhtaissa humanitaarisen intervention operaatioissa:

Vaihtoehto 1: $281_{\text{EUFOR TCHAD/RCA+EUFOR}} / 994_{\text{kokonaishenkilömäärä}} \times 100 = 28,7 \%$

mikäli EUFOR-päivystysjoukkoa ei huomioida:

Vaihtoehto 2: $60_{\text{EUFOR TCHAD/RCA}} / 773_{\text{kokonaishenkilömäärä}} - \text{EUFOR} \times 100 = 7,8 \%$

Laskentaperusteet, ks. luvun 3.2 taulukon 2 operaatioalueiden henkilömäärät.

⁹⁴ Puolustusministeriö 2006b, Tiedotteet 12.9.2006.

4 Säälin politiikkaa vai oman hyvän ajamista?

Sääli on eräänlaista tuskaa siitä, että joku ansaitsematta saa osakseen ilmeistä ja tuhoisaa ja kärsimystä tuottavaa pahaa, jonka voi odottaa kohtaavan myös itseä tai omaisia ja joka ei tässä mielessä ole etäinen asia.¹

Aristoteleen määritelmä säälistä nimeää kohteeksensa ihmisen itsensä tai hänen lähipiirinsä. Sääli on perinteisesti kuulunut sisäpolitiikan alueelle, mistä osoituksena on korkeatasoinen suomalainen hyvinvointiyhteiskunta turvaverkkoineen. Tuskinpa toimeentulotuki, terveydenhuolto ja poliisin harkittu aseenkäyttö on kehittynyt pelkän puhtaan yhteiskunnallisen järjen kalkyylinä. On varmasti niin, että kerjääminen, tuberkuloosiepidemiat ja putkapahoinpitelyt ovat vaikuttaneet myös säälin tunteen kautta yhteisistä asioista päättämiseen. Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus on sekoitus järkeä ja tunnetta, – sisäpolitiikassa.

Ulkopolitiikkaan liittyy selkeämmin ajatus puhtaasta järjestä etuja ja haittoja punnitsemassa. Sotilaallinen kriisinhallinta on yksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan ulottuvuus, jonka hyvästä tai huonosta hoitamisesta on seurauksia valtiolle, jopa yksittäiselle kansalaiselle. Edellisen luvun päätteeksi totesimme, että yli 70 % suomalaisista kriisinhallintajoukoista osallistuu operaatioihin, joissa on humanitaarisen intervention tyyppejä tai ne ovat puhtaita humanitaarisia interventioita. Perinteisen rauhanturvaamisen osuus on puolestaan vähäinen.

Mitä vaarallisempi sotilasoperaatio on yhteiskunnan tehtävään lähettämille jäsenilleen, sitä enemmän operaatioilta on odotettava hyötyä kansakunnalle. Harvemmin keskustelun fokus on konkreettisissa tuloksissa niiden hyväksi, joita asevoiman käytöllä pyritään auttamaan. Näin määrää hyödyn laki. Tuskin kukaan uskaltaa perustella asevoiman käyttöä säällillä sorrettuja kohtaan. Sotilaalliseen kriisinhallintaan ei sääliä sekoiteta.

Tässä pääluvussa käsittelem kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun mahdollista eturistiriitaa sotilaallisessa kriisinhallinnassa, erityisesti humanitaarisessa interventiossa. Mahdollinen eturistiriita aktualisoituu eettisissä valinnoissa yksityisen ja yleisen edun sekä läheisen ja kaukaisen ihmisen välillä. Ensimmäisessä alaluvussa pohdin, millaista kansallista etua sotilaallisella kriisinhallinnalla on tavoitettavissa. Toisessa alaluvussa käsittelem valintatilannetta kansainvälisestä vastuun tai kansallisen edun ensisijaisuuden välillä. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen humanitaarisen intervention tuloksellisuutta ja ihmishengen arvottamista

¹ Ret. 1358b13–1358b16.

vaarallisessa operaatiossa. Neljännessä alaluvussa pyrin esittämään, mitä ilmaisu säälin politiikasta voisi tarkoittaa sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Neljännen alaluvun loppuksi esitän tämän luvun johtopäätöksen.

4.1 Sotilaallinen kriisinhallinta kansallisen edun ajajana

Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) mielipidetutkimuksen mukaan enemmistö suomalaisista, 67 % katsoo, että ulkopoliitiikan tulisi nykyistä enemmän turvata Suomen kansallisia etuja. Kansallisen edun turvaaminen oli kansalaisten mielestä ulkopoliitiikan kolmen tärkeimmän tavoitteen joukossa. Sotilaalliseen kriisien ratkaisemiseen liittyvät ulkopoliittiset kokonaisuudet olivat kansalaisten tärkeysjärjestyksen viimeisillä sijoilla.² Tosin enemmistö, noin 60 %, tuki nykytason mukaista kriisinhallinnan resursointia kysyttäessä pitäisikö ulkopoliitikassa painottaa nykyistä enemmän aloja ”perinteinen rauhanturvaaminen ja siviilikriisinhallinta” sekä ”osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan”.³

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) haastattelututkimuksen mukaan 75 % suomalaisista hyväksyi Suomen osallistumisen Euroopan unionin nopean toiminnan joukkoihin⁴, joiden tehtävien on tässä tutkielmassa todettu olevan jo lähtökohtaisesti humanitaarisia interventioita. Saman haastattelututkimuksen mukaan kansalaisista 60 % hyväksyy osallistumisen ”Nato-johtoisiin kriisinhallintaoperaatioihin” sekä 68 % suhtautuu myönteisesti Suomen osallistumiseen ”Naton nopean toiminnan joukkojen (NRF) harjoituksiin”.⁵

Vastajat jakoi kahtia kysymys, onko Suomen puolustusvoimien yhtenä sotilaallisena tehtävänä ”osallistua kriisien ja turvallisuushkien torjuntaan eri puolilla maailmaa”. Myönteisesti tähän vastasi 50 % ja kielteisesti 47 % kansalaisista. Mielipiteiden kahtiajako kansainvälisten sotilasoperaatioiden tärkeydestä heijastui edelleen myös siihen, miten ihmiset vastasivat oleelliseen kysymykseen kriisinhallintatehtävistä sotatoimialueella:⁶

² Ensimmäisenä ulkopoliitiikan tärkeysjärjestyksessä on Itämeren ympäristöongelmien ratkaiseminen, toisena kansallisten etujen turvaaminen ja kolmantena ilmastonmuutoksen torjuminen. EVA 2008, 51: Kuvio 31. Kansalaisten näkökulma ulkopoliitiikan tärkeysjärjestyksestä edellyttää mielestäni tarkoin määriteltyä laajan turvallisuuden käsitettä. Ks. tämän tutkielman luku 3.1.

³ EVA 2008, 51: Kuvio 31.

⁴ MTS 2007, 5, Kuva 10.

⁵ MTS 2007, 4, Kuva 5–6.

⁶ MTS 2007, 11–12, Kuvat 48–49. Kursivointi minun. Tätä kysymystä ja vastausjakamaa ei tietenkään voida tulkita myöntäväksi tai kieltäväksi vastaukseksi humanitaariseen interventioon. Se kuitenkin kertoo siitä, miten kansalaiset suhtautuvat sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioihin, joissa on kuoleman tai loukkaantumisen vaara.

'Viime aikoina on keskusteltu Suomen roolista rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtävissä alueilla, joilla sotatoimet ovat vielä käynnissä. Pitääkö Suomen mielestänne...'

- Osallistua tällaiseen rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatoimintaan
 Olla osallistumatta tällaiseen rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatoimintaan
 En osaa sanoa

Koko väestö:

52	43	5
----	----	---

 % vastaajista

EVA:n ja MTS:n tekemiin kyselytutkimuksiin on suhtauduttava kriittisesti; liian rohkeita johtopäätöksiä on vaarallista tehdä ilman perinpohjaista tilastotieteellistä vertailevaa analyysiä. Toisaalta Peter Ekholmin valtakunnalliselle maanpuolustuskurssille tekemän tutkimuksen mukaan myös päättäjien mielipiteet noudattivat pitkälti valtaväestön näkemyksiä.⁷ Selkeitä painotuksia kansalaisten mielipiteissä voidaan kyllä havaita. Kiistatonta on, että kansalaiset ovat tyytyväisiä nykyiseen panostukseen sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Kiistatonta myös on, ettei kansalaisten enemmistö ainakaan merkittävässä määrin halua *lisätä* vaarallisten kriisinhallintatehtävien määrää.

Vastauksissa on ristiriitaisuutta; EU:n nopean toiminnan joukkoja arvostetaan Nato-operaatioita enemmän. Näin vastataan, vaikka EU:n nopean toiminnan operaatiot ovat lähtökohtaisesti yhtä vaarallisia, elleivät vaarallisempia kuin Naton niin kuin tämän tutkielman kolmannessa luvussa olemme huomanneet. Tietenkin kyselytutkimukset mittaavat ensisijaisesti mielikuvia, mutta samalla ne kertovat tiedosta sen, mitä kansalaisille on kerrottu tai jätetty kertomatta. Kiistatonta on myös kansallisen edun painottaminen ulkopolitiikassa; vain 2 % kansalaisista painottaisi sitä nykyistä vähemmän.⁸

Kenen kansallisesta edusta puhutaan, on tietenkin määriteltävä. Voidaan puhua 1) *valtion kansallisesta edusta* kuten Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimuksessa. Kansallisella edulla voidaan myös tarkoittaa 2) kansalaisen, *yksilön*, valtion jäsenenä *tavoittelemaa poliittista hyvää*. Juha Sihvolan mukaan erottelua ei yleensä julkisessa keskustelussa tehdä, vaan kansallinen etu on poliittisen realismin kautta argumentoitu hahmoton kokonaisuus. Sihvolan mielestä ei ole aina selvää, tarkoitetaanko valtion vai kansalaisen etua.⁹

⁷ Päättäjät ja kansalaiset olivat samaa mieltä esim. puolustusvoimien tehtävistä: Ekholm 2006, 63–67. Toisaalta sotilaallista liittoutumista päättäjistä kannatti 62 % kun taas kansalaisista 61 % vastusti liittoutumista: Ekholm 2006, 70. Valtakunnalliset maanpuolustuskurssit järjestää puolustusvoimat, joka kutsuu osallistujiksi politiikan, talouselämän ja kulttuurin vaikuttajia. Kurseilla on puolustusvoimille tärkeä julkisuusarvo, ks. esim. Ekholm 2006, 9–13.

⁸ EVA 2008, 51: Kuvio 31.

⁹ Sihvola 2005, 6, 35–36 (Liite 2).

Kansallisen edun ajaminen on Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keskeinen tavoite. Hallitusohjelma vuodelta 2007 kertoo yhdeksi päämääräksi Suomen vaikutusmahdollisuuksista huolehtimisen.¹⁰ Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko vuodelta 2004 ilmoittaa päämääräksi ”kansalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen”.¹¹ Seuraavaksi katsomme, miten sotilaallinen kriisinhallinta palvelee valtiota kansakunnan edustajana. Tämän jälkeen tarkastelemme, voidaaniko sotilaallisella kriisinhallinnalla edistää yksittäisen kansalaisen etua.

Juhlapuheissa sotilaallisen kriisinhallinnan sanotaan toistuvasti hyödyttävän kansallista maanpuolustusta, joka perustuu alueelliseen puolustusratkaisuun.¹² Puheet perustuvat asiakirjoihin. Esimerkiksi vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko kertoo kansainvälisen kriisinhallinnan tukevan ”yhteistoimintakyvyn kehittämistä ja kansallisen puolustuksen uskottavuutta”¹³ Selonteko näkee kriisinhallinnan myös 2010-luvulla yhä tärkeämpänä ”Suomen puolustuspolitiikan ja puolustusvoimien valmiuksien kehittämisen kannalta”, mitä tukee *Nato-yhteensopivuuden* kehittäminen muun muassa puolustusmateriaalin ja johtamisjärjestelmän osalta.¹⁴ Suomen osallistuminen Naton rauhankumppanuusohjelmaan nähdään keskeisenä kriisinhallinnan yhteensopivuuden kehittämisessä.¹⁵

Ilman yhteensopivuutta olisi tietenkin hyvin hankala osallistua kansainvälisen kriisinhallintaan, koska osallistujavaltioista valtaosa on Naton jäseniä tai asevoimiltaan Nato-yhteensopivia. Tämä ei ole yhteensopivuuden ainoa tavoite. Nato-yhteensopivuus on maanpuolustuksen *materiaalipolitiikassa* keskeinen kansallinen etu. *Puolustushallinnon materiaalipoliittinen strategia 2025* -asiakirjan mukaan materiaalipolitiikan päämäärä on sotilaallisen huoltovarmuuden turvaaminen myös kriisitilanteissa.¹⁶ Sotilaallisen huoltovarmuuden turvaaminen tarkoittaa käytännössä kykyä ottaa vastaan sotatarvikkeita ja muuta materiaaliapua Suomen aluetta koskevan kriisin aikana. Apua mahdollisesti toimittavien valtioiden joukkojen ja avun vastaanottajan asevoimien tulee olla teknisesti yhteensopivia, jotta avusta olisi hyötyä.

¹⁰ Hallitusohjelma 2007, 7.

¹¹ VNS 6/2004, 77.

¹² Puolustusvoimain komentajan puheesta maanpuolustuskurssin avajaisissa 7.4.2008: ”Euroopan unionin ja Naton nopean toiminnan joukkoihin osallistuminen tuottaa kiistämätöntä lisäarvoa maamme puolustukselle.” Kaskeala 2008.

¹³ VNS 6/2004, 92. Myös VNS 6/2004, 7: ”Kaikissa puolustusmateriaalihankkeissa järjestelmien kansainvälinen yhteistoimintakelpoisuus on kansallisen puolustuksen ja eurooppalaisen kriisinhallintakyvyn kannalta keskeisin vaatimus.”

¹⁴ VNS 6/2004, 98, 116.

¹⁵ VNS 6/2004, 64.

¹⁶ Puolustusministeriö 2007b, 7; Avun vastaanottamisesta myös: Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 170.

Asiakirjan mukaan yhteensopivuudessa on kolme astetta, jotka ovat 1) perustaso, 2) vaihdettavuuden taso ja 3) yhtenevyyden taso. *Perustaso* on yhteensopivuuden alin muoto, jossa materiaaliavun vastaanotossa on esteitä. Sotilaallinen tehtävä kyetään kuitenkin täyttämään vaikeuttamatta muiden joukkojen toimintaa. *Vaihdettavuuden taso* on edellistä edistyneempi muoto, jossa avun vastaanotto on rajatusti mahdollista, mutta materiaali ei ole täysin hyödynnettävissä. Korkein aste on *yhtenevyyden taso*, jossa avun vastaanotossa ei ole ongelmia ja materiaali on täysin yhteensopivaa kumppanivaltion kanssa. Kansallisen puolustuksen materiaalin tulee täyttää vähintään perustaso; sotilaallisen kriisinhallinnan sotamateriaalissa pyritään yhtenevyyden tasolle.¹⁷

Yhteensopivuuteen, jota testataan ja kehitetään sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa, liittyy myös kotimaisen puolustustarveteollisuuden kilpailukyky. Tässä ei ole mitään uutta, sillä panssaroitu Sisu -miehistönkuljetusajoneuvo, Pasi, ja Raisu 92 -raivaamisajoneuvo ovat kansainvälisesti tunnettuja operatiivisesta käytettävyydestään. Sotilaallinen kriisinhallinta luo tilaisuuden markkinoida kalustoa kumppanimaille ja tätä kautta edistää kotimaista työllisyyttä.¹⁸ Tämän myös kotimainen puolustustarveteollisuus avoimesti tunnustaa.¹⁹ *Laaja turvallisuus-käsité* luo myös kotimaiselle teollisuudelle uusia markkina-alueita esimerkiksi vaarallisia aineita havaitsevien tunnistimien ja tietotekniikan kohdalla.²⁰

Materiaalipolitiikasta saatavaa käsinkosketeltavaa hyötyä käsitteellisempi on kansallinen edun henkinen vaikuttavuus. *Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategia 2007–2025* -asiakirja linjaa sotilaallisen kriisinhallinnan olevan osa Suomen puolustuskyvyn *uskottavuuden* näyttämistä maailmalla. Kysymys on uudennetusta klassisesta voimannäytöstä, jota kansallisen puolustuksen asevelvollisuusarmeija toteuttaa kotimaassa pääsotaharjoituksissaan ja sotilasparaateissaan. Voimannäyttöön riittää pelkkä passiivinen asevoiman käyttö. Ulkomailla ammatitaitoinen pioneerikomppania jälleenrakennus- ja raivaustehtävissä kertoo ulkopuoliselle tarkkailijalle joukon taistelutahdosta ja sotatekniikan käyttötaidosta

¹⁷ Puolustusministeriö 2007b, 12–13.

¹⁸ Puolustusministeriö 2007a, 10; Puolustusministeriö 2007b, 8.

¹⁹ ”Suomen aktiivisuus kriisinhallinnan saralla on tärkeä asia, jota Patria ja koko Suomen Puolustusteollisuus tukee omalla toiminnallaan. --- Patria AMV -ajoneuvojemme ja Patria Nemo -kranaatinheitinjärjestelmämme menestys osoittaa, että olemme oikealla tiellä. Patrian kaikki ratkaisut ovat jo useita vuosia täyttäneet yhteistyön yhden perusedellytyksen eli NATO-standardit.” Wiitakorpi 2007, 15.

²⁰ Puolustusministeriö 2007b, 7. Huomaamme, että tulevalla (VNK 2007, 74, 77–78) laajan turvallisuuskäsitteen määritelmällä on siis puolustustaloudelliset seuraamuksensa. Mitä täsmällisempi määritelmä, sitä taloudellisemmin voidaan tilaukset kohdentaa kotimaiselle puolustusteollisuudelle.

enemmän kuin organisaation viralliset esitteet ja juhlapuheet. Ulkopuolinen tarkailija ymmärtää, että pioneerikompanian ammattitaito on asevoimien kansallisen koulutuskulttuurin²¹ ja puolustuskyvyn tuotos²².

Kansalliseksi eduksi *nationalismin ideaalille*²³ voidaan mainita myönteinen Suomi-kuva, mitä osallistuminen sortuneiden valtioiden vakauttamiseen ja jälleerakentamiseen edesauttaa. Tosin pelkästään kansainvälisen imagon rakentaminen ei liene järkevä syy osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan, vaan hyvä imago on onnistuneen operaation sivutuote. Taylor B. Seyboltin perusväite humanitaarisen intervention poliittisuudesta²⁴ ei tarkoita epärationaalisten perusteiden hyväksymistä intervention poliittiseksi perustaksi. On nimittäin niin, että epäonnistumiset operaatioissa myös mustaavat Suomi-kuvaa. Sotilaat kriisinhallinnan kentällä tämän tietävätkin:

Murhetta aiheuttaa suomalaisena se, että eihän vaan kukaan mokaa siten, että joku pääsisi molaamaan suomalaisia. Ehkäpä tästä pelosta johtuen suomalaisia pidetään mallimaana rauhanturvaajina. On vielä yksi asia, jota muut ulkomaalaiset arvostavat meissä, nimittäin tunnollisuus. Jostain syystä suomalaiset saavat aikaan asioita huomattavasti enemmän, kuin keskiverto rauhanturvaaja.²⁵

Mitä haastavampi operaatio on, sitä vakavampi on riski virheisiin voimankäytössä ja sitä suurempi kielteisen julkisuuden vaara. Kriisinhallinnan ammattilaiset tietävät riskit ja kiihottomuuden tärkeyden. Humanitaarisia interventioita ja *kansallistunnetta* ei ole syytä yhdistää toisiinsa liian lujasti. Kansallinen *identiteetti* ammattilaisuuden kautta ilmennettynä puolestaan voi olla voimavara, – kuten yllä oleva lainaus osoittaa.

²¹ *Asevoimien koulutuskulttuurin määritelmä*: ”Kaikki sotilaallinen toiminta siis tähtää välttämättä taistelujen käymiseen, joko suoranaisesti tai välillisesti. Sotilas otetaan palvelukseen, puetaan, aseistetaan, häntä harjoitetaan, hän nukkuu, syö, juo ja marssii, ja tämä *kaikki tapahtuu vain, jotta hän taistelisi oikeassa paikassa oikeaan aikaan.*” von Clausewitz 2005, 35.

²² Puolustusvoimien koulutuskulttuurissa sekoittuvat kiintoisalla tavalla modernismin teollisen massatuotannon ja individualismin postmodernit termit. Koulutettaessa asevelvollisia tietyksi sodan ajan joukoksi esim. jääkärikomppaniaksi puhutaan ´joukkotuotannosta´. Kun sotilasta johdetaan, johtamisoppi ammennetaan ´syväjohtamisen teoriasta´, jonka menetelmä on ´ihmisen yksilöllinen kohtaaminen´. Koulutusjärjestelmästä ks. Maanpuolustuskorkeakoulu 2005, 179–181.

²³ *Nationalismin ideaalilla*, johon keskustelu Suomi-kuvasta liittyy, ymmärrän omaa kansallista erityisyyttä korostavan ajattelutavan, jonka julkisia ilmentymiä ovat esim. suuret juhlat voitettun jääkiekon MM-kisojen tai Euroviisujen jälkeen. Tieteellisessä keskustelussa ideaali ilmenee esim. sotahistoriallisessa debatissa vuoden 1944 kesän ratkaisutaisteluista, missä vedotaan asiaargumentoinnin asemesta joko totuttuun kansalliseen lukutapaan historiasta tai myyttien murtamisen tärkeyteen. Myös kulttuurikeskusteluissa esim. Väinö Linnan Tuntematon sotilas -romaanin kohdalla nationalismin ideaalilla ja sen uudentajilla on lukutapansa. Ilmiö ei liene tulkittavissa myönteiseksi tai kielteiseksi; mielenkiintoista on, että korostettu kansallisuuskaate ja sen antiteesi, kansallisten myyttien murtaminen, ovat nousseet pintaan 2000-luvulla. Vastakkaisista lukutavoista, vrt. keskenään Cronberg 2005, 33–34, 38–39 ja Eskola 2006, 221–222, 250.

²⁴ Seybolt 2007, 16–21.

²⁵ Tapauskertomus 2008c, 1.

Mikä on kansalaisen kansallinen etu sotilaallisessa kriisinhallinnassa? Mikä li kansallisen edun kriteerinä *yksilön* kohdalla käytetään hyötynäkökulmaa, eräänlaista egoistista utilitarismia, on sotilaallisen kriisinhallinnan tulostodentaa. Mitä aineellista hyvän elämän kerryttäjää sotilastarkkailuoperaatio Kashmirissa tai humanitaarinen interventio Tshadissa kansalaiselle tuottaa? Jos emme hyväksy intuitiivisesti kieltävää vastausta, voidaan hyötyjä löytää niistä kohdevaltion ongelmista, joita kriisinhallinnalla välillisesti pyritään paikkaamaan.

Epävakaiden valtioiden kriisien välitön seurausvaikutus on pakolaisuus, joka voi olla valtion sisäistä tai muihin valtioihin suuntautuvaa. Sisäiset levottomuudet, talouden romahtaminen ja oikeusvaltion puute ruokkivat myös rikollisuutta, harmaata taloutta sekä tavaroiden ja ihmisten salakuljetusta. Kosovon Nato-johtoisen vuoden 1998 humanitaarisen intervention jälkeen välitön humanitaarinen hätä on poistunut ja pakolaisten paluumuutto on edistynyt, mutta esimerkiksi rikollisuus ja korruptio ovat edelleen haaste alueella.²⁶ Vuonna 2001 alkaneen ISAF-operaation jälkeen Afganistan tuottaa nyt 93 % maailman opiaateista. Viisi miljoonaa pääosin Pakistaniin taisteluja paennutta ihmistä on palannut alueelle.²⁷

Näyttää siltä, että sotilaallisen kriisinhallinta ei kykene lupaamaan veronmaksajalle takuuvarmasti välittömiä hyötyjä, jotka juontuisivat sen vakauttavasta vaikutuksesta. Toki pakolaisuuteen onnistuneella vakauttamisella on välitön yhteys, mutta valtaosa kriisialueen pakolaisista muuttaa lähialueille, ei kaukaiseen Suomeen.

Humanitaarinen interventio ei hetkessä muuta kohdevaltion hallintoon juurtunutta korruptiota tai huumeiden viljelyä suosivaa talouden rakennetta. Esimerkiksi pysyviä muutoksia Afganistanissa saadaan ainoastaan sitten, kun humanitaarista tilaa on riittävästi koko maassa jälleenrakennusta varten. Rauhantilan rakentaminen on asia erikseen²⁸. Rauha edellyttää kriisin poliittista ratkaisua, jota Afganistanin operaatiossa eduskunnan ulkoasianvaliokunta suosittelee.²⁹ On muistettava, että humanitaarisen intervention kohteet ovat välitön aineellinen *puute* (privation) ja *väkivalta* (violence).³⁰ Interventio ei pysty sellaisenaan luomaan rauhaa, joka vaatii koko kriisinhallinnan kentän toimia.

²⁶ Kosovon sisäisistä ongelmista, ks. Saloni-Pasternak & Visuri 2006, 26.

²⁷ UTP 19/2007, 6–7.

²⁸ ”Ulkoasianvaliokunta katsoo, että Afganistanin vakauttaminen edellyttää poliittista ratkaisua. Suomen pitkäjänteinen sitoutuminen Afganistanin kriisinhallintaan edellyttää --- sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan sekä kehitysyhteistyön tavoitteiden selkeää asettamista ja yhteensovittamista.” UaVL 1/2008, 12–13.

²⁹ UaVL 1/2008, 5.

³⁰ Seybolt 2007, 40; tämän tutkielman luvun 2.5 taulukko 1.

Mikäli kansallinen etu ymmärretään pyrkimyksenä edistää kansalaisen hyvää elämää, on tarkastelua avarrettava. Hyvä elämä koostuu aineellisesta ja henkisestä hyvästä. Seuraavaksi katsomme, sisältyykö *hyveellisyys*³¹ globaalin vastuun muodossa sotilaalliseen kriisinhallintaan.

4.2 Kansainvälisen vastuun ja kansallisen edun dilemma

Suomi on sitoutunut kansainväliseen vastuuseen myös kansainvälisen kriisinhallinnan kautta. Vuoden 2007 hallitusohjelman mukaan ”Suomi toimii aktiivisesti osana kansainvälistä yhteisöä kantaen osansa maailmanlaajuisesta yhteisvastuusta ja huolehtien omista vaikutusmahdollisuuksistaan”.³² Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko vuodelta 2004 sanoo Suomen edistävän ”ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja kestäväen kehityksen toteutumista kaikkialla maailmassa”.³³ Toki sotilaallinen kriisinhallinta on menetelmänä vain hätävara, johon turvaudutaan ehkäisevän diplomatian, sovittelun ja siviilikriisinhallinnan keinojen loputtua. Sotilaalliseen kriisinhallintaan, äärimmillään humanitaariseen interventioon, ryhdytään ensisijaisesti kansainvälisten velvoitteiden ja humanitaarisen hädän vuoksi, ei kansallisen edun ajamana. Puolustusministeri Jyri Häkämiehen mukaan puolustuspoliittisen ajattelun ”sisin ympyrä” on Suomen valtion turvallisuus, ”keskimmäinen ympyrä” Euroopan turvallisuus ja ”uloin ympyrä” yhteiset arvot, joita Suomi tukee ja edistää myös sotilaallisella kriisinhallinnalla.³⁴

Mielipidetutkimukset osoittivat kansalaisten nihkeyden nykyistä laajempaan ja vaarallisempaan sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä suomalaisten tahdon edistää kansallista etua.³⁵ Toisaalta EVA:n tutkimuksen mukaan 53 % kansalaisista haluaa ulkopoliitikassa painottuvan nykyistä enemmän *ihmisoikeuksien puolustamisen kaikkialla maailmassa*. Vastaajista 45 % halusi myös *oikeudenmukaisen globalisaation edistämisen* nousevan korostetusti ulkopoliitikan esityslistalle.³⁶ Kaukana ei ole johtopäätös tietynlaisesta ehdollisuudesta. Mikäli sotilaallinen kriisinhallinta täyttäisi 1) vaatimuksen kansallisesta edusta ja 2) vaatimuksen kansainvälisestä vastuusta, olisi se kansalaisille hyväksyttävissä.

Tietty rajaus on aihealueemme suomalaisen kontekstin kannalta tehtävä kansainvälisen vastuun määritelmään. Koko kriisinhallinnan ja konfliktin estämi-

³¹ ”Paras ei ole se, jonka hyveellisyys rajoittuu omaan elämään, vaan se, joka toimii hyveellisesti myös suhteessa muihin, sillä se on vaikeaa.” EN 1130a6–1130a8.

³² Hallitusohjelma 2007, 7.

³³ VNS 6/2004, 77.

³⁴ Häkämies 2007, Finland: Similar yet Different.

³⁵ MTS 2007, 4–5, 11–12; EVA 2008, 51.

³⁶ EVA 2008, 51: Kuvio 31.

sen keinovalikoima voi ottaa kohteekseen ihmisoikeuksien puolustamisen, oikeudenmukaisen globalisaation tai demokratian edistämisen. Sotilaallisen kriisinhallinnan *ruohonjuuritasolla* tyydymme humanitaarisen intervention käsitteestä johdettuun³⁷ kansainvälisen vastuun *suppeaan* määritelmään:

Sotilaallisessa kriisinhallinnan *operaatiossa* kansainvälinen vastuu tarkoittaa vakavien ja välittömien ihmisoikeusloukkauksien lopettamista.

Jos perinteinen rauhanturvaaminen tai humanitaarinen interventio lopettaessa vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset avaa kohdevaltion yhteiskunnallisen kehityksen kohti demokratiaa ja taloudellista itsemääräämisoikeutta, on se operaation lisäarvo. Laajat kansainvälisen vastuun tavoitteet eivät voi kuitenkaan olla asevoiman käytön päämäärinä. Suppea ja tarkkarajainen kansainvälisen vastuun määritelmä takaa myös sen, etteivät asevoimat politisoidu. Poliittinen päätöksenteko sotilasoperaatioon ryhtymisestä ja sotataidollinen vastuu sen toteuttamisesta on edelleen pidettävä erillään.³⁸

Humanitaarinen interventio on toteuttanut kansainvälisen vastuunsa, kun se on onnistunut sotilaallisissa tavoitteissaan, jotka ovat puutteen tai väkivallan lopettaminen. Emme siis laajenna intervention oikeutetuksi kohteeksi esimerkiksi ympäristökatastrofien ehkäisemistä, vaikka tämä voisi olla keskustelussa ilmastomuutoksesta trendikästä.³⁹ Tulevaisuudessa pyritään yhä enemmän kokonaiskriisinhallinnan konseptiin, jossa sotilas- ja siviilitoimijat harmonisoivat ja koordinoivat toimintaansa.⁴⁰ Tämä ei kuitenkaan poista sotilaallisen voiman tarkkarajaisen käytön vaatimusta.

Miten sitten sovittaa yhteen kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun vaatimus sotilaallisessa kriisinhallinnassa? Juha Sihvola on soittanut kirjoituksessaan *Suomen ulkopolitiikan etiikka*, etteivät nämä vaatimukset ole välttämättä ristiriid-

³⁷ Ks. tämän tutkielman luku 2.6.

³⁸ ”--- järjestys on täysin selvä. Kun joukkoja kootaan rankaisemaan vihollista, temppeleineuvosto ensin punnitsee hallitsijoiden hyvyden ja heidän alamaistensa luottamuksen, seuraavaksi vuodenajojen soveliaisuuden ja viimein pinnanmuodostuksen aiheuttamat vaikeudet. Näiden kolmen kysymyksen perusteellisen pohtimisen jälkeen nimitetään kenraali johtamaan hyökkäystä. Joukkojen ylitettyä rajat vastuu lakien noudattamisesta ja järjestyksestä lankeaa kenraalille.” Sun Tzu 2002, 73. Sana ’temppeleineuvosto’ voidaan korvata sanalla ’eduskunta’.

³⁹ Markku Oksanen ja Minna Jokela pohtivat artikkelissaan (Interventioiden oikeuttaminen ja ympäristö, –) mahdollisuutta humanitaarisen intervention käsitteen muotoilemista myös ekologiseksi interventioksi. Ks. Oksanen & Jokela –, 12–18. He pitävät ekologista interventiota ongelmallisena mm. itse sotilasoperaation synnyttämien ympäristötuhojen vuoksi. Vielä ongelmallisempaa lienee ekologisuuden käsitteen laajentaminen puolustamaan mitä tahansa interventiota kuten Fernando R. Tesónin operoi demokratian käsitteen kohdalla.

⁴⁰ Kokonaiskriisinhallinnan konseptista ks. esim. Puolustusministeriö 2006a, 13; Puolustusministeriö 2007a, 9; UaVL 1/2008, 12–13.

dassa keskenään. Sotilaallisessa kriisinhallinnassa voidaan Sihvolaa mukailten kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun suhde nähdä seuraavin teesein⁴¹:

- 1) Vahva pakollisen yksinomaisuuden teesi: Kansallisen edun on *aina* yksinomaan määrättävä sotilaallista kriisinhallintaa.
- 2) Heikko pakollisen yksinomaisuuden teesi: Aina kun ratkaisuun *liittyy* kansallinen etu, sen on yksinomaan määrättävä sotilaallista kriisinhallintaa.
- 3) Sallitun yksinomaisuuden teesi: On aina hyväksyttävää, että kansallinen etu yksinomaan määrää sotilaallista kriisinhallintaa.
- 4) Heikko kosmopolitismi: Kansallinen etu ei saa aina yksinomaan määrätä sotilaallista kriisinhallintaa, kansainvälisellä vastuulla on merkitystä.
- 5) Vahva kosmopolitismi. Kansainvälisen vastuun tulee aina yksinomaan määrätä sotilaallista kriisinhallintaa.

Ensimmäiset kolme teesiä, yksinomaisuuden teesit, asettavat kansallisen edun kansainvälisen vastuun edelle. Neljäs teesi heikosta kosmopolitismista pitää kansainvälistä vastuuta ainakin joskus, mutta ei välttämättä aina, ratkaisevana kriteerinä kansallisen edun sijasta. Viides teesi vahvasta kosmopolitismista asettaa kansainvälisen vastuun aina yksiarvoiseksi sotilaallisen kriisinhallinnan määrittäjäksi.

Sotilasoperaation, esimerkiksi humanitaarisen intervention, toteuttaville sotilaille valinta on helppo. Luomamme *suppea kansainvälisen vastuun määritelmä* ihmishenkien pelastamisesta ja puutteen poistamisesta *edellyttää kenttätyössä vahvaa kosmopolitismia*:

Kaikesta tapahtuneesta alueella voi tietää, että ilman kriisinhallintajoukkoa rähinät olisivat alkaneet uudelleen. Se on varma se. Ilman Naton väliintuloa olisi tällä maapallolla yksi kansakunta vähemmän, sen aistii ja ymmärtää seuraamalla paikallista elämää ja mediaa.⁴²

Tosin sotataidon näkökulmasta tämä on humanitaarisen intervention operaatioissa itsestäänselvyys. Eettisen suuntalinjan valitsemisen tulee edeltää toimintaa, – jo operaatiosta päätettäessä.

Valinnan vaikeus sotilaallisessa kriisinhallinnassa onkin poliittisella päätöksentekojärjestelmällä, joka joutuu punnitsemaan kriisiin puuttumisen kokonaisvaikutusta ja haluttua yhteiskunnallista tilaa kriisialueella operaation jälkeen. Sihvolan mukaan kansallisen edun yksinomaisuuden teeseillä on houkutuksensa

⁴¹ Sihvola 2006, 8. Sihvolan jaottelussa kansallinen etu ymmärretään valtion etuna. Olen muuttanut jaottelussa sanan 'ulkopoliitikka' sotilaalliseksi kriisinhallinnaksi.

⁴² Tapauskertomus 2008c, 1.

niiden kansaan vetoavan näennäisen yksinkertaisuutensa vuoksi. Hän pyrkii todistamaan, että kansallinen etu on ymmärretty liian suppeasti vanhentuneen poliittisen realismin perinteen mukaisesti.⁴³

Sihvola kannattaa itse heikkoa kosmopolitismia, jota hän nimittää *maailmankansalaisen etiikaksi*.⁴⁴ Sihvola katsoo, että globalisaation kielteiset ja myönteiset vaikutukset ovat aiheuttaneet valtioiden välille keskinäisriippuvuuden tilan. Keskinäisriippuvuuden tilassa valtioiden kansallinen etu ei ole autonominen saareke, vaan yhteisten uhkien torjuminen tai sitoutuminen yhteisiin arvoihin voivat tuoda kansallisvaltioille myös mitattavaa hyötyä. Sihvolan mielestä kansainvälisessä politiikassa on äärettömän vähän tilanteita, joissa voidaan suoraan asettaa vastakkain valtion etu ja globaalin hyvän edistäminen. On myös hyväksyttävä, että ajoittain kansallista etua ja kansainvälistä hyvää ei voida saavuttaa samalla kertaa.⁴⁵

Sihvola huomauttaa, että kansallisen edun priorisoiminen globaalin hyvän kustannuksella on edelleen suomalaisen politiikan valtavirtaa. Globaalia hyvää puolustetaan, silloin kun se on poliittisesti helpointa, esimerkiksi kannatettaessa kehitysavun tai muun aineellisen avun lisäämistä.⁴⁶ Vaikeita kysymyksiä, kuten humanitaarista interventiota väistellään:

Vaikeampaa ja vähemmän poliittisia irtopisteitä tuottavaa olisi esimerkiksi esittää poliittisia vaatimuksia maailmantalouden rahavirtojen rakenteellisten epäoikeudenmukaisuuksien korjaamisesta tai osallistumisesta ihmisoikeuksien ja globaalin oikeudenmukaisuuden puolustamiseen myös voimakeinoja käyttämällä. Toki humanitaariset interventiot ovat aina moraalisesti ongelmallisia ratkaisuja, --- niiden harkitsematon käyttö voi aiheuttaa suurta vahinkoa. Silti jos ihmisoikeuksia ja globaalia oikeudenmukaisuutta halutaan ajaa, on myönnettävä, että valintoja ei aina voida perustella kansallisen edun kanssa yhteensopiviksi.⁴⁷

Sihvola jatkaa, että ulkopoliitiikan väite globaalin vastuun kantamisesta on ulkokultaista moralismia, jos etiikan tarkoitus on yksinomaan oman hyödyn saavuttaminen.⁴⁸ Sihvolan suosittama maailmankansalaisen etiikka on tarvittaessa valmis uhrauksiin kansallisesta edusta tinkien:

⁴³ Sihvola 2005, 12–15; Sihvola 2006, 7.

⁴⁴ Sihvola 2004, 209–212; Sihvola 2005, 19–21; Sihvola 2006, 13.

⁴⁵ Sihvola 2006, 6–12.

⁴⁶ Sihvola 2006, 12–13.

⁴⁷ Sihvola 2006, 13. Humanitaarisesta interventioista myös: Sihvola 2004, 274–277; Sihvola 2005, 21–26.

⁴⁸ Sihvola 2006, 13.

Ja jos Suomi haluaa toteuttaa eettistä ulkopoliittikka, joskus on oltava valmiutta sellaisten keinojen käyttöön, joilla on väistämättä ikäviä seurauksia oman maan kansalaisille. Joskus on ehkä hyväksyttävä sinkkiarkutkin.⁴⁹

Sihvola painottaa, että humanitaarisen intervention kohdalla tarvitaan vaakaavaa sekä huolellista olosuhde- ja tilankeharkintaa eikä siihen tule ryhtyä naiivin idealismin innostamana.⁵⁰ Sihvolan maailmankansalaisuuden eettisessä mallissa on aito pyrkimys ottaa huomioon valtioiden globaali keskinäisriippuvuus tavalla, johon on totuttu vain sisäpolitiikassa. Kansalaisyhteiskunnassa on totuttu siihen, että joskus kansalaisten yleinen etu menee yhden ihmisen tai ihmisryhmän edun edelle. Progressiivinen verotus ja miehiä koskeva asevelvollisuus ovat tästä esimerkkejä.

Mielestäni Sihvolan projekti osoittaa, että Aristoteleen määritelmä säälistä voidaan ulottaa kansallista perheyhteisöä laajemmallekin. Globaalit verkostot muodostavat riippuvuussuhteita myös yksilöiden välille yli kansallisvaltioiden rajojen. Vaikka kansallisvaltion kuolemaa ei ennustuksista huolimatta ole odotettavissa, ihmiset verkostoituvat yli rajojen eri etu-, harrastus- ja kansalaisryhmien välityksellä.⁵¹ Kuten sisäpolitiikassa myös ulkopoliitikassa säälin on lupa synnyttää hyveellistä toimintaa, jonka tulee perustua rationaaliseen harkintaan.

Sihvolan tapa ratkaista kysymys kansallisesta edusta ja kansainvälisestä vastuusta on yksi mahdollinen malli. Poliittinen harkinta voi valita myös toisen ääripäistä, täydellisen kansallisen edun yksinomaisuuden tai täydellisen kansainvälisen vastuun prioriteetin. Filosofit ei voi antaa erehtymätöntä vastausta, mikä valinta on oikea. *Emme siis pysty aukottomasti sanomaan, miten valtion etua ja kansainvälistä vastuuta olisi painotettava tässä tai tuossa sotilasoperaatiossa.*

Filosofi voi kuitenkin näyttää ne raja-arvot, joiden sisällä hyveellisyyden on järkevää toimia. Kiistatonta on, että jos valitsemme kansallisen edun ylivallan pelkkiä hyötynäkökohtia ajatellen, ei ole mitään puhdasta hyötyä tuotavaa syytä osallistua mihinkään sotilaalliseen kriisinhallintaan. Kiistatonta on myös, että jos

⁴⁹ Sihvola 2006, 13.

⁵⁰ Sihvola 2006, 14–15.

⁵¹ Ihmisten kansainvälinen verkottuminen ja kuluttajuus voivat laajentaa perhepiiriä hyvin odottamattomalla tavalla. Kummilapsitoiminnassa lahjoittajakummi maksaa tietyn summan säännöllisesti kansalaisjärjestölle, joka huolehtii kehitysmaassa olevan kummilapsen ja lähipiirin hyvinvoinnista. Kummi ja kummilapsi voivat olla keskenään kirjeenvaihdossa, joka muodostaa tunnesiteen. Yksi tällainen kummilapsijärjestö toimii Keniassa, jossa vuoden 2007 ja 2008 vaihteessa puhkesi väkivaltaisuuksia. Väkivaltaisuuksia rauhoittamaan kaavailtiin jopa humanitaarista interventiota. Yksittäinen kansalainen voi siis joutua pohtimaan kysymystä kansallisesta edusta ja kansainvälisestä vastuusta hyvin henkilökohtaisesti; varmasti epävarmuudella tutun kummilapsen kohtalosta on pohdinnassa painava osansa. Yhteisöä kokoavista ja pirstovista ilmiöistä ks. Agamben 2001, 16, 57; Sihvola 2004, 225–227.

valitsemme kansainvälisen vastuun sen laaja-alaisimmassa ja jaloimmassa merkityksessään, on meidän osallistuttava uhkarohkeisiin sotilasoperaatioihin. Järkevintä on siis valita kahden ääripään väliltä *keskiväli*, jonka yksi kuvaus on Juha Sihvolan edustama maailmankansalaisen etiikka. Kansansa edustajille, jotka vaikeat päätökset lopulta tekevät, on pienimmän pahan valitseminen joskus suuri hyve.⁵²

4.3 Humanitaarisen intervention tuloksellisuudesta ja kuolemanvaaran synnyttämästä säälistä

Taylor B. Seyboltin mukaan sotilas- ja siviilikriisinhallintaorganisaatioilla on rahoitusrakenteesta johtuva taipumus mitata tuloksellisuutta budjetin, joukkojen määrän tai jaetun aineellisen avun muodossa.⁵³ Suomen sotilaallista kriisinhallintaa kuvataan vakiintuneella sanonnalla pienestä rauhanturvaamisen suurvallasta. Pieni maa panostaa väestöpohjaansa suhteutettuna paljon joukkoja kansainvälisiin operaatioihin.⁵⁴ Myös 100 miljoonan euron vuosittainen menoerä sotilaalliseen kriisinhallintaan on jäämässä tulevaisuudessa liian pieneksi, vaikka joukkojen määrää ei lisättäisi nykyisestä.⁵⁵

Uudentyyppiset kriisit vaativat joukoilta yhä erikoistuneempaa ammattiosaamista ja sotatekniikalta yhä parempaa kykyä toimia ympäri vuorokauden eri ilmasto-olosuhteissa. Ammattitaitoisten reserviläisten palkkaaminen ja kenttäkelpoisen sotamateriaalin kehittäminen ei ole ilmaista. Tämä on myös turvallisuuskykyä; ammattitaidoton tai huonosti varustettu joukko on vaarallinen itselleen ja autettaville.⁵⁶ Joukon ammattitaidottomuus voi ilmetä paikallisten ihmisten hyväksikäyttönä, joka ei auta yhteiskunnan jälleenrakentamista.⁵⁷

Sotilaalliseen kriisinhallintaan sijoitetut rahat eivät nakerra kansallista puolustusta, vaan hankittu ammattitaito ja kalusto ovat jatkokäytettävissä kotimaas-

⁵² ”Keskiväliin tähtäävän tulee siksi ensiksi välttää sitä, mikä on kauempana keskivälistä; niin Kalypsokin neuvoo: *Sumusta ja hyökyaalloista ohjaa pois laiva*. Sillä äärimmäisyyksistä toinen on suurempi erehdys kuin toinen. Koska siis keskiväliin osuminen on vaikeaa, on turvauduttava, kuten sanotaan, toiseksi parhaaseen menettelyyn ja valittava vähiten paha.” EN 1109b30–1109b35.

⁵³ Seybolt 2007, 31.

⁵⁴ Ks. esim. Kaskeala 2008.

⁵⁵ Puolustusministeriö 2007a, 14.

⁵⁶ Seyboltin antama esimerkki huonosti varustetusta ja alimittaisesta joukosta on Afrikan unionin tarkkailuoperaatio (AMIS) Sudanin Darfurissa. Ks. Seybolt 2007, 27.

⁵⁷ Sarajevossa v. 1993–1994 havaittua: ”Erityisesti ukrainalaiset saivat kyseenalaista mainetta toiminnallaan sillä, he käyttivät paikallisten ahdinkoa hyväkseen. He mm. myivät ajoneuvojensa (YK:n) polttoaineet taisteleville joukoille kiskurihintaan, vaihtoivat tupakkakartonkeja naisten vastapalveluksiin, jne. Lopulta heidän tehtävänsä keskeytettiin ja kotimatka odotti.” Tapauskertomus 2008f, 5-6.

sa.⁵⁸ Ongelma ei loppujen lopuksi ole myöskään budjetin kasvattaminen tulevaisuuden operaatioita varten; kriisinhallintabudjetin suuruus ja joukkojen määrä on eduskunnan päätettävissä.

Kysymys onkin siitä, mitä sijoitetulla rahalla tehdään. Ainoastaan budjetti- ja joukkolaskelmiin keskittyvän tulosvastuullisuuden ongelma on unohtaa autettavien ihmisten näkökulma. Tuloksellisuuden tulisi palvella kriisialueilla autettavien ihmisten hyvää elämää. Erityyppiset sotilaallisen kriisinhallinnan operaatiot edellyttävät erilaisia tuloksellisuuden mittareita.

Perinteisissä rauhanturvaoperaatioissa onnistunut tulos tarkoittaa esimerkiksi taistelevien osapuolten pitämistä erillään toisistaan ja tarkkailutehtävän käskettyjen rutiinien toteuttamista. Myös infrastruktuurin jälleenrakentaminen tai räjähtämättömien ammusten raivaamisen onnistuminen on hyvin todennettavissa. Tulosten mittaaminen onkin perinteisiä operaatioita vaikeampaa *erityisen vaativissa kriisinhallintatehtävissä*.

Vaarallisimman humanitaarisen interventiotyyppin *pahaintekijäin lyömisen* (HI 4) tulosten mittaaminen on puhdasta sotataitoa. Kliinisesti ilmaistuna vastustaja on tehty kykenemättömäksi jatkamaan taistelua.⁵⁹ Tämä on suomalaisille joukoille epätodennäköinen, mutta tulevaisuudessa mahdollinen operaatiotyyppi. Mikäli humanitaarisen intervention operaatiotyyppinä on välittömässä hengenvaarassa olevien *uhrien pelastaminen* (HI 3), pelastettujen ihmishenkien laskeminen on suhteellisen vaivatonta, kuten Seybolt osoitti.⁶⁰ Myös *avustusoperaatioiden suojaaminen* (HI 2) ja *humanitaarisen avun perillemenon varmistaminen* (HI 1) ovat todennettavissa välittömästi *lyhytkestoisissa* operaatioissa.

Autettaville aiheutetun hyvän todentaminen on sitä vaikeampaa, mitä pitkäkestoisempi operaatio on ja mitä epäselvempi on operaation luonne. Afganistanin ISAF-operaatio on tästä hyvä esimerkki. Lukuja jaetusta operaatiokohtaisesta avusta on helppo esittää ja maan kokonaiskehityksessä on havaittavissa merkittä-

⁵⁸ Kaskeala 2008.

⁵⁹ Esimerkki humanitaarisen interventiotyyppin (HI 4) voimankäytöstä: "ISAF soldiers in support of Government of the Islamic Republic of Afghanistan conducted successful operations that killed two Taliban leaders, Mullah Abdul Matin and his associate Mullah Karim Agha on Feb. 18 in Helmand Province". NATO 2008, Successful operations target top Taliban leader; Esimerkki voimankäytöstä eskaloituneessa perinteisessä rauhanturvaoperaatioissa (UNPROFOR): "Rakennusvaiheessa erästä irlantilaisista kaveria ammuttiinkin lähitalosta, onneksi luotiliivin Kevlar-levyt estivät pahemmat vauriot. Linnoittamista suojaamassa olleet tarkka-ampujamme eliminoivat ampujan havaittuaan aseensa suuliekien rakennuksen ikkunassa." Tapauskertomus 2008f, 2.

⁶⁰ Seybolt 2007, 32–38.

vää edistystä.⁶¹ Kuitenkin tavalliselle suomalaiselle on varsin hahmotonta, mitä *konkreettista ja pysyvää hyvää* suomalainen siviilisotilasyhteistyö on Pohjois-Afganistanissa tuottanut paikallisille ihmisille.

Todellisten tulosten mittaamisen ongelma ei tarkoita, ettei työ paikallisten ihmisten hyväksi olisi merkittävää:

Työnkuva poikkeaa työstäni Suomessa ehkä enimmillään siinä, että tehtävässä keskitytään olennaiseen ja tietenkin siinä, että koetaan tehtävillä olevan todellista ja näkyvää merkitystä. On ihan eri asia tehdä työtä, jonka vaikutus näkyy ympäristössä kuin työtä, joka peilaa tulevaisuutta koskien mahdollista sodan uhkaa. Stressiä ei aiheuta juurikaan itse työ, johtuuko se siitä sitten, että työn vaikutukset eivät kolahda omaan kansaan tai itseensä? Mene ja tiedä...⁶²

Sotilaan kokemus tehtäviensä todellisesta ja näkyvästä merkityksestä operaatioissa olisi hyvä tuoda näkyväksi kansalaisille ja päättäjille. Aineellista hyvää on tietenkin helpompi mitata kuin aineetonta. Hallinnon tulosmittareilla on taas taipumus muuntua enemmän mittaajansa kuin kohteensa kuvaksi.⁶³ Mittaaminen on muodollinen asia. Sisällöllinen asia on, että sotilaallisen kriisinhallinnan tulos on rahalla saatu pysyvä hyvä, – ei itse sijoitettu raha.

Tuloksellisuuteen liittyy rahankäyttöä vakavampi asia. Sotilaallisen kriisinhallinnan, erityisesti humanitaarisen intervention, paradoksaalinen piirre on suhtautuminen ihmishenkeen. *Tämä on kaiken sotataidon perimmäinen kysymys.* Ihmishenki on *samanaikaisesti sekä päämäärä* sinänsä *että väline* tuon päämäärän turvaamiseksi. Operaatioon lähetettävät joukot joutuvat hengenvaaraan pelastaessaan ihmisiä hengenvaarasta. Oikeutettu humanitaarinen interventio ja oikeutettu kansallisvaltion puolustussota eivät tässä suhteessa eroa toisistaan.⁶⁴ Ainoastaan suojeltava kohde on erilainen. Humanitaarisessa interventiossa suojellaan muukalaisia, puolustussodassa oman maan kansalaisia.

⁶¹ Afganistanin kokonaistilanteesta: UTP 19/2007, 6; PRT-toiminnalla luodusta aineellisesta hyvästä: UTP 19/2007, 11.

⁶² Tapauskertomus 2008c, 1.

⁶³ *Eräs malli tuottavuuden mittaamisesta:* ”Valtionhallinnon organisaatioiden tuloksellisuuden peruskriteerit muodostuvat yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta. Vaikuttavuus on yksittäisen viraston näkökulmasta välillinen ja edellyttää usein muiden toimijoiden samansuuntaista toimintaa. Toiminnallinen tehokkuus koostuu tulosprisman mukaan taloudellisuudesta, tuottavuudesta, kannattavuudesta ja kustannusvastaavuudesta. Tuotoksia ja laadun hallintaa arvioidaan suoritteiden ja julkishyödykkeiden sekä palvelukyvyyn ja laadun näkökulmista. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen on tuloksellisen toiminnan kivijalka.” Valtionvarainministeriö 2007, 10.

⁶⁴ Tässä ymmärrettynä oikeutetun sodan teorian kautta perusteltuna sodankäyntinä, ks. esim. Summa 2a2æ. 40, 1–2a2æ. 40, 4; Aug.civ. Liber IV: xv; Coady 2002, 19; Sihvola 2004, 134; Pikkarainen 2006, 26–27, Seybolt 2007, 7–13.

Suomalaiset ovat mielipidetutkimuksen mukaan valmiita oikeutettuun sotaan puolustamalla aseellisesti maataan, vaikka tulos näyttäisikin epävarmalta.⁶⁵ Valtaosa suomalaisista on siis valmis asettamaan hengenvaaraan lain tehtävään velvoittamat sotilaskoulutuksen saaneet asevelvolliset. Toisaalta suomalaiset eivät näyttäisi olevan valmiita asettamaan vapaaehtoisia sotilaallisen kriisinhallinnan ammattilaisia samaan tilanteeseen muiden maiden kansalaisten puolesta. Näin vaikka ammattilaiset itse ovat valmiita haastaviin tehtäviin:

Tällä hetkellä Kosovo ei juuri houkuttele. Tästä on selkeänä ilmentymänä kantahenkilökunnan rekrytointivaikeudet. Tämä johtunee rauhallisesta tilanteesta ja siitä, että operaatio on ollut käynnissä jo melko pitkään. No kyllähän Libanoniinkin riitti väkeä, mutta tuolloin ei muita operaatioita ollut. Nyt Afganistan ja Tshad houkuttelevat niitä, jotka haluavat ammatillisesti oppia jotakin.⁶⁶

sekä:

Omasta puolestani olisin ollut tyytyväisempi Kosovossa tai Afganistanissa missä olisi ollut toimintaa enemmän. Bosnia oli jo tässä vaiheessa hyvin rauhallinen.⁶⁷

Sotilaallisen kriisinhallinnan ammattilaiset, kärjessä Euroopan unionin nopean toiminnan joukot, on koulutettu toimimaan hengenvaarallisissa tilanteissa. Miksi vaarallisia operaatioita kartetaan?

Olettakaamme, että kansalaiset hyväksyvät humanitaarisen intervention periaatteessa oikeutettuna menetelmänä lievittää vakavassa kriisissä olevien ihmisten inhimillistä hätää. Pitävätkö suomalaiset kuitenkin hädässä olevien henkeä *merkittävästi* vähempiarvoisena kuin operaation riskit tiedostavien sotilaiden henkeä? Kenties on vain niin, että ihminen edelleen luonnostaan kavahtaa enemmän tuttua kuin tuntematonta ihmistä uhkaavaa kärsimystä tuottavaa ja tuhoisaa paha.⁶⁸ Tämä on tietyin ehdoin uskottava selitys.

Asevelvollisuusjärjestelmä on merkittävä henkinen piilovaikuttaja suomalaisessa yhteiskunnassa. Myös yhteiskunta vaikuttaa asevelvollisuuden toteuttamiseen. Asevelvollisuus koskettaa tavalla tai toisella jokaista suomalaista perhettä. Jokaisella on lähiomainen, joka on käynyt armeijan. Ei liene myöskään ketään valveutunutta kansalaista, jolla ei olisi vahvaa mielipidettä puolustusvoimista,

⁶⁵ Kansalaisista 77 % oli aseellisen puolustautumisen kannalla, 19 % vastusti ajatusta, 4 % ei osannut sanoa. MTS 2007, 7, Kuva 25.

⁶⁶ Tapauskertomus 2008a, 2.

⁶⁷ Tapauskertomus 2008d, 2.

⁶⁸ ”Mitkä tahansa tuskaa ja kärsimystä tuottavat tuhoisat asiat herättävät sääliä, --- Kärsimystä aiheuttavia ja tuhoisia asioita ovat kuolema, pahoinpitelyt, ruumiilliset kärsimykset, vanhuus, taudit ja ravinnon puute. Sattuman aiheuttamia pahoja asioita ovat ystävien puuttuminen tai vähät ystävät (siksi riistäminen ystävien ja sukulaisten yhteydestä herättää sääliä), ---”. Ret. 1386a5–1386a10.

koskipa asia simputuksen torjuntaa tai uusien helikopterien hankintaa. Toisin kuin ammattiarmeijaan perustuva järjestelmä, suomalainen asevelvollisuusarmeija ei ole yhteiskunnasta erillinen saareke.⁶⁹

Suomalaiset sotilaat ovat tässä mielessä *kokemuksellisesti* kaikkien poikia ja tyttäriä, eikä kansalainen tee eroa asevelvollisuutta suorittavan nuoren tai kriisinhallintaoperaatiossa olevan ammattilaisen välillä. Näin ymmärrettynä on selvää, että suomalaiseen sotilaaseen kohdistuva vaara koskettaa enemmän kuin tuiki tuntemattoman kärsimys. Tulevaisuudessa tutun ja tuntemattoman raja voi liudentua, kun ihmiset verkostoituvat yhä enemmän yli kansallisvaltioiden rajojen.

4.4 Humanitaarinen interventio, – politiikan jatkamista toisin keinoin

Tässä pääluvussa tutkimme niitä eettisiä valintoja, joita sotilaallisessa kriisinhallinnassa, erityisesti humanitaarisessa interventiossa, väistämättä joudutaan tekemään.

Ensimmäisessä alaluvussa huomattiin, että vaatimus kansallisen edun täytymisestä on rajallisesti mahdollista. Kun kansallisella edulla tarkoitetaan valtion etua, sotilaallisella kriisinhallinnalla on saavutettavissa kansalliselle maanpuolustukselle tärkeitä puolustusmateriaalisia ja kansainväliseen sotilastekniseen yhteensopivuuteen liittyviä hyötyjä. Myös aineettomat hyödyt kuten puolustuskyvyn uskottavuuden näyttäminen ja osin myönteisen Suomi-kuvan esittäminen ovat operaatioiden lisäarvo. Toisaalta kansallisen edun saavuttaminen ymmärrettynä yksilölle veronmaksajana koituvana hyötynä on kyseenalaista. Sotilaallisella kriisinhallinnalla voidaan rajoittaa esimerkiksi Suomeen kohdistuvaa pakolaisuutta, mutta tämän näyttäminen toteen vaatii tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Toisessa alaluvussa käsiteltiin kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun suhdetta sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Totesimme, että sotilaallisen kriisinhallinnan toteuttamisessa, operaatiotasolla, voidaan käyttää suppeaa kansainvälisen vastuun määritelmää. Vastuu kohdistuu tällöin välittömästi kriisin uhrien pelastamiseen tai aineellisen hädän lievittämiseen. Laajassa mielessä kansainvälisen vastuun painoarvon määrittäminen ihmisoikeuksien ja globaalin oikeudenmukaisuuden edistämässä kuuluu politiikoille. Tällöin voidaan valita viidestä eri vaihto-

⁶⁹ Ammattiarmeijan ja kansalaisarmeijan välisistä eroista, ks. Pol. 1116b16–1116b19. Mielenkiintoista on myös Spartan asevelvollisuusarmeijan ylivoimainen tehokkuus verrattuna Ateenan vauraaseen demokratiaan. Totalitaariset järjestelmät, kuten Sparta 400-l. eKr., Ranska v. 1804–1814 ja Saksa v. 1933–1945, näyttävät synnyttävän nuorista miehistä ylivoimaisia asevelvollisuusarmeijoita, joita hallitsijan on käytettävä sotimiseen jo valtion sisäisen yhteiskuntarauhan säilyttämiseksi.

ehdosta, joiden ääripäät ovat kansallisen edun yksinomaisuus tai kansainvälisen vastuun yksinomaisuus. Päätelimme, että hyveellisyyden kannalta järkevin valinta on ääripäiden keskiväli, jota voidaan nimittää maailmankansalaisuuden etiikaksi tai heikoksi kosmopolitismiksi.

Kolmannessa alaluvussa pääteltiin, että humanitaarisen intervention tuloksellisuus tulee ymmärtää autettavien näkökulmasta. Sotilaallisen kriisinhallintabudjetin koko ja joukkojen lukumäärä ovat ainoastaan keinoja tuottaa pysyvää ja konkreettista hyvää kriisien uhreille. Tuloksellisuuden mittaamisen tekniset keinot eivät ole yksinkertaisia tai itsetarkoituksellisia.

Kolmannessa alaluvussa todettiin myös, että oikeutetussa sodankäynnissä, niin humanitaarisessa interventiossa kuin kansallisvaltion puolustussodankäynnissä, on kyse samanaikaisesti ihmishenkien suojelemisesta että vaarantamisesta. Vain suojeltavien ja suojelijoiden yhteisöllinen side vaihtelee. Ei siis ole pahanthahtoista, vaan perin inhimillistä, että tuttuun ihmiseen kohdistuu enemmän suojelevaa sääliä kuin tuntemattomaan. Globalisaation myötä yhteisölliset siteet voivat aikanaan ylittää valtioiden rajat suuremmissa määrin kuin nykytilanteessa.

Todettakoon, että sotilaallisessa kriisinhallinnassa – ja humanitaarisessa interventiossa mitä suurimmassa määrin, *säälin politiikka* vaikuttaa vahvasti. Päätäjät kansalaisten edustajina joutuvat inhimillisesti vaativiin valintatilanteisiin. Vaikka on perin inhimillistä, että omaa arvostetaan vierasta enemmän, tulisi sotilaallisen kriisinhallinnan resurssit käyttää täysimittaisesti uhrien hyväksi. Tämä vaatii toki voimavarojen rationaalista laskentaa, mutta ennen kaikkea hitusen sisäpolitiikasta tuttua hyveellisyyttä. On todella rationaalista, että sotilasjoukko tekee *tuloksellisesti* sitä työtä, johon se on koulutettu. On todella hyveellistä, ettei kalliisti koulutettuja ihmisiä jätetä toimeettomiksi, vaikka he joutuisivat hengenvaaraan. Hyväksyttävän vaaran suuruuden määrittää kansalaisten enemmistö; eivät sotilaat, eivätkä filosofit.

Tämä luvun johtopäätös on, että kansainvälistä vastuuta ja kansallista etua ei voida sovittaa ristiriidattomasti yhteen päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta.. Ajoittain kansallinen etu ja globaali oikeudenmukaisuus eivät ole vastakohtaisia, – ajoittain ovat. Lopulta kyse on arvovalinnoista, joita edustuksellinen demokratia toimeenpanee. Humanitaarinen interventio on toden politiikan jatkamista toisin keinoin.⁷⁰

⁷⁰ ”Sota on pelkästään politiikan jatkamista toisin keinoin.“ von Clausewitz 2005, 27.

Loppukatsaus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli vastata seuraavaan tutkimuskysymykseen: Voidaanko humanitaarisen intervention käsitteellä kuvata Suomen sotilaallista kriisinhallintaa? Tutkimuskysymyksen eli tutkimuksen päätavoitteen ratkaisemiseksi asetin neljä välitavoitetta, jotka sisälsivät yhteensä viisi alakysymystä. Nämä neljä välitavoitetta kysymyksineen olivat:

1. Mikä on humanitaarisen intervention merkitys kriisinhallinnan käsitteessä?
2. Miten humanitaarinen interventio on eettisesti oikeutettavissa? Mikä on humanitaarisen intervention oikeutettu määritelmä?
3. Onko humanitaarisen intervention käsitteellä vastaavuus Suomen sotilaallisessa kriisinhallinnassa?
4. Ovatko kansallinen etu ja kansainvälinen vastuu ristiriidassa päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta?

Tutkimusmetodina oli systemaattinen analyysi. Lähteet koostuivat kirjallisuudesta, jonka viitteellinen painoarvo oli 1) humanitaarisen intervention eettistä oikeuttamista sekä eettistä harkintaa koskeva kirjallisuus, 2) sotilaallisen kriisinhallinnan yleistä kenttää koskeva aineisto, 3) Suomen sotilaallista kriisinhallintaa käsittelevä lainsäädäntö ja hallinnolliset asiakirjat kuten valtioneuvoston selonteot, 4) mielipide- ja asennetutkimukset ja 5) muu humanitaarisen intervention ilmiötä valaiseva aineisto.

Aikaisemmin humanitaarista interventiota ja Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan suhdetta ei ole tarkkarajaisesti tutkittu moraalifilosofian ja sotataidon näkökulmasta. Kansainvälinen tutkimus ja keskustelu humanitaarisen intervention oikeuttamisesta ovat olleet laajaa 1990-luvulta lähtien. Suomessa tutkimus on keskittynyt sotilaallisen kriisinhallinnan käytäntöihin tai oikeutetun sodan teorian. Juha Sihvola on ansiokkaasti sivunnut humanitaarista interventiota kirjoituksissaan ulkopolitiikan eettisistä valinnoista. Kokoava näkökulma on puuttunut Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan suhteesta humanitaarisen intervention teoreettiseen oikeutukseen ja käytäntöihin.

Pyrin tutkimuksen kulkua ohjaamalla ottamaan huomioon kokonaisvaltaisesti tutkimusaiheeseen liittyvät etiikan ja sotataidon kysymykset. Johdannon ja loppukatsauksen lisäksi tutkimuksessa oli neljä päälukua. Jokainen pääluku käsiteli yhtä asetetuista neljästä välitavoitteesta. Kunkin pääluvun päätteeksi pyrittiin *vastaamaan välitavoitteen tutkimuskysymyksiin.*

Johdannossa asetin tutkimuskysymyksen välitavoitteineen, esittelin tutkimusmetodin ja tutkimuksessa käytetyn kirjallisuuden. Lisäksi arvioin aikaisempaa tutkimusta. Johdannon aluksi esittelin myös lukijalle oman tutkimusotteeni niissä ilmiöissä, jotka kattavat sekä etiikan että sotataidon toimialat.

Ensimmäisessä pääluvussa selvitettiin ensimmäisen välitavoitteen kysymys humanitaarisen intervention merkityksestä kriisinhallinnan käsitteentässä. Aluksi luotiin humanitaarisen intervention työmääritelmä, jonka avulla pyrittiin ymmärtämään ja lähestymään tutkimuskohdetta. Työmääritelmän mukaan humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen väkivalloin lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset. Työmääritelmää tarkennettiin tutkimuksen aikana aina siihen asti, kun tarkkarajainen humanitaarisen intervention määritelmä mahdollistui.

Todettiin, että valtioiden välisten riitojen ratkomisen yläkäsite on konfliktinhallinta, joka jakautuu konfliktin estämiseen, kriisinhallintaan ja kriisin jälkeisiin toimiin. Kriisinhallinta jakautuu puolestaan siviilikriisinhallintaan ja sotilaalliseen kriisinhallintaan. Sotilaallisen kriisinhallinnan alalajit ovat perinteinen rauhanturvaaminen, rauhaanpakottaminen ja humanitaarinen interventio. Kylmän sodan jälkeen perinteisen rauhanturvaamisen osuus on vähentynyt, kun taas humanitaarisen intervention osuus on kasvanut. Rauhaanpakottamisen huomattiin olevan enemmän kansainvälisen politiikan teoriaa kuin käytäntöä.

Todettiin, että sotataidon keinot humanitaarisessa interventiossa kattavat passiivisen ja aktiivisen väkivallan käytön. Passiivinen keino voi olla asevoimien voimannäyttö vastustajaa uhkaamalla. Aktiivinen keino voi olla suora aseellinen hyökkäys ihmisoikeusloukkauksia tekevän ryhmittymän kimppuun. Humanitaarisessa interventiossa asevoiman aktiivisen käytön mahdollisuuden on oltava uskottava, jotta vastustaja voidaan pakottaa luopumaan tavoitteistaan.

Todettiin, että sotatekniikan kehittymisestä huolimatta asevoimaa käytettäessä viattomat sivulliset joutuvat usein kärsimään. Toisaalta yleinen tekniikan kehitys auttaa humanitaaristen katastrofien ilmituloa. Huomattiin myös, että on olemassa onnistuneita humanitaarisia interventioita kuten Naton operaatio Kosovossa vuonna 1999. Ensimmäisessä pääluvussa esitetyn pohjalta tehtiin seuraava johtopäätös, joka on *vastaus ensimmäisen välitavoitteen tutkimuskysymykseen*: Humanitaarinen interventio on sotilaallisen kriisinhallinnan laji, jolla sotataidon menetelmin voidaan vaikuttaa tehokkaasti vakavaan humanitaariseen kriisiin.

Toisessa pääluvussa selvitettiin toisen välitavoitteen kysymykset humanitaarisen intervention eettisestä oikeuttamisesta ja oikeutetusta määritelmästä. Oikeuttamisen tarkasteluun luotiin edustava jako viidestä eri oikeuttamisnäkökulmasta, joiden käsittelyllä voitiin tehdä tutkimuskohde ymmärrettäväksi. Ensimmäiseksi käsiteltiin kansainvälisen oikeuden näkökulmaa humanitaariseen interventioon. Todettiin, että valtion itsemääräämisoikeuden tulkinta jakaa intervention rajoittajia ja sallijoita. Rajoittajien mielestä humanitaarinen interventio on mahdollista vain Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston valtuutuksella. Sallijoiden mielestä kansainvälinen tapaoikeus humanitaarisen intervention oikeuslähteenä mahdollistaa intervention perustellulla syyllä ilman Yhdistyneiden kansakuntien mandaattiakin. Todettiin, ettei humanitaarisen intervention kansainvälisoikeudellinen tila ole vielä tapaoikeuden osalta muuttunut sallijoiden ajamaan suuntaan. Todettiin myös, että humanitaarisen intervention eettinen hyväksyttävyyys on kasvanut Ruandan kansamurhan jälkeen. Kansainvälisen oikeuden ja humanitaarisen intervention suhdetta ovat analysoineet Suomessa Kari Hakapää ja Martti Koskeniemi.

Toiseksi käsiteltiin klassista oikeutetun sodan koulukuntaa, jonka mukaan sota on oikeutettu, kun se täyttää kuusi perusehtoa. Sodan perusteena tulee olla toisten tekemä väärä, oikea tarkoitus, laillinen auktoriteetti ja suhteellisuus väkivallan käytössä. Lisäksi sodan tulee olla viimeinen käytettävissä oleva keino ja sodankäynnillä on oltava mahdollisuus menestykselliseen lopputulokseen. Modernin oikeutetun sodan teorian kannattajissa on sekä teologeja että valtiofilosofoja, mutta yhteistä heille on humanitaarisen intervention onnistuneen lopputuloksen korostaminen. Seurausetiikan lisäksi he erityisesti korostavat, että humanitaarinen interventio on viimeinen keino rauhanomaisten menetelmien loputtua. Humanitaariseen interventioon ei myöskään ole eettistä velvollisuutta. Modernia teoriaa on kehittänyt erityisesti Michael Walzer.

Kolmanneksi käsiteltiin uusliberalistista koulukuntaa, joka korostaa demokratian ylivertaisuutta valtiomuotona sekä ihmisoikeuksia valtiollista suvereniteettiperiaatetta tärkeämpänä. Lähtökohta on luonnonoikeudellinen, jonka mukaan oikean ja väärän käsitteet ovat perustavasti kaikille ihmisille yhteismitallisia. Siksi kaikkien valtioiden voidaan olettaa pystyvän noudattamaan ihmisoikeuksia. Uusliberalistisen oikeuttamismallin ääritulkinta sisällyttää väkivalloin tapahtuvan demokratian levittämisen humanitaariseen interventioon. Tässä Fernando R. Tesónin edustamassa ajattelumallissa välittömän inhimillisen kärsimyksen lievittä-

täminen on vain humanitaarisen intervention välitavoite demokratian istuttamiseksi. Liberalistisen mallin myönteinen merkittävyys on arvorelativismiin kieltäminen ja ihmisoikeuksien yleismaailmallisen vertailtavuuden korostaminen. Vaarallista oikeuttamismallissa on äärimmäinen velvollisuusetiikka, joka loogisesti sisällyttää itseensä kaiken demokratian nimessä tapahtuvan sodankäynnin seurauksista piittaamatta.

Neljänneksi käsiteltiin humanitaaristen kansalaisjärjestöjen näkökulmaa humanitaariseen interventioon. Järjestöjen näkökulmassa korostuu pyrkimys riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen. Järjestöt, kuten Human Rights Watch, hyväksyvät humanitaarisen intervention, jos se toteuttaa inhimillisyyden periaatetta kriisien uhrien tilanteen parantamiseksi. Oikeuttamisessa korostuu oikeutetun sodan teorian tulkitseminen seurauseettisistä lähtökohdista; uusliberalistinen velvollisuusetiikkaa korostava malli ei tästä näkökulmasta ole inhimillinen eikä kriisin arjessa toimiva. Toisaalta humanitaarisia kansalaisjärjestöjä voidaan kritikoida riippuvuudesta rahoittajiin kohtaan. Myös erityisen vakavissa kriiseissä järjestöjen toiminta ei ole mahdollista ilman sotilaallisen kriisinhallinnan luomaa humanitaarista tilaa.

Viidenneksi käsiteltiin Taylor B. Seyboltin luomaa synteettistä humanitaarisen intervention oikeuttamismallia, jota voidaan nimittää myös pragmaattiseksi malliksi. Mallin mukaan humanitaarisessa interventiossa sekoittuvat poliittiset ja inhimilliset tavoitteet, joista inhimillisten tavoitteiden tulee olla intervention ensisijainen syy. Humanitaarisen intervention tulee olla myös tuloksellista autettavia uhreja kohtaan; tulosten tulee olla myös mitattavissa esimerkiksi pelastettuina ihmishenkinä. Humanitaarisen intervention eri tyypit on eroteltava sen mukaan, halutaanko vaikuttaa uhrien kärsimään aineelliseen puutteeseen vai väkivaltaan. Lopuksi humanitaarisen intervention oikeutus pitää punnita oikeutetun sodan teorian valossa. Oikeutetun sodan teoriasta voidaan kuitenkin poiketa yhden periaatteen kohdalla. Sota viimeisenä käytettävissä olevana keinona ei ole välttämätön ehto interventiolle. Osa rauhanomaisista keinoista voidaan äärimmäisessä inhimillisessä hädässä ohittaa, jotta voidaan auttaa uhreja ajoissa. Taylor B. Seyboltin mukaan riittävän laaja kansainvälinen hyväksyntä on välttämätön intervention oikeuttamiselle.

Todettiin, että oikeuttamisnäkökulmia vertailtaessa synteettinen lähestymistapa on monipuolisin, koska se kattaa sekä teorian humanitaarisen intervention oikeutuksesta että empirian sen toteuttamisesta. Eri vakavuusasteiset kriisit vaati-

vat erivahvuisen vasteen, jota mallintavat humanitaarisen intervention neljä tyyppiä. Synteettinen oikeuttamismalli sallii ilmiön sekä moraalifilosofisen että sota-aidollisen käsittelyn. Tarkastelun perusteella luotiin tämän tutkielman humanitaarisen intervention määritelmä, joka on samalla *vastaus toisen välitavoitteen tutkimuskysymyksiin*:

Humanitaarinen interventio on valtion tai siihen verrattavan ryhmittymän pakottaminen sotilaallisella voimankäytöllä lopettamaan alueellaan tapahtuvat vakavat ja välittömät ihmisoikeusloukkaukset. Humanitaarisella interventiolla tulee olla kansainvälisen yhteisön enemmistön tuki. Humanitaarisen intervention operaatiotyypit ovat:

- 1) Avun perillemenon varmistaminen (HI 1),
- 2) avustusoperaatioiden suojaaminen (HI 2),
- 3) uhrien pelastaminen (HI 3) ja
- 4) pahantekijäin lyöminen (HI 4).

Kolmannessa pääluvussa selvitettiin kolmannen välitavoitteen kysymystä humanitaarisen intervention käsitteen vastaavuudesta Suomen sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Ensiksi tutkittiin sotilaallisen kriisinhallinnan virallisia asiakirjoja. Todettiin, että puolustusvoimien kolmatta puolustusvoimalain mukaista päätehtävää säätelevä kriisinhallintalaki sisältää sisäänrakennetun oletuksen humanitaarisista interventioista. Osoitettiin, että lain ilmaisut erityisen vaativasta kriisinhallintatehtävästä tai tehtävästä, joka ei perustu Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston mandaattiin voidaan ymmärtää humanitaariseksi interventioksi. Tätä tukee myös kriisinhallintalain valmisteluasiakirjan analyysi kansainvälisen kriisinhallinnan ominaisesta luonteesta, joka sallii myös toimimisen vastoin jonkun osapuolen suostumusta. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen ilmaisut vaativista kriisinhallintatehtävistä perinteisen rauhanturvaamisen vastakohtana sisälsivät vastaavan jännitteen, joka on avattavissa humanitaarisen intervention käsitteen avulla. Vastaavuus löytyi myös muista puolustushallinnon asiakirjoista.

Asiakirjatarkastelun jälkeen tutkittiin sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioita. Luotiin taulukko, johon sijoitettiin puolustusvoimien ilmoittamat operaatiokokonaisuudet operaatiotehtävineen ja henkilömäärineen. Operaatiokokonaisuudet luokiteltiin perinteisiin, sekä perinteisiin että vaativiin ja pelkästään vaativiin kriisinhallintatehtäviin. Analysoitiin operaatiotehtävien ja olosuhteiden vastaavuus neljään humanitaarisen intervention operaatiotyyppiin (HI 1–HI 4) tai niiden puuttumiseen. Todettiin, että henkilöstöresursseilla mitattuna perinteiset

rauhanturvaoperaatiot olivat vähemmistössä. Puhtaiksi humanitaarisen interventioon operaatioiksi voitiin luokitella Euroopan unionin nopean toiminnan joukot, joiden osuus henkilöstöstä oli korkeintaan 30 %. Kuitenkin vähintään yli 70 % kaikkien operaatioiden henkilöstöstä sitoutui humanitaarisiin interventioihin tai humanitaarisen interventioiden tyyppisiä sisältäviin operaatioihin. Jälkimmäisiä operaatioita voidaan kuvata sekoittuneiksi operaatiotilanteiksi, jotka ovat perinteisen rauhanturvaamisen ja humanitaarisen intervention rajavyöhykkeellä. Ulkoisten sotilaallisten ja poliittisten olosuhteiden eskaloituminen voi muuttaa humanitaarisen intervention tyyppisiä sisältävän operaation puhtaaksi humanitaariseksi interventioksi. Esimerkkinä sekoittuneesta operaatiotilanteesta käsiteltiin Suomen osallistumista Afganistanin vakauttamiseen.

Kolmannessa pääluvussa esitetyn perusteella todettiin, että sotilaallista kriisinhallintaa käsittelevällä hallintokielellä ja sotataidon kielellä on eri ilmaisuista huolimatta sama toiminnallinen tarkoite, joka ilmenee myös suomalaisissa sotilasoperaatioissa. Tämä tarkoite on humanitaarinen interventio. Tehtiin johtopäätös, joka on *vastaus kolmannen välitavoitteen tutkimuskysymykseen*: Suomen sotilaalliseen kriisinhallintaan sisältyy vastaavuus humanitaarisen intervention käsitteeseen.

Neljännessä pääluvussa käsiteltiin neljännen välitavoitteen kysymystä kansallisen edun ja kansainvälisen vastuun mahdollisesta ristiriidasta päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta. Ensimmäiseksi tarkasteltiin kansallisen edun käsitettä, joka voidaan ymmärtää joko valtiolle koituvana hyötynä tai yksilölle valtion kansalaisena koituvana hyötynä.

Todettiin, että sotilaallisen kriisinhallinta hyödyttää Suomen kansallista asevelvollisuuteen perustuvaa puolustusratkaisua. Vahvuusasteeltaan kolmiportainen Nato-yhteensopivuus, joka on puolustushallinnon materiaalipolitiikan strateginen tavoite, mahdollistaa ulkopuolisen sotilaallisen avun vastaanottamisen Suomen aluetta koskevassa kriisissä. Yhteensopivuus mahdollistaa myös kotimaisen puolustustarviketeollisuuden kilpailukykyyn, jolla voidaan edistää työllisyyttä. Todettiin myös, että sotilaallisen kriisinhallinnan kansainväliset operaatiot ovat osa Suomen puolustuskyvyn uskottavuuden näyttämistä maailmalla. Osittainen lisäarvo on myönteisen Suomi-kuvan edistäminen, mikä on riippuvainen sotilasoperaation onnistumisesta tai epäonnistumisesta.

Todettiin yksilölle kotimaassa koituvasta kansallisesta edusta sotilaallisessa kriisinhallinnassa, että pakolaisuuden ja kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemi-

nen sekä oikeusvaltion rakentaminen voivat hyödyttää veronmaksajaa. Kansalaiselle koituvat hyödyt eivät ole kiistattomia, vaan niiden osoittaminen vaatii empiiristä tutkimusta kohdealueella. Kriisialueen yhteiskunnalliseen vakauttamiseen sotilaallinen kriisinhallinta ei kykene yksin, vaan siihen tarvitaan kaikkia konfliktinhallinnan menetelmiä. Todettiin, ettei valtion tai yksilön kansallisen edun ajaminen voi olla vaarallisen operaation kuten humanitaarisen intervention alkusyy.

Suomi on sitoutunut kansainväliseen vastuuseen ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja kestävä kehityksen edistämiseksi, mitä sotilaallisen kriisinhallinnan tulee myös tukea. Todettiin, että käytännön työssä, jo toteutettavassa sotilasoperaatiossa kansainvälinen vastuu menee kansallisen edun edelle, koska tarkoitus lievittää välitöntä inhimillistä hätää. Kansallisen edun ajamisen ja globaalien vastuun välillä on kansalaisten mielipiteissä tutkimuksissa todettu jännite, joka poliitikkojen on otettava huomioon kriisinhallintaoperaatiosta päätettäessä. Tutkittaessa ilmeni, että valinta edun tai vastuun ensiarvoisuuden välillä voidaan tehdä viidellä eri tavalla, joiden ääri laidat olivat ehdoton kansallisen edun yksinomaisuus tai ehdoton kansainvälisen vastuun yksinomaisuus. Todettiin, että rationaalisinta on valita ääripäiden keskiväli, jota Juha Sihvola nimittää heikoksi kosmopolitismiksi tai maailmankansalaisuuden etiikaksi. Keskiväli sallii järkevän poliittisen harkinnan, jonka avulla voidaan sekä edistää kriisien uhrien hyvää elämää että kieltäytyä tarvittaessa uhkarohkeista sotilasoperaatioista.

Tutkittiin myös ajatusta humanitaarisen intervention tuloksellisuudesta, joka tulee ymmärtää kriisien uhrien hyvän elämän edistämisenä. Todettiin, että sotilaallisen kriisinhallinnan virallinen tulosajattelu keskittyy kriisinhallintabudjetin ja joukkojen määrän laskemiseen. Todettiin, että määräperustaisella tulosajattelulla ei pystytä kertomaan veronmaksajalle, mitä konkreettista ja pysyvää hyvää autettaville on tuotettu. Kriisinhallinnan tuloksellisuuden mittareita on kehitettävä. Todettiin, että mittaamistekniikka on kuitenkin välinearvo tuloksellisuuden itseisarvolle, joka on uhrien auttaminen.

Tutkittiin myös sotataidon perimmäistä kysymystä, joka on ihmishengen samanaikainen asettaminen sekä itseisarvoksi että välinearvoksi. Oikeutetussa sodankäynnissä ihmishenkiä suojellaan asettamalla osa kansalaisista kuolemanvaaraan. Tämä paradoksi pätee sekä suomalaisten enemmistön hyväksymässä puolustussodassa että humanitaarisessa interventiossa. Vain suojeltavien yhteisöllinen side suojelijoihin vaihtelee; puolustussodassa turvataan omia kansalaisia, humanitaarisessa interventiossa muukalaisia. Todettiin, että kuolemanvaara syn-

nyttää sääliä, jolla on inhimillinen taipumus kohdistua enemmän tuttuun kuin tuntemattomaan. Tästä johtuen kansalaiset saattavat karttaa vaarallisia sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioita, vaikka niitä toteuttavat sotilaat ovat vapaaehtoisia ammattilaisia. Globalisaation edetessä yhteisölliset siteet voivat ihmisryhmien verkostojen kautta ylittää kansallisvaltion rajat, vaikka kansallisvaltiot eivät katoaisikaan. Tämä voi alentaa suomalaisten kynnystä hyväksyä humanitaarisen intervention eri operaatioita.

Neljännän pääluvun päätteeksi todettiin, että sotilaallisessa kriisinhallinnassa on kyse edustuksellisen demokratian arvoalinnoista, jotka kohdistuvat omaan etuun tai kriisin uhrien hyvään elämään. Sotataidon klassinen tehtävä on poliittisen tahdon toteuttaminen. Humanitaarinen interventio on toden politiikan jatkamista toisin keinoin. Sodankäyntiä koskevat arvoalinnat eivät voi olla koskaan täydellisiä. Tehtiin johtopäätös, joka on *vastaus neljännen välitavoitteen tutkimuskysymykseen*: Kansainvälistä vastuuta ja kansallista etua ei voida sovittaa ristiriidattomasti yhteen päätettäessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta.

Tämän tutkimuksen päätavoitteen ratkaiseminen on mahdollista neljän edellä selvitetyn välitavoitteen perusteella. *Tämän tutkielman vastaus asetettuun tutkimuskysymykseen on seuraava*:

Humanitaarisen intervention käsitteellä voidaan kuvata Suomen sotilaallista kriisinhallintaa, koska:

1. On todistettu humanitaarisen intervention sotataidollinen merkittävyys kriisinhallinnan käsitteentässä.
2. On todistettu humanitaarisen intervention oikeuttamisen olevan mahdollista eettisesti kestäväällä tavalla ja on todistettu humanitaarisen intervention oikeutettu määritelmä.
3. On todistettu humanitaarisen intervention käsitteen vastaavuus Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan teoriaan ja käytäntöön.
4. On todistettu humanitaarisen intervention käsitteen avulla Suomen sotilaallista kriisinhallintaa koskevan eettisen harkinnan merkittävyyden omien kansalaisten ja autettavien ihmisten kannalta.

Tämä todistus kattaa vähintään määritetyn humanitaarisen intervention käsitteen käytön Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan vaativissa tehtävissä perinteisen rauhanturvaamisen vastakohtana. Todetaan, että tämän tutkielman puitteissa tutkimuskohteesta on sanottu riittävästi, koska on saavutettu selvyyttä siinä määrin kuin on tarpeellista tutkimuskohteen ymmärtämiseksi. Humanitaarista interventiota ja Suomen sotilaallista kriisinhallintaa koskeva jatkotutkimus voi olla teoreettista perustutkimusta tai empiiristä soveltavaa tutkimusta.

Yhtäältä mahdollinen perustutkimus voi tarkentaa tai korjata tämän tutkimuksen teoreettisia rajoitteita humanitaarisen intervention käsiteanalyysissä ja eettisessä oikeuttamisessa. On mahdollista, että löytyy jokin muu perustavanlaatuisen ja looginen tapa kuvata ilmiötä. Toisaalta soveltava tutkimus voi toteuttaa käytännöllisen filosofian, sotataidon tai minkä tahansa rationaalisen tieteen kiinnostuksen tekoihin liittyviin asioihin. Tekoihin liittyviä asioita ovat niin sotilaallisen kriisinhallinnan auttavuuden parantaminen kuin sen tavoitteista kansalaisille ymmärrettävästi kertominen. Sotilaallisen kriisinhallinnan ja humanitaarisen intervention tutkimuksen on lähdettävä aidosti autettavien ihmisten näkökulmasta. Ilmiön tietäminen on vasta ensimmäinen askel. Hyve ja hyvä elämä ulottuvat tutkimuksen tuolle puolen.

Lyhenteet ja kirjallisuus

Lyhenteet

Aug.civ.	De civitate Dei
EN	Nikomakhoksen etiikka
EVA	Elinkeinoelämän valtuuskunta
HE [nro/VUOSI]	Hallituksen esitys
Kriisinhallintalaki	Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta
Met.	Metafysiikka
MTS	Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta
Pol.	Politiikka
Puolustusvoimalaki	Laki puolustusvoimista
Ret.	Retoriikka
Summa	Summa Theologiae
UaVL [nro/VUOSI]	Ulkoasiainvaliokunnan lausunto
UTP [nro/VUOSI]	Valtioneuvoston selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle
VNK	Valtioneuvoston kanslia
VNS [nro/VUOSI]	Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle

Kirjallisuus

Agamben, Giorgio

2001 Keinot vailla päämäärää. Reunamerkitöjä politiikasta. Suomentanut Jussi Vähämäki. Paradeigma-sarja nro 100. Helsinki: Tutkijaliitto.

Ahtisaari, Martti

2000 Tehtävä Belgradissa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

2001 Siviilikriisinhallinta erottamaton osa EU:n kriisinhallintakapasiteettia. Kosmopolis, 3/2001, 87–91. Tampere: Suomen Rauhantutkimusyhdystys Ry.

Airaksinen, Timo

2004 Professional Ethics for Professional Soldiers. A Philosophical Study. Teoksessa: Toiskallio Jarmo (Ed.), Identity, Ethics and Soldiership. ACIE Publications, No 1. Helsinki: National Defence College, Department of Education.

Akvinolainen, Tuomas

1972 Summa Theologiae. Vol. 35. Ed. by Thomas R. Heath O.P. London: Blackfriars.

Annan Kofi

2002 Preface. Teoksessa: Taipale Ilkka et al. (Ed.), War or Health. A Reader with a Preface by Kofi Annan. London: Zed Books.

Aristoteles

- 1989 Nikomakhoksen etiikka. Suomentanut ja selitykset laatinut Simo Knuutila. Helsinki: Gaudeamus.
- 1990 Metafysiikka. Suomentaneet Jatakari & Näätäsaari & Pohjanheimo. Selitykset laatinut Simo Knuutila. Helsinki: Gaudeamus.
- 1991 Poliitiikka. Suomentanut A.M. Anttila. Selitykset laatinut Juha Sihvola. Helsinki: Gaudeamus.
- 1997 Retoriikka. Suomentaneet Hohti & Myllykoski. Selitykset laatinut Juha Sihvola. Helsinki: Gaudeamus.

Asevelvollisuuslaki

- 2007 1438/2007. <http://www.finlex.fi>. Viitattu 10.2.2008.

Augustinus, Aurelius

- 2008 De civitate Dei. <http://www.thelatinlibrary.com/august.html>. Viitattu 14.3.2008.

Beestermöller, Gerhard (Hrsg.)

- 2003 Die humanitäre Intervention – Imperativ der Menschenrechtsidee? Rechtsethische Reflexionen am Beispiel des Kosovo-Krieges. Theologie und Frieden. Band 24. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.

Bellamy, Alex J. & Williams, Paul D.

- 2006 The UN Security Council and the Question of Humanitarian Intervention in Darfur. *Journal of Military Ethics*, Vol. 5, No. 2, 144–160. Oxfordshire: Routledge.

Cavanaugh, T.A.

- 2006 Double-Effect Reasoning. Doing Good and Avoiding Evil. *Oxford Studies in Theological Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

von Clausewitz, Carl

- 2005 Sodankäynnistä. 4. painos. Suomentanut Heikki Eskelinen. Art House: Helsinki.

Coady, C.A.J.

- 2002 The Ethics of Armed Humanitarian Intervention. *Peaceworks* No. 45. Washington DC: United States Institute of Peace.

Cronberg, Tarja

- 2006 Maanpuolustustahto, kansallinen identiteetti ja Euroopan puolustusulottuvuus. Teoksessa: Rummakko Sanna (toim.) Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa. Sadankomitea: Helsinki.

Dallaire, Romeo A.

- 1998 Foreword. Teoksessa: Feil Scott R., Preventing Genocide. How the Early Use of Force Might Have Succeeded in Rwanda. Carnegie Corporation: New York.

McDonald, Glenn Steven

2001 Peace Enforcement: Mapping the 'Middle Ground' in Peace Operations. Thèse en Relations internationales. Université de Genève. www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html. Diss. Viitattu 15.11.2007.

Ekholm, Peter

2006 Ymmärrystä yli rajojen: valtakunnallisten maanpuolustuskurssien vaikuttavuus. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategianlaitos. Julkaisusarja 2. Tutkimuselosteita nro 32. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Elinkeinoelämän valtuuskunta

2008 Kenen joukoissa seisot? EVA:n Suomi, EU ja maailma - asennetutkimus 2008. Helsinki: Yliopistopaino.

Eskola, Seikko

2006 Historian kuolema ja kulttuurien taistelu. Kirjoituksia historiasta ja nykyajasta. 2. painos. Kleio. Helsinki: Oy Edita Ab.

EUFOR

2008 Operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina. www.euforbih.org. Viitattu 20.3.2008.

Euroopan unionin neuvosto

2008 Eu:n operaatiot. http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=268&lang=fi&mode=g. Viitattu 30.3.2008

Freedman, Lawrence

2006 The Transformation of Strategic Affairs. Adelphi Paper 379. London: The International Institute for Strategic Studies.

Fukuyama, Francis

1992 The End of History and the Last Man. New York: Free Press Paperpack Edition.

Gadamer, Hans-Georg

1998 On the Circle of Understanding. Teoksessa: Connolly, J.M. and Keutner T. (Trans. & Ed.), Hermeneutics Versus Science? Three German Views. Indiana: University of Notre Dame Press.

Hakapää, Kari

2003 Uusi kansainvälinen oikeus. 2. uudistettu painos. Vantaa: Talentum Media Oy.

Hallituksen esitys

2006 HE 5/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.eduskunta.fi/valtiopiivaasiat/he+5/2006>. Viitattu 2.4.2008.

Hallitusohjelma

2007 Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

- Hankamäki, Jukka
 2005 *Filosofia räjähti, tulevaisuus palaa. Vähä katekismus filosofiselle anarkistille.* Helsinki: Like.
- Hanska, Jan
 2007 *They Are The Focus of Evil In the Modern World.* Ronald Reaganin narratiivit Yhdysvaltojen identiteetin, viholliskuvan ja politiikan muokkaajina. Kansainvälisen politiikan pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01572.pdf>. Viitattu 18.1.2008.
- Hashmi, Sohail M.
 1998 *Interpreting the Islamic Ethics of War and Peace.* Teoksessa: Nardin Terry (Ed.), *The Ethics of War and Peace. Religious and secular perspectives.* Princeton (NJ): Princeton University Press.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich
 1988 *Phänomenologie des Geistes.* Neu herausgegeben von H.-F. Wessels und H. Clairmont. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Heinze, Eric A.
 2005 *Commonsense Morality and the Consequentialist Ethics of Humanitarian Intervention.* *Journal of Military Ethics*, Vol. 4, No. 3, 168–182. Oxfordshire: Routledge.
- Human Rights Watch
 2000 *Civilian Deaths in the NATO Air Campaign.* <http://www.hrw.org/reports/2000/nato/>. Raportti Kosovon Nato-operaation siviiliuhreista. Viitattu 3.12.2007.
 2004 *The Road to Abu Ghraib.* <http://hrw.org/reports/2004/usa0604>. Raportti Yhdysvaltain ihmisoikeusrikkomuksista Lähi-idässä. Viitattu 26.3.2008.
- Häkämies, Jyri
 2007 *Finland: Similar yet Different.* Minister of Defence Jyri Häkämies at CSIS in Washington. http://defmin.fi/index.phtml?663_m=3335&l=en&s=270. Viitattu 12.10.2007.
- International Commission on Intervention and State Sovereignty
 2001 *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty.* Ottawa: the International Development Research Center.
- Internet Society
 2008 *Histories of Internet: A Brief History of Internet.* <http://www.isoc.org/Internet/history/brief.shtml>. Viitattu 15.3.2008.
- Johansson, Patrik
 2003 *UN Security Council Chapter VII resolutions, 1946–2002. An Inventory.* Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, ss. 1–8. http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/Chapter%20VII%20Resolutions_050921.pdf. Viitattu 24.3.2008.

- Johnson, James Turner
2006 Humanitarian Intervention after Iraq: Just War and International Law Perspectives. *Journal of Military Ethics*, Vol. 5, No. 2, 114–127. Oxfordshire: Routledge.
- Jolkkonen, Jari
2007 Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina. *Metodiopas*. Joensuun yliopisto. Teologinen tiedekunta. <http://www.joensuu.fi/teoltdk/lantteol/poiskelu/Metodiopas.pdf>. Viitattu 2.12.2007.
- Kant, Immanuel
2003 *Kritik der praktischen Vernunft*. Hrsg. von H. D. Brandt und H.-F. Klemme. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Kaskeala Juhani
2008 Puolustusvoimain komentajan tervehdys 185. maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla 7. huhtikuuta 2008. <http://www.mil.fi/puolustusvoimainkomentaja/3918.dsp>. Viitattu 7.4.2008.
- Kerttunen, Mika
2006 Afganistanin mielenosoitukset – syitä ja seurauksia. Raportti 10.2.2006. <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/uutiset/450.dsp>. Viitattu 28.3.2008.
- Koivisto, Mauno
1992 *Maantiede ja historiallinen kokemus. Ulkopoliittisia kannanottoja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Koivula Tommi & Kauppinen Heidi (toim.)
2006 *Promoting Peace and Security in Africa: Is the European Union Up to the Challenge?* Helsinki: National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies.
- Koskenniemi, Martti
1999 Kosovon pommitukset ja kansainvälinen oikeus. *Laittomia mutta oikein? Ulkopoliittikka-lehti*. Erikoisnumero: Kosovo, ss. 93–98. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti.
- Lagerspetz, Eerik & Patomäki, Heikki & Räikkä, Juha
1996 *Maailmanpolitiikan moraali*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Laki puolustusvoimista
2007 551/2007. <http://www.finlex.fi>. Viitattu 10.2.2008.
- Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta
2006 211/2006. <http://www.finlex.fi>. Viitattu 10.2.2008.
- Maanpuolustuskorkeakoulu
2005 *Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006. Maan ja kansalaisten turvallisuus – yhteiskunnan toiminnan turvaaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta
 2007 Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia joulukuu 2007. <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=263>. Viitattu 15.3.2008.
- Mannerheim, C. G.
 2008 Ratsain halki Aasian 1906–1908. Uusi lyhennetty laitos. Suomentanut Harry Halén. Toinen painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mayall, James
 2004 Humanitarian Intervention and International Society: Lessons from Africa. Teoksessa: Welsh Jennifer M. (Ed.), Humanitarian Intervention and International Relations. Oxford: Oxford University Press.
- Mill, John Stuart
 1987 A Few Words on Non-Intervention. An occasional publication of the Libertarian Alliance: Foreign Policy Perspectives No. 8. London: Libertarian Alliance.
- Morgenthau, Hans J.
 1967 To Intervene or Not To Intervene. Foreign Affairs. Vol. 45, Issue 3, 425–436. New York: Foreign Affairs.
- NATO
 2008 Successful operations target top Taliban leader. ISAF Press Releases PR # 2008-075. <http://www.nato.int/isaf/docu/pressreleases/2008/index.html> Viitattu 10.4.2008.
- Netherlands Institute for War Documentation
 2003 Srebrenica: Reconstruction, Background, Consequences and Analyses of the Fall of the Safe Area. <http://193.173.80.81/srebrenica>. Alankomaiden hallituksen raportti. Viitattu 2.12.2007.
- Niebuhr, Reinhold
 1943 The Nature and Destiny of Man. A Christian Interpretation. Volume II: Human Destiny. 5th Edition. London: Nisbet & Co. Ltd.
- Ojanen, Tuomas
 2003 Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Forum Iuris. Helsinki: Hakapaino
- Oksanen, Markku & Jokela, Minna
 – Interventioiden oikeuttaminen ja ympäristö. Artikkelit. Tampereen yliopisto. <http://users.utu.fi/minjok/pdf/OksanenJokela.pdf>. Julkaisuaikakohta tuntematon. Viitattu 3.1.2008.
- Olson, Lara
 2006 Fighting for Humanitarian Space: NGOs in Afghanistan. Journal of Military and Strategic Studies. Vol. 9, Issue 1, 1–28. Calgary: Centre of Military and Strategic Studies.

Pastinen, Ilkka

2007 Uusi maailmanjärjestys. Kylmästä sodasta globalisaatioon. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Pikkarainen, Matti

2006 Voiko sota olla oikeutettu? Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokousten kannanotot sotaan kriisien ratkaisuna. Diss. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta. Helsinki: Yliopistopaino.

Punainen Risti

2008 Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen periaatteet. http://www.redcross.fi/punainenristi/fi_FI/periaatteet. Viitattu 17.3.2008

Puolustusministeriö

2006a Puolustusministeriön tulevaisuuskatsaus. <http://defmin.fi/index.phtml?s=320>. Viitattu 27.3.2008.

2006b Talouden tasapainottamisen puolustusbudjetti vuodelle 2007. Tiedote 12.9.2006. http://www.defmin.fi/index.phtml?2963_m=2697&2963_o20&s=347. Viitattu 29.3.2008.

2007a Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategia 2007–2025. http://defmin.fi/files/1186/kv_strategia.pdf. Viitattu 29.3.2008.

2007b Puolustushallinnon materiaalipoliittinen strategia 2025. Tiivistelmä 20.6.2007. http://www.mil.fi/paaesikunta/materiaaliosasto/liitteet/Materiaalipoliittinen_strategia.pdf. Viitattu 7.4.2008.

Puolustusvoimat

2007a Puolustusvoimien verkkosivut: tiedot rauhanturvaamisen historiasta. <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/historia/index.dsp>. Viitattu 15.11.2007.

2007b Puolustusvoimien verkkosivut: Suomalais-irlantilaisen pataljoonan operatiivinen toiminta päättyi. <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/uutiset/743.dsp>. Viitattu 2.12.2007.

2008a Puolustusvoimien verkkosivut: voimassa olevat rauhanturvaoperaatiot. <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operaatiot>. Viitattu 12.3.2008.

2008b Puolustusvoimien verkkosivut: Suomalainen kriisinhallintajoukko Tshadissa. <http://tietokannat.mil.fi/tshad>. Viitattu 13.3.2008.

Ramsey, Paul

1950 Basic Christian Ethics. New York: Charles Scribner's Sons.

1985 Incommensurability and Indeterminacy in Moral Choice. Teoksessa: McCormick, S.J., Richard A. & Ramsey Paul (ed.) Doing Evil to Achieve Good. Moral Choice in Conflict Situations. Lanham: University Press of America.

Raytheon

2007 <http://www.raytheon.com/products/paveway>. Tuote-esittelysivu laserohjatusta Paveway-pommista. Viitattu 3.12.2007.

Rekkedal, Nils Marius

2006 Nykyaikainen sotataito. Sotilaallinen voima muutoksessa. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

- Roth, Kenneth
2006 Was the Iraq War a Humanitarian Intervention? *Journal of Military Ethics*, Vol. 5, No. 2, 84–192. Oxfordshire: Routledge.
- Rusi Alpo (toim.)
2003 Ei enää erityistapaus. Suomen kansainvälinen asema kylmän sodan jälkeen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Ryter, Marc-André
2003 *Motives for Humanitarian Intervention and The International Community*. Department of Strategic and Defence Studies, Series 2 No. 23. Helsinki: National Defence College.
- Salonius-Pasternak, Charly & Visuri, Pekka
2006 *Suomi rauhanturvaajana 1991–2006*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Seybolt, Taylor B.
2007 *Humanitarian Military Intervention. The Conditions for Success and Failure*. SIPRI. Oxford: Oxford University Press.
- Sihvo, Juhana
2007 Reinhold Niebuhrin syntikäsitys. Ekumeniikan pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta.
- Sihvola, Juha
2004 *Maailmankansalaisen etiikka*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
2005 *Kansallinen etu ja morali poliittisessa filosofiassa*. Tutkijakollegium. Helsinki: Sihvola 29.5.2005. users.utu.fi/minjok/pdf/Sihvola.pdf. Viitattu 14.11.2007.
2006 *Suomen ulkopoliittikan etiikka*. *Tieteessä tapahtuu* 3/2006, ss. 5–14. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.
- Sirén, Torsti
2005 *Konfliktit ja sotilaallinen voimankäyttö*. *Politiikka* 47:4, 308–316. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Sopimus Euroopan unionista
2002 *Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto*. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti C 325/5. http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_FI.pdf. Viitattu 23.3.2008.
- Suksi, Markku
2006 *Johdatus ihmisoikeuksiin ja ihmisoikeussopimuksiin, – miten ihmisoikeudet liittyvät kehitykseen*. Teoksessa: *Ihmisoikeusperustainen kehitysyhteistyö*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.
- Sun Tzu
2002 *Sodankäynnin taito*. Suomentanut Heikki Karkkolainen. Esipuhe Wolf H. Halsti. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Tapauskertomus

- 2008a Sotilaan kertomus toiminnasta Kosovossa ja Afganistanissa. Haastattelukertomus 26.3.2008. Aineisto tekijän hallussa.
- 2008b Sotilaan kertomus toiminnasta sotilastarkkailuoperaatioissa ja Afganistanissa. Haastattelukertomus 31.3.2008. Aineisto tekijän hallussa.
- 2008c Sotilaan kertomus toiminnasta kriisinhallintaoperaatioissa. Haastattelukertomus 6.4.2008. Aineisto tekijän hallussa.
- 2008d Sotilaan kertomus toiminnasta kriisinhallintaoperaatioissa Bosniassa. Haastattelukertomus 10.4.2008. Aineisto tekijän hallussa.
- 2008e Sotilaan kertomus toiminnasta kriisinhallintaoperaatioissa Bosniassa. Haastattelukertomus 11.4.2008. Aineisto tekijän hallussa.
- 2008f Sotilaan kertomus toiminnasta Sarajevossa v. 1993–1994. 2° Régiment Étranger d'Infanterie/La Légion étrangère/UNPROFOR. Haastattelukertomus 15.4.2008. Aineisto tekijän hallussa.

Tesón, Fernando R.

- 2005 Humanitarian Intervention. Ardsley (NY): Transnational Publishers.
- 2006 Eight Principles for Humanitarian Intervention. Journal of Military Ethics, Vol. 5, No. 2, 93–114. Oxfordshire: Routledge.

Tobias, Sarah

- 1998 Toward a Feminist Ethic of War and Peace. Teoksessa: Nardin Terry (Ed.), The Ethics of War and Peace. Religious and Secular Perspectives. Princeton (NJ): Princeton University Press.

Toiskallio Jarmo (Ed.)

- 2004 Identity, Ethics and Soldiership. ACIE Publications, No 1. Helsinki: National Defence College, Department of Education.

Tolonen, Hannu

- 2003 Oikeuslähdeoppi. Lakitieto. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

van den Toorn, Rob

- 2003 Just War and the Perspective of Ethics of Care. Teoksessa: Robinson Paul (Ed.), Just War in Comparative Perspective. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

de Torrente, Nicolas

- 2004 Humanitarian Action Under Attack: Reflections on the Iraq War. Harvard Human Rights Journal, Vol. 17, 1–29. Cambridge (MA): Harvard Law School.

Työrinoja, Reijo

- 1984 Uskon kielioppi. Uskonnollisten väitteiden ja käsitteiden luonne Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofian valossa. Julkaisuja 141. Helsinki: Suomen Teologinen Kirjallisuusseura.

Ulkoasiainministeriö

- 2007 Afganistanin uudelta Suomen-suurlähettiläältä surunvalittelut. Uutiset 29.11.2007. <http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=105364&nodeid=32281&contentlan=1&culture=fi-FI>. Viitattu 27.3.2008.

Ulkoasiainvaliokunnan lausunto

- 2008 UaVI 1/2008 vp. Valtioneuvoston selvitys Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle. Valiokunnan kannanotot 5.3.2008. [http://www.parlament.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpvm&\\${BASE}=utpvm&\\${THWIDS}=0.54/470246&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.parlament.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpvm&${BASE}=utpvm&${THWIDS}=0.54/470246&${TRIPPIFE}=PDF.pdf). Viitattu 31.3.2008.

United Nations

- 1945 Charter. <http://www.un.org/aboutun/charter/>. YK:n peruskirja. Viitattu 17.3.2008.
- 1948 Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. <http://www.unhchr.ch/udhr/> Viitattu 17.3.2008.
- 2005 Resolution 60/1 adopted by the General Assembly. World Summit Outcome 2005. <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/resins.htm>. Päätöslauselma. Viitattu 17.3.2008

United States Central Command

- 2008 <http://www.centcom.mil>. Yhdysvaltain armeijan Keskisen Voimaryhmän verkkosivut. Viitattu 21.2.2008.

United States Holocaust Memorial Museum.

- 2008 Crisis in Darfur. Be A Witness. Google Earth -sovelluksen Darfurin kriisin seurantapalvelu. <http://www.ushmm.org/maps/projects/darfur>. Viitattu 16.3.2008.

Valtioneuvoston kanslia

- 2006 Khiamin partiotukikohdan tuhoutuminen. Arvio Israelin ja Yhdistyneiden kansakuntien selvitysten sisällöstä. 10.11.2006. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 15/2006. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- 2007 Hallituksen strategia-asiakirja 2007. 5.12.2007. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 18/2007. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle

- 2001 VNS 2/2001 vp. Selonteko eduskunnalle 13.6.2001. Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- 2004 VNS 6/2004 vp. Selonteko eduskunnalle 24.9.2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- 2007 VNS 2/2007 vp. Selonteko eduskunnalle 1.11.2007. Suomen osallistuminen Afganistanin ISAF-operaatioon, Suomen osallistuminen EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Tshadissa ja Keski-Afrikan Tasavallassa (EUFOR TCHAD/RCA) sekä sotilasosastojen asettaminen korkeaan valmiuteen osana Ruotsin, Suomen, Viron, Irlannin ja Norjan muodostaman EU:n taisteluosaston valmiusvuoroa 1.1.–30.6.2008. <http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/selonteot>. Viitattu 2.12.2007.
- 2008 VNS 1/2008 vp. Selonteko eduskunnalle 11.3.2008. Suomen osallistuminen Naton nopean toiminnan joukkoja (NRF) täydentävään toimintaan. <http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/selonteot>. Viitattu 11.3.2008.

Valtioneuvoston selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle

- 2007 UTP 19/2007 vp. Selvitys Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle. 14.12.2007. <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=UTP+19/2007&base=ueasia&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>. Viitattu 20.3.2008.

Valtionvarainministeriö

2007 Valtionvarainministeriön hallinnonalan tuottavuuden mittaamishankkeen loppuraportti. Julkaisuja 1/2007. Helsinki: Valtionvarainministeriö.

Walzer, Michael

1977 Just and Unjust Wars. A Moral Argument with Historical Illustrations. 4th Edition. New York: Basic Books.

1995 The Politics of Rescue. Social Research, Vol. 62, No. 1, 53–66. New York: New School for Social Research.

Welsh, Jennifer M. (Ed.)

2004 Humanitarian Intervention and International Relations. Oxford: Oxford University Press.

Wheeler, Nicholas J.

2001 Saving Strangers. Humanitarian Intervention in International Society. Oxford: Oxford University Press.

Wiitakorpi, Jorma

2007 Kansainvälistyminen on kasvumme moottori. Toimitusjohtajan Suunta-palsta. Patria Focus. Patrian konsernilehti 3/2007, s. 15. Helsinki: Patria Oyj.

World Vision

2007 Erilainen lahja – Lahjaksi lehmä. Verkossa toimiva lahjakauppa kehitysmaiden hyväksi. <http://www.lahjaksilehma.fi/lahjakauppa>. Viitattu 2.12.2007.

Yrjönsuuri Mikko

2003 Roistovaltion raunioilla. Filosofinen arvio Irakin sodasta. Helsinki: Gaudemus.